

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 18.

Torsdagen den 4 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens första kammare, friherre *Johan Beck-Friis*, Söderö, som nu befinner sig därstädes, har insjuknat i akut bronchit och kan tillsvidare ej resa till Stockholm eller infinna sig i riksdagen, vilket härmed intygas.

Linköping den 30 mars 1929.

A. Varnéus,
leg. läkare.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 21 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen, i anledning av de av herr Mellén m. fl. och herr Gustafson i Kasenberg m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 127 och II: 216), må hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning rörande trafikering av Åmål—Årjängs järnväg genom Bergslagens järnvägsaktiebolags försorg, varvid dock, för fall att ett i detta avseende tillfredsställande avtal ej kan åstadkommas, därjämte bör övervägas frågan om ytterligare statslån till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag för inköp av rullande materiel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av herrar Melléns m. fl. och Gustafsons i Kasenberg m. fl. ovanberörda motioner (I: 127 och II: 216)

a) såsom avsättning till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket för budgetåret 1929/1930 anvisat ett reservationsanslag av 175,000 kronor;

b) bemyndigat Kungl. Maj:t att bevilja Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag ett ytterligare låneunderstöd från bibanelånefonden till belopp av 175,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteingspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 71.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 352, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 89 ja och 131 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 159 ja och 202 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 22 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

dels avslå statsutskottets i dess utlåtande nr 3, punkt 15:o) gjorda hemställan om beviljande för budgetåret 1929/1930 av ett anslag å 25,000 kronor för bedrivande av upplysningsarbete för freden;

dels i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser *Svenska föreningen för Nationernas förbund*, till nämnda förening för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 1,500 kronor;

dels avslå herrar Anderssons i Falkenberg och Hages motion II: 137 samt herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen;

dels ock avslå fröken Hesselgrens samt fru Östlunds och fru Nordgrens motioner (I: 121 och II: 235), herr Olof Olssons motion (I: 76) ävensom herr Lindhagens motion (I: 197), i vad den avser beviljande av anslag till svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

dels att i anledning av herr J. Nilssons i Malmö motion (I: 120) för bedrivande av *upplysningsarbete för freden* för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t bland sådana inom fredsrörelsen verksamma sammanslutningar, som prövas vara förtjänta av understöd av statsmedel;

dels att Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund ävensom herr Lindhagens motion I: 197, i vad den avser anslag för samma ändamål, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120;

dels att herrar Anderssons i Falkenberg och Hages motion II: 137 samt herr Lindhagens motion I: 197, i vad densamma avser anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120;

dels att fröken Hesselgrens samt fru Östlunds och fru Nordgrens motioner (I: 121 och II: 235), herr Olof Olssons motion (I: 76) ävensom herr Lindhagens motion (I: 197), i vad den avser anslag till svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, må anses besvarade genom beslutet angående herr Nilssons i Malmö motion I: 120.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteingspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 74.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom däri från ett protokollsutdrag, nr 353, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 109 ja och 111 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 178 ja och 185 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 30 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1929/1930 anvisar ett extra anslag av 40,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Nylanders och Prytz' motion (II: 68), i vad densamma skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 63.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom däri från ett protokollsutdrag, nr 354, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 70 ja och 153 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 151 ja och 216 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående statsutskottets utlåtande nr 9 punkten 24 gjorda hemställen beträffande Kungl. Maj:ts i innevarande års statsverksproposition framlagda förslag rörande anslag för anordnande av automobilinje mellan Övertorneå och Pajala samt motionerna nr 67 i första kammaren av herr O. Bergqvist m. fl., nr 128 i första kammaren av herr C. I. Asplund och nr 109 i andra kammaren av herr E. Hage m. fl., anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 32 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må *dels*, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herr Bergqvist m. fl. och herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 67 och II: 109), för *anordnande av automobilinje mellan Övertorneå och Pajala* för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor; *dels ock* besluta

att herr Asplunds förberörda motion (I:128) ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteeringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 57.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 355, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 109 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 190 ja och 166 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 214, med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.

Ang. viss kungl. propositions remitterande till utskott. Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 215, med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren behagade hänvisa ifrågavarande kungl. proposition till bevillningsutskottet.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Den proposition, som här föreligger, innehåller fyra olika moment. Vad angår de tre sista av dessa, är det uppenbart, att de skola gå till bevillningsutskottet, men beträffande det första momentet, förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen, är det efter min uppfattning lika klart, att det skall gå till konstitutionsutskottet. Enligt grundlagen är ju kommunallag en sådan lag, som avhandlar särskilda menigheters rätt att sig beskatta för egna behov, och det är vad kommunalskattelagen stadgar. När frågan om kommunalskattelagens antagande förra året var före, tillät jag mig i en motion påpeka, att om man gjorde denna författning till lag, bleve den en kommunallag och måste gå till konstitutionsutskottet, eller också vore detta bara en form och lagen vore i verkligheten en förordning, och den kunde då ändras genom gemensam votering. Angående denna motion yttrade det särskilda utskottet, att min synpunkt angående kommunalskattelagens karaktär av lag nog vore ganska obestriddig men att det finge bero på en grundlagsändring, huruvida frågor om ändring i densamma skulle hänvisas till annat utskott. En sådan grundlagsändring har icke kommit till stånd, och under sådana förhållanden är det uppenbart, synes det mig, att denna författning bör gå till konstitutionsutskottet, som har att yttra sig i frågor om kommunallagarna.

Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att yrka, att mom. 1:o) i denna proposition remitteras till konstitutionsutskottet samt de övriga momenten till bevillningsutskottet.

Då emellertid frågan är så att säga ny och enligt grundlagen en väckt fråga om remiss kan bordläggas, skulle jag helst se, att frågan kunde bordläggas till ett senare sammanträde. Jag vill tillika nämna, att samma förslag torde väckas i andra kammaren.

Ang.
viss kungl.
propositioners
remitterande
till utskott.
(Forts.)

Herr talmannen förklarade, att då bordläggning begärts av frågan, till vilket utskott förevarande kungl. proposition borde hänvisas, denna fråga, jämlikt § 58 mom. 2 riksdagsordningen, komme att vila på bordet till nästa sammanträde.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 22 och 23 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Avgåvos nedannämnda av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. föranledda motioner:

- nr 269, av herr *Hammarskjöld, Carl Gustaf*;
- nr 270, av herrar *Lindgren* och *Åkerberg*;
- nr 271, av herr *Reuterskiöld*;
- nr 272, av herr *Rydén*; samt
- nr 273, av herr *Fehr*.

Motionerna hänvisades till statsutskottet.

Vidare avgåvos följande motioner:

- nr 274, av herr *Asplund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten; och
- nr 275, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli.

Även dessa motioner hänvisades till statsutskottet.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 19, 20 och 22 nästlidne mars.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 6 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

*Ang.
viss kungl.
propositions
remitterande
till utskott.*

Föredrogs frågan, till vilket eller vilka utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 215, med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., borde hänvisas.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag ber att få yrka, att denna proposition i sin helhet måtte remitteras till bevillningsutskottet. Med anledning av ett uttalande, som gjordes av en ärad ledamot av denna kammare vid förra sammanträdet, har det hållits talmanskonferens, och jag ber att få meddela, att överläggningen där visade, att talmanskonferensen enhälligt var av den meningen, att denna proposition borde gå till bevillningsutskottet. Man ansåg enstämmigt, att icke blott alla sakliga skäl talade härför, utan att även i formellt och konstitutionellt hänseende det icke förefanns några betänkligheter mot att förfara på det sättet.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Efter det meddelande, som herr förste vice talmannen nu lämnat kammaren angående talmanskonferensens behandling av frågan, torde det väl vara uppenbart, att kammaren kommer att följa talmanskonferensen. Men den omständigheten, att talmanskonferensen är enhällig, är ju inte i och för sig något bevis för, att den har en riktig mening, allra minst i konstitutionellt avseende.

Jag vidhåller därför den uppfattning, jag sist uttalade, att denna proposition bör remitteras till konstitutionsutskottet i punkt 1, under det att de tre följande punkterna lika klart böra remitteras till bevillningsutskottet.

Sakliga skäl tala utan allt tvivel för, att dessa frågor behandlas samtidigt och av samma utskott. Sakliga skäl tala alltså givetvis för, att bevillningsutskottet får att göra med frågan i dess helhet. Men därutav följer icke, att remissen skall ske till bevillningsutskottet, utan därav följer allenast, att när remissen skett, som grundlagen föreskriver, till de olika utskotten, det bildas av dessa ett sammansatt utskott för frågans behandling. Det är den naturliga väg, som grundlagen utvisar och anvisar, när en fråga är av den natur, att den faller under skilda utskott.

Det har sagts och sagts med sanning, att konstitutionsutskottet hittills aldrig bildat något sammansatt utskott, och jag vet mycket väl, att dess ärade ordförande är mycket betänksam, både när det gäller att inbjuda till sammansatt utskott och då det gäller att framföra inbjudningar från andra utskott. Men den omständigheten kan ju ändå inte spela så stor roll, därför att från den tid, då jag hade äran tillhöra konstitutionsutskottet, vet jag, att utskottet principiellt icke vägrade att erkänna möjligheten att med sig bilda ett sammansatt utskott, ehuru utskottet hittills icke ansett sådana frågor föreligga, där ett sammansatt utskott med konstitutionsutskottet såsom det ena ledet varit berättigat eller behövt.

Jag kan ju säga, att det lilla förslag, som här föreligger och som är ett följdförslag av ett större, icke i och för sig är av den natur, att det heller borde framkalla en så stor åtgärd som ett sammansatt utskott. Men det är första gången en reformfråga rörande den förra året antagna kommunal-skattelagen föreligger

— med undantag för en tidigare avgiven tilläggsproposition — och därför är avgörandet denna gång av prejudicerande karaktär för framtiden och det är ur den synpunkten, jag anser, att första kammaren med öppen blick för vad det verkligen innebär i sina konsekvenser här skall gå till besluts fattande, även om beslutet blir så, som inom talmanskonferensen förordats.

Det är vidare så, att när man erkänner de sakliga skälens betydelse och medger, att de kunna tillgodoses genom ett sammansatt utskott och att detta kan erhållas, så återstår den andra sidan av saken: är det konstitutionellt berättigat eller försvarligt att remittera det hela till bevillningsutskottet?

Grundlagen säger visserligen ingenting om vad man förstår med kommunallag, men den ger vid handen vad det betyder, när den säger: »Huruledes särskilda menigheter må sig beskatta för sina egna behov, därom stadgas i kommunallagarna, som stiftas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt.» Och sedan säger riksdagsordningen, att kommunallag behandlas av konstitutionsutskottet. Det är alltsammans.

Är nu detta kommunallag eller inte? Nej, säger man, det är inte kommunallag, därför att man samtidigt med kommunalskattelagen satte in i de gamla kommunallagarna vissa bestämmelser angående beskattning, och det får vara nog. Det får räcka till för att fylla grundlagens krav på, att all kommunallag är en sådan lag, som säger, hur särskilda menigheter må sig beskatta för sina egna behov. Detta kunde ju möjligen låta säga sig, om man icke tillika hade den praktiska erfarenheten, att hittills, när ur kommunallag utbrutits bestämmelser, som förut funnits där och varit tillräckliga, där de funnos, har den utbrutna lagen också ansetts såsom kommunallag. Jag erinrar t. ex. om den särskilda författning, som vi ha angående skolväsendet i vissa städer. Den är utbruten, kan man säga, ur kyrkostämmoförordningen, som är kommunallag, och förty är denna andra ur kyrkostämmoförordningen utbrutna särskilda författning också kommunallag. Konstitutionsutskottet har en gång klart uttalat, att dylika utbrutna delar av kommunallag också äro kommunallag. Jag var i viss mån därvid tveksam rörande särskilda frågor, men i det stora hela har jag gillat och anslutit mig till den av konstitutionsutskottet sålunda uttalade uppfattningen. Jag har visserligen ansett, att en sådan författning som den nyss anförde om skolväsendet kanske kan vara tvivelaktig, därför att det där rör organisationen av en styrelse, och lika litet som fattigvårdslagens bestämmelser om fattigvårdsstyrelser äro kommunallag, fastän de röra kommunerna, lika litet, menar jag, behöver denna skolförfattning därför vara det. Men det är en sak för sig. Utskottet och riksdagen ha konsekvent stått på den ståndpunkten, att de utbrutna delarna fortfarande äro av samma natur som den lag, ur vilken de utbrutits.

Då säger man förmodligen, att här är det inte bara en utbrytning utan också ett ersättande av bevillningsförordningens föreskrifter, och den är ju inte annat än bevillningsförordning. Ja, det är riktigt, att den ena lagen ankyter till den andra, men sådana kommunallagarna voro före den ändrade kommunalskattelagens tillkomst, voro de i och för sig tillräckliga för att klargöra och bestämma, hur kommunalbeskattningen skulle äga rum, och det var endast uträkningen, som måste ske med anknytning till bevillningsförordningens bestämmelser. Här återigen äro de punkter, som äro insatta i kommunallagen, alldeles icke tillräckliga för att åstadkomma det praktiska realiserandet av den kommunala beskattningen. Under sådana förhållanden synes det mig uppenbart, att kommunalskattelagen är kommunallag.

Och till sist: om detta inte är en kommunallag, vad är det då för slags lag? Ja, ifall det nu verkligen är lag, och det vill man ju hålla på, då är det en specielllag, och då skall den gå till lagutskott, ty grundlagen säger, att all lagstiftning, om vilken ingenting annat stadgas, skall gå till lagutskott. Alltså om denna lag inte är kommunallag, skall den gå till lagutskott, men till bevillnings-

Ang.
viss kungl.
propositioners
remitterande
till utskott.

(Forts.)

Ang.
viss kungl.
propositions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

utskottet går ingen lagstiftning. Det är sant, att vi ha saker i bevillningsutskottet, som kunna förefalla som lag, t. ex. rusdrycksförordningen, men såvitt jag inte misstar mig, har det ju varit gemensam votering om t. ex. litertalet. Rusdrycksförordningen är materiellt sett lag, men icke formellt. Här skulle vi nu få till bevillningsutskottet något, som verkligen vore lag. Jag tillåter mig betvivla, att det kommer att i längden betraktas och behandlas som lag, om det går till bevillningsutskottet.

Jo, säger man, det måste det göra, därför att det kallas lag. Men, mina herrar, det finns ingenstädes i grundlagen sagt, vad lag är. Tvärtom talas det om Konungens ekonomiska lagstiftning i § 89 regeringsformen. Det är lag lika mycket det ena som det andra, och om vi beteckna en författning som lag eller förordning, kan komma på ett ut. Det är icke namnet, som gör saken, utan innehållet, och innehållet i kommunalskattelagen, det är i grund och botten — och däri har talmanskonferensen rätt — bevillningsregler. Men nu har den fått formen av en lag, höjts upp till formell lag, i syfte att ej kunna ändras genom gemensam votering, och då har den fått karaktären av kommunallag, alltså skall den, såvitt jag förstår, grundlagsenligt gå till konstitutionsutskottet och icke till något annat utskott genom direkt remiss — den uppfattningen måste jag vidhålla.

Jag vidhåller alltså, herr talman, det yrkande jag framställde.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag ansluter mig för min del till det förslag, som för en stund sedan uttrycktes av herr förste vice talmannen, då han hemställde, att denna fråga skulle i sin helhet remitteras till bevillningsutskottet. Som den föregående ärade talaren nämnde, finns det ju icke någon definition på vad som menas med kommunallag i § 38 riksdagsordningen. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på den form, som däri angives, då där står kommunallagarna och icke kommunallagar, vilket väl redan i och för sig anger, att grundlagen tänkt sig, att det skulle kunna finnas olika sorters kommunallagar, av vilka icke mer än de, som i egentlig mening skulle vara att hänföra till kommunallagarna, borde gå till konstitutionsutskottet.

Den ärade talaren nämnde också, att konstitutionsutskottet vid ett par tillfällen varit inne på frågan. 1921 förekom en tvist angående denna sak. Det hade väckts ett par motioner i denna kammare, som hänvisats till konstitutionsutskottet. Utskottet återlämnade frågorna till kammaren, men denna vidhöll sitt beslut att remittera dem till konstitutionsutskottet. Under tiden hade andra kammaren skickat motsvarande motioner till bevillningsutskottet, och konstitutionsutskottet hade sålunda att skilja mellan kamrarna. Utskottet beslöt då, att motionerna skulle hänvisas till bevillningsutskottet.

Det var flera motioner det då gällde, av vilka en var ganska nära analog med den förevarande. I den motionen hemställdes, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning en objektsskatt, motsvarande bevilling av fast egendom, skulle kunna inom den kommunala beskattningen läggas på vissa skatteföremål, nämligen möbler utöver ett visst normalinnehav, samlingar, automobiler o. s. v. Den frågan, som jag tycker är ganska nära släkt med den nu förevarande, för att inte säga ganska nära sammanfallande, gick till bevillningsutskottet.

I det sammanhanget fann sig konstitutionsutskottet föranlåtet att gå in på en analys av begreppet kommunallagarna, och då anfördes det, att det fanns näppeligen mer än två alternativ för bestämningen. Utskottet yttrade i den delen: »Vid bestämmande av begreppet kommunallagarna ha två väsentligen skilda uppfattningar gjort sig gällande. Enligt den ena falla under begreppet endast 1862 och 1863 års kommunalförfattningar jämte ändringar däri, tillägg

till och vissa utbrytningar ur desamma, enligt den andra skulle till kommunallagarna höra alla lagar, som i ett eller annat avseende ställa nya uppgifter för kommunernas verksamhet eller innebära ändringar i kommunernas förvaltningsuppgifter.»

Sedan 1921 har mig veterligen icke frågan blivit fullt aktuell förrän nu i dag. Jag kan ju inom parentes säga, att den ärade talaren på uppsalalänsbänken den gången biträdde konstitutionsutskottets utlåtande. Det är ju visserligen inte riktigt samma fråga, det gäller, och det hindrar ju icke, att han kan vidhålla denna sin sista mening, men jag har emellertid velat anmärka jämväl denna omständighet.

Nu har emellertid frågan kommit in i ett helt annat läge. Den ärade talaren ville, om jag fattade honom rätt, hävda, att den nya kommunalskattelagen ersätter något som förut varit inryckt i kommunallagarna; ergo är det en kommunallag. Det är ju den omständigheten, som skulle göra den till kommunallag. Jag vill då erinra om, att vid 1927 och 1928 års riksdagar hade samme talare motioner till det särskilda utskott, som behandlade kommunalskatteförslaget, om att de bestämmelser, som finnas i den gamla kommunalförfattningen angående repartitionstalen och som 1928 utflyttades ur kommunallagarna, skulle fortfarande bibehållas där och att i följd härav det då föreliggande förslaget om införande av dessa stadganden i kommunalskattelagen icke skulle bifallas, utan att de skulle bibehållas i de gamla lagarna. Särskilda utskottets yttrande, där det polemiserade mot denna uppfattning, antogs av riksdagen, och detta torde innebära ett ganska bestämt ogillande av den uppfattning, som uttrycktes i motionerna. Utskottet yttrade därvid: »Utskottet är för sin del av den uppfattningen, att ett överförande till kommunallagarna av beskattningsbestämmelser i den utsträckning i motionen ifrågasatts skulle medföra en avsevärd reell överflyttning av beskattningsfrågor till konstitutionsutskottet.» Särskilda utskottet angav därefter, varför det icke ville gå med på detta.

Det är riktigt, som den ärade talaren sade, att kommunalförfattningarna, innan 1928 års ändring skedde, anslöto sig direkt till bevillningsförordningen. Nu anknyta de sig i stället till kommunalskattelagen. Skälet till, att icke särskilda utskottet och sålunda icke heller riksdagen, som godkände dess utlåtande, ville, att man skulle bibehålla dem i kommunalförfattningarna, var det, att man ville undandraga dessa frågor den gemensamma voteringen. Det anges helt kort och tydligt av utskottet.

Om jag förstod den ärade talaren rätt, var väl kärnpunkten i hans bevisföring, att alla stadganden, som en gång stått i kommunallagarna, men på ett eller annat sätt brutits ut, vare sig de intagits i annan särskild lag eller, som här är fallet, överförts till en ny, skulle medföra, att den nya lagen fick karaktären av kommunallag. Jag förmenar emellertid, att denna tolkning skulle föra till rent orimliga konsekvenser. Ty man kan ju icke neka till, att alla skattefrågor alldeles givet på ett eller annat sätt röra kommunerna. Skulle de gamla paragraferna 57 och 58, jämförda med § 57 regeringsformen, vara här bestämmande, skulle konsekvensen, så vitt jag förstår, bli den, att nästan alla skattefrågor skulle gå till konstitutionsutskottet.

Jag skulle vilja påpeka en sak till, som särskilda utskottet sade 1928: »Om bevillningsförordningen upphäves och en särskild författning om kommunalbeskattningen införes, skulle repartitionstalen komma att regleras på endast ett ställe.» Det är att här märka, att de gamla paragraferna 57 och 58 icke innehöll stort andra bestämmelser än om repartitionstalen. Sedan fortsatte utskottet sålunda: »Skedde detta i kommunalstyrelseförordningarna, så skulle härigenom en av de allra centralaste frågorna beträffande det kommunala beskattningssystemet, vilken nu behandlas av bevillningsutskottet, komma att överflyttas till konstitutionsutskottet.» Det var detta, det särskilda utskottet

*Ang.
riss kungl.
propositions
remitterande
till utskott.*

(Forts.)

Ang.
viss kungl.
propositionens
remitterande
till utskott.
(Forts.)

ville förekomma, och därför satte det sig emot den motion, som talaren avgivit.

Såvitt jag förstår är hans yrkande nu endast ett konsekvent fortsättande av samma tankegång, som låg bakom den nämnda motionen, eftersom det rent praktiskt — det har han ju inte heller förnekat — blir rätt så orimliga konsekvenser, om dessa ärenden behandlas av olika utskott. Ty jag vill erinra om, att den nya kommunalskattelagen låter inkomst- och förmögenhetsskatten rätt nära anknytas till kommunalskatteförordningen. Själva grunden för beräkningen av den statliga beskattningen är sålunda nära beroende just av kommunalskatteförordningen. Det skulle ju bli rena inkonsekvensen, om man droge undan den allra centralaste delen för skattens bestämmande från bevillningsutskottet och lade den under ett annat utskott.

Den ärade talaren hade ju tänkt sig, att medlet här skulle vara ett sammansatt utskott. Det kanske inte är nödvändigt att gå in på en närmare prövning av detta förslag. Det kan ju inte förnekas, att det är en utväg, men jag kan icke anse det nödvändigt, att man går den vägen. Förut har man ju icke tolkat bestämmelserna så, att dessa frågor skulle gå till konstitutionsutskottet, och praxis har också varit, att detta icke skett.

Då den ärade talaren sade, att § 40 riksdagsordningen icke säger någonting om lagar, kan jag tillägga den anmärkningen, att praxis har ju utvecklats så, att det kan ju inte förnekas, att vissa lagar, exempelvis nykterhetslagstiftningen går dit o. s. v.

Sålunda, herr talman, jag tycker, att alla sakliga skäl tala för, att detta ärende skall gå till bevillningsutskottet. Det kan ju icke nekas, att det var en subtil analys, som den ärade talaren gav, men då han sade, att det förhållande, att denna lilla detalj angående repartitionstalen har ryckts ut ur kommunallagarna och lagts till kommunalskattelagen, skulle göra kommunalskattelagen till kommunallag. Härutinnan kan jag icke följa den ärade talarens mening.

Jag anser alltså, herr talman, att goda skäl föreligga, både formella och framför allt reala, för att propositionen överlämnas till bevillningsutskottet.

Herr Reuterskiöld: Ja, herr talman, jag skall inte säga många ord till, därför att vad den ärade utskottsordföranden anfört icke i minsta mån uppbar eller träffar den argumentering, jag förde. Det skulle endast bli ett upprepande av vad jag redan förut sagt, vilket ju är alldeles onödigt. Det står i protokollet, och där kunna herrarna läsa vad som verkligen sagts. Men vad jag skulle vilja konstatera, såvitt jag kunde uppfatta talaren rätt, är, att han framhöll, att det skulle vara min uppfattning, att om man bryter ut en sak ur en lag och tar in den i en annan lag, skulle hela denna lag få samma karaktär som den, ur vilken utbrytningen skett. Detta är visst icke min uppfattning. Men om man bryter ut en *väsentlig* punkt såsom t. ex. repartitionstalet och gör den till föremål för särskild lagstiftning, och denna punkt förut haft karaktären av lag, får den nya lagen samma karaktär som den lag, ur vilken punkten utbrutits. Om jag bryter ut en *oväsentlig* detalj, har det ingen betydelse, men om jag tar ut en kärnpunkt och sätter den i den andra lagen, ger denna punkt lagen dess karaktär.

Om man inte vill erkänna, att kommunalskattelagen är en kommunallag, ställes man inför frågan: är det lag över huvud, och vad är det i så fall för lag? Bevillningsutskottet har ingen lagstiftning i teknisk mening. Bevillningsförordningarna äro riksdagens sak, icke Kungl. Maj:ts. Bevillningsförordningarna kunna till innehåll hava normer, som äro lika med lags, men de ha icke den karaktär av lag, som ligger däri, att Konungens samtycke fordras.

Under sådana förhållanden kan jag icke besvara den uppställda frågan anorlunda än så: antingen är kommunalskattelagen lag, och då går den till lag-

utskott, om den icke är kommunallag, eller också är den icke lag utan hör till bevillningsstadgar, och då är gemensam votering om dess innehåll möjlig.

*Ang.
viss kungl.
propositionens
remitterande
till utskott.
(Forts.)*

Herr von Geijer: Endast några få ord. Den ärade talaren medgav, att den omständigheten, att man bryter ut en punkt, som icke är väsentlig, ur en kommunallag, icke i och för sig gör den nytillkomna lagen till kommunallag. Då undrar jag verkligen, om det stadgande, som fanns inryckt i kommunallagarna före 1928 och som, såvitt jag förstår, icke innehåller ett spår annat än repartitionstalen, kan anses vara så viktigt, att hela det stora komplex, som kommunalskattelagarna utgöra och som också ligger till grund för den statliga beskattningen, skulle bli kommunallag. Jag vågar betvivla det.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på den föreliggande kungl. propositionens remitterande till bevillningsutskottet samt vidare, enligt herr *Reuterskiölds* yrkande, därpå att den kungl. propositionen skulle hänvisas, i vad den avsåge förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Till bevillningsutskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av den kungl. propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Herr Reuterskiöld erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få till protokollet anföra min reservation, därför att det fattade beslutet är av principiell betydelse.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 48,000 kronor.

*Anslag till
avlönande av
assistenter hos
lantbruks-
ingenjörer.*

I en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 44 av herr *Gabrielsson* hade hemställts, att riksdagen ville såsom bidrag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 54,000 kronor att utgå enligt för sådant bidrag nu gällande grunder.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den i ämnet väckta motionen I: 44, såsom bidrag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 48,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sederholm*, *Andersson* i Fältenborg, *von Stockenström*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste, *Andersson* i Grimbo och

Anslag till
avlönande av
assistenter hos
lantbruks-
ingenjörer.
(Forts.)

Weibull, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och den i ämnet väckta motionen I: 44, såsom bidrag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 54,000 kronor.

Herr Gabrielsson: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har jordbruksutskottets majoritet icke velat gå med på höjning av anslaget för assistenter, anställda hos lantbruksingenjörerna. Skälet till att utskottet icke velat vara med om detta är huvudsakligen, att man då skulle föregripa utredningen angående avlöningsförhållandena för lantbruksingenjörer och deras assistenter.

Vid utlåtandet i denna punkt har fogats en reservation av herr Sederholm m. fl., där reservanterna ansett, att man genom ett bifall till den i detta ämne väckta motionen icke skulle i något avseende föregripa en utredning angående avlöningsförhållandena för här ifrågakvarande befattningshavare. Saken är nämligen den, att det här gäller ett anslag av 6,000 kronor, för att lantbruksingenjörerna skola få använda sig av sina assistenter under längre tid, än de kunna göra med det mera begränsade anslag på 48,000 kronor, som här är begärt. Det visar sig också av lantbruksstyrelsens utlåtande i ärendet, att det är en mycket stor reservation som här föreligger, därför att lantbruksingenjörerna icke kunnat fullgöra de ansökningar, som inkommit. Av ungefär 6,200 inkomna ansökningar om förrättningar hade vid utgången av år 1926 balanserats inte mindre än 1,594, som icke kunnat utföras. Jag såg också häromdagen i en tidning från mitt hemlän, att det var ej mindre än 375 förrättningar, som begärts för nästkommande år. Men lantbruksingenjörerna ha inga som helst utsikter att fullgöra dem.

Nu kanske man i alla fall icke skulle hinna med att behandla dessa ansökningar. Men då under nuvarande förhållanden intet bör underlåtas för att upphjälpa det betryckta jordbruket, kan även detta lilla belopp å 6,000 kronor hava en viss betydelse. I stället för att såsom förut hava haft sina assistenter under sammanlagt högst 480 arbetsmånader skulle genom detta anslag lantbruksingenjörerna få ha dem anställda under sammanlagt 540 arbetsmånader. Nu utgår icke statsbidrag till hela avlöningen, utan lantbruksingenjören svarar för hälften, och det är därför, som dessa arbeten kunna bliva utförda med mindre bidrag. De förrättningar, som göras av assistenterna, äro i huvudsak mindre utdikningsföretag och täckdikningsplaner eller mindre företag, som vanligen äro av brådiskande art och för vilkas utförande jordägarna i regel icke bruka vänta på statsbidrag, innan arbetena företagas. Så snart förrättningen avslutats, börjar avdiknings- och täckdikningsarbetet, och därest det icke finnes tillgång till kapital i täckdikningslånefonden eller i avdikningsanslaget, blir arbetet i alla fall utfört. Jag anser, att man icke bör beträffande det nu begärda, obetydliga anslaget ställa det så, att dessa arbeten icke bliva utförda.

Då jag som sagt är av den uppfattningen, att man icke bör underlåta att göra allt för att hjälpa jordbruket, och då det här gäller ett så obetydligt belopp, ber jag att få vädja till kammaren att rösta för den reservation, som är undertecknad av herr Sederholm m. fl., till vilken jag alltså yrkar bifall.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag begärde ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan. Därmed vill jag visst inte bestrida, att det kan finnas visst fog för vad herr Gabrielsson i sitt anförande nu och i motionen anført, men det förhåller sig ju på det sättet, att denna fråga ligger under utredning, och därför har utskottet ansett sig icke böra bifalla motionen utan tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Lantbruksstyrelsens framställning i ärendet har ju

prövats på vederbörligt sätt, men departementschefen har ansett sig icke böra till alla delar bifalla lantbruksstyrelsens förslag just på grund av att ärendet är under utredning. Departementschefen säger ju i det yttrande, som är återgivet på sid. 5 i utskottets utlåtande, bl. a. följande: »Förslag rörande löne-reglering för lantbruksingenjörerna föreligger till Kungl. Maj:ts behandling. Att ärendet ännu icke blivit underställt riksdagens prövning torde i huvudsak varit beroende av statsekonomiska skäl. I samband med nämnda löne-regleringsärende uppkommer givetvis frågan angående den ställning assistenterna hos lantbruksingenjörerna böra intaga liksom deras avlöningsförhållanden. I det formulär, i enlighet varmed uppgifter beträffande lantbruksingenjörernas inkomster i tjänsten från dem inforrats i ärendet, har jämväl beaktats önskvärdheten av att vinna utredning angående deras utgifter för assistentbiträde.» Vidare säger departementschefen: »Frågan om assistenternas förhållanden är sålunda föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet; och har ytterligare anledning till utredning i ämnet givits genom den av lantbruksstyrelsen omförmälda, till styrelsen från föreningen statens lantbruksingenjörskår ingivna framställningen avseende förbättrad ställning för assistenterna.» Alltså tror jag, att kammaren gör klokast i att bifalla utskottets hemställan.

Jag är herr Gabrielsson mycket tacksam för det intresse, som han säger sig hysa för jordbrukarna, men jag antar, att detta intresse är lika stort även hos den nuvarande jordbruksministern, och i detta fall måste jag ställa mig på den senares sida. Jag vill erinra om, att utskottets hemställan innehåller detsamma som den kungl. propositionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sederholm**: Det skäl, som av den närmast föregående talaren åberopades för bifall till det lägre anslaget till lantbruksingenjörernas biträden, är ju att det för närvarande skulle pågå en utredning med avseende å hela denna organisation. Det är nog riktigt, att en sådan utredning pågår. Men jag vågar bestämt hävda den meningen, att hur än denna utredning må utveckla sig, kommer frågan om anslag till 480 eller 540 arbetsmånader för dessa assistenter icke utgöra hinder för frågans lösning i den riktning, som man kan finna lämplig. Den pågående utredningen utgör alltså i detta fall icke något hinder för att bedöma frågan rent sakligt. Genom att öka antalet arbetsmånader från 480 till 540 ökas också den tillgängliga arbetskraften för utförande av dessa förrättningar med ungefär 20 %. Såsom den förste ärade talaren framhöll, är det ju en betydande balans med avseende å de förrättningar, som åligga lantbruksingenjörerna, och det vore väl önskvärt, att de jordbrukare, som verkligen vilja offra tid och pengar för att utföra sådana arbeten, som avse att skapa nya förvärvsmöjligheter inom jordbruket, understöddes och att deras arbeten icke hållas tillbaka i dessa tider av arbetslöshet. Då stora lager av vår befolkning söka sig fram för att få förvärvsmöjligheter inom det egna landet, borde det vara en uppgift icke blott för jordbrukarna utan för en var, som vill se på samhällets sunda utveckling, att verkligen bereda de arbetsmöjligheter i största möjliga utsträckning, som genomförandet av dessa företag innebär, och även de fortsatta förvärvsmöjligheter, som ökandet av jordens fruktbart eller vinnandet av nya arealer å åkerjord för med sig. Det är från den synpunkten som jag anser, att denna lilla ökning av anslaget medför så betydande fördelar, att den valuta man vinner sällan kan på något annat område och med så liten uppoffring vinnas.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den un-

*Anslag till
avlönande av
assistenter hos
lantbruks-
ingenjörerna.
(Forts.)*

Anslag till
avlönande av
assistenter hos
lantbruks-
ingenjörer.
(Forts.)

der behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sederholm m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sederholm m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
central-
anstalten för
jordbruks-
försök.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

a) godkänna ett av departementschefen förordat förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas från och med budgetåret 1929/1930;

b) vid bifall härtill höja ordinarie förslagsanslaget till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 376,350 kronor, med 5,000 kronor till 381,350 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 22 av herr *Magnusson* i Skövde m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville bevilja ett ordinarie reservationsanslag av 7,500 kronor för »Försök med elektrisk belysning av trädgårdsväxter» att ställas till lantbruksakademiens förfogande.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning

a) godkänna det av departementschefen förordade förslaget till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas från och med budgetåret 1929/1930;

b) vid bifall härtill höja ordinarie förslagsanslaget till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 376,350 kronor, med 5,000 kronor till 381,350 kronor,

II) att den väckta motionen II: 22 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande mom. II av utskottets hemställan hade reservation avgivits av herrar *Sederholm*, *Nilsson* i Kabbarp, *Andersson* i Fältenborg, *von Stockenström*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste och *Weibull*, som anfört följande:

»Vi anse, att de vid centralanstalten för närvarande pågående försöken med elektrisk bestrålning av växter under glas böra fullföljas samt att för säkerställande härav det av motionärerna föreslagna anslaget synes erforderligt. Vi hemställa därför, att riksdagen må, för möjliggörande vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet av fortsatta försök med elektrisk bestrålning av växter under glas, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,500 kronor.»

Herr von Stockenström: Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation, i vilken yrkats ett anslag på 7,500 kronor för fullföljande av vissa försök med elektrisk bestrålning av växter under glas, som bedrivs vid Experimentalfältet. Elektricitetens användning inom trädgårdsodlingen har ju under senare år tilldragit sig en allt större uppmärksamhet, då det gäller dels användandet av elektricitet för uppvärmning av drivbänkar — en fråga, som nu kan anses praktiskt löst — och dels också elektrisk bestrålning av växter under glas. Denna senare fråga är av betydligt mera komplicerad natur. Det har nu ute vid Experimentalfältet pågått dylika försök, som bekostats dels av lantbruksakademien, dels av vattenfallsstyrelsen och dels av vissa enskilda donatorer. Försöken hava pågått någon tid, men några resultat från denna verksamhet föreligga ännu icke i ett sådant skick, att frågan kan anses löst. Det är åtskilliga ganska svåra problem det här gäller, t. ex. frågan om vilket slags ljus och vilka lamptyper som skola användas samt huru lång tid bestrålningen skall ske. Det har också vid försök utomlands visat sig, att denna fråga är ganska svårlöst. Från lantbruksakademien har gjorts framställning om beviljande av anslag från statens sida för fullföljande av dessa försök, och lantbruksstyrelsen har för sin del förordat beviljande av anslag härutinnan.

Departementschefen har emellertid icke ansett sig kunna taga upp saken — men han har tydligen ställt sig välvillig till frågan och funnit den vara förtjänst av närmare övervägande. Det anges också i propositionen, att frågan är beroende av vidare utredning. Jag har för min del svårt att förstå, vad denna utredning egentligen skall avse. Undersökningen är ju redan i gång. Den har redan bedrivits i för ändamålet uppfört växthus vid Experimentalfältet. Men det vore givetvis mycket önskvärt att få fullfölja dessa försök, så att man kunde erhålla fullt säkra resultat. Under sådana förhållanden vet jag icke, vad utredningen skulle avse, eftersom försöken redan äro i gång. Det kan ju hända, att man avser att inom departementet undersöka, om det finns andra möjligheter att på ett eller annat sätt understödja dessa försök.

Nu föreligger emellertid en motion från några representanter i andra kammaren, vari påyrkas anvisande från statens sida av ett belopp av 7,500 kronor för här ifrågakvarande ändamål. Det gäller sålunda ett ganska obetydligt belopp. Det vore beklagligt, om dessa försök skulle få lov att avbrytas, ty då vore det icke möjligt att vinna tillförlitliga resultat på denna väg. Det vore givetvis särskilt önskvärt om man för de norra delarna av landet, där köksväxtodlingen ej ännu åtminstone kan nå den omfattning som i andra delar, kunde få möjlighet att med hjälp av elektricitet öka odlingen av köksväxter.

Av dessa skäl anser jag, att det vore önskvärt, om detta lilla anslag kunde beviljas, så att försöken ej behöfde avbrytas. Jag får sålunda yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Anslag till
central-
anstalten för
jordbruks-
försök.
(Forts.)

Anslag till
central-
anstalten för
jordbruks-
försök.
(Forts.)

Herr Sjöblom: Herr talman! Det är väl ingen som förnekar, att inte experimenterandet på växtodlingens område med utnyttjande av elektrisk energi är mycket nyttigt och bra. Det har ju under en lång följd av år pågått ganska omfattande experiment på andra områden för växtodlingen än detta, som letts av privata personer. Vattenfallsstyrelsen har ju under många år för mycket billigt pris ställt kraft till förfogande för trädgårdsmästare, som varit intresserade av att experimentera med elektrisk energi för att komma till ett bättre resultat med sin odling.

Då det gäller för statsverket att spara på alla områden — och departementschefen har anført, att den fråga, som här diskuteras, är beroende på vidare utredning, på grund varav departementschefen icke kunnat intaga en bestämd ståndpunkt till frågan om detta anslag — tror jag, att det icke är så nödvändigt, att riksdagen nu fattar beslut i enlighet med reservationen utan kan följa utskottet. Dessa experiment pågå ända i ganska stor utsträckning hos enskilda trädgårdsmästare, och jag tror, att resultatet där kan komma trädgårdsodlingen till godo lika bra, som om en sådan där fristående verksamhet upprätthålles ute vid statens anstalt.

På grund av de skäl, som utskottet anført, och med framhållande av att denna verksamhet i alla fall pågår, även om den icke pågår vid statens anstalt, anser jag, att det icke är så viktigt, som reservanterna vilja göra gällande, att detta anslag nu beviljas. Det är kanske många som anse, att det är småsnål, då det gäller ett anslag på 5 à 6,000 kronor, att icke gå med på detsamma, men det är just mängden av små anslag, som tillsammans utgöra ganska stora belopp. Jag anser, att — så ansträngd som statens ekonomi är och mer och mer tycks bliva — man även i fall som dessa har rätt att vara småsnål.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Tjällgren*.

Herr statsrådet Johansson: Herr talman! Under beredningen av detta ärende har jag ju, såsom också den förste ärade talaren nämnde, ställt mig välvillig till själva saken. Men då det är fråga om ett nytt anslag, har jag funnit det vara önskvärt, att vid frågans bedömande toges hänsyn även till andra undersökningar av liknande slag. Det pågår åtskilliga s. k. växtbiologiska undersökningar, däribland professor Lundegårds försök medelst tillförande hos växterna av större mängder kolsyra än som finns naturligt i luften och på så sätt öka och påskynda växtkraften, och de böra ses i ett sammanhang, så att man lämpligen kan något så när rättvist avväga anslagen mot varandra. Jag har också tänkt att efter den 1 juli, när medel bli tillgängliga, taga under förnyad omprövning just det ändamål, varom nu diskuteras. Jag får säga, att jag icke funnit det vara så synnerligen farligt att skjuta på anslaget. Det pågår redan experiment av det slag, varom här är fråga. Jag har sålunda icke funnit någon särskild olycka inträffa, om man sköte upp beviljandet av detta nya anslag. Såsom jag också givit uttryck åt i propositionen, har jag personligen sympatier för saken, men jag har ansett, att man borde överväga och pröva denna fråga i samband med de andra, innan man skall gå in för detta nya anslag.

Herr Dahl: Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman åberopade de skäl, som utskottet anført. Jag kan emellertid icke finna, att utskottet anført några skäl alls. Utskottet hänvisar endast till statsrådets välvilliga uppmärksamhet på saken, och nu hava vi från statsrådets egen mun fått bekräftelse på denna uppmärksamhet. Men man kan icke säga, att statsrådet i vidare mån än utskottsmajoritetens talesman förebragt några skäl mot anslagets bevil-

jaude, som jag ber att varmt få förorda. Skälen för bifall till detta yrkande hava framförts av herr von Stockenström, och jag skall därtill endast be att få foga den erinran, att då man säger, att experiment redan pågå, är det så till vida riktigt, att det ännu pågår experiment, tack vare att vissa institutioner och enskilda ställt medel till förfogande. Men för det budgetår, för vilket detta anslag skulle beviljas, har man inga medel. Äventyret är sålunda, att man nödgas avbryta experimenten på grund av att institutioner och enskilda, som förut släppt till pengar, icke vidare se sin ekonomi medgiva, att ytterligare medel lämnas för ändamålet. Det är sålunda risken för att behöva avbryta dessa experiment, vilka pågå med delvis upplysande resultat, som man skulle avvärja genom att nu anslå statsmedel.

Jag ber att få stryka under, att utredning i frågan knappast är erforderlig. Ty, mina herrar, lantbruksakademien och lantbruksstyrelsen hava redan haft tillfälle att yttra sig i denna sak. I ärendet föreligga en skrivelse från lantbruksakademien och uttalanden av de övriga sakkunniga myndigheter, som Kungl. Maj:t närmast skulle lita till. Det synes vara endast penningnöd, som föranlett statsrådets försiktighet. Men då läget synes vara sådant, att den finansiella ställningen är väsentligt bättre, än då statsverkspropositionen utarbetades i de särskilda departementen, torde det icke vara något större äventyr att bevilja detta anslag på 7,500 kronor.

Jag ber sålunda, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Magnuson*.

Herr Winberg: Herr talman! Jag blev verkligen överraskad, då jag fann, att utskottet gått emot de krav, som framställts i motionen, och särskilt över den motivering, som herr Sjöblom huvudsakligen anförde, då han talade om den ansträngda budgeten och att sparsamhetsskälerna nu skulle vara avgörande för att icke bevilja detta anslag på 7,500 kronor. Ifrågavarande synpunkt avspeglar tydligt, huru liten blick för framtiden man egentligen har här i landet. Det är icke tu tal om att denna fråga kommer att bli av synnerlig stor betydelse. Då man nu tröstar sig med den pågående undersökningen — trots det att man vet, att den kanske måste avbrytas om anslag lämnas — kan jag icke finna, att det är någon tillfredsställande motivering. Detta är en så pass viktig fråga, att staten bör intressera sig för den och se till, att även en statens anstalt kan fortsätta med sina experiment för att se, vartill de leda. Så ansträngd är icke vår budget, att man icke kan komma ut med ett anslag på 7,500 kronor för en så pass viktig fråga, som det här gäller.

Jag anser alla skäl tala för, att staten icke längre uppskjuter att intressera sig för saken, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman! Då jag i lantbruksakademien haft tillfälle att få någon kännedom om denna fråga, ber jag att få yttra några ord.

Jag vill då först säga, att det är alltför pessimistiskt, när utskottet i sitt utlåtande inskränkt sig till att säga, att det icke är otroligt, att dessa försök kunna åtminstone i vissa fall bliva av praktisk betydelse. Man kan med mycket större tillförsikt emotse de resultat, som dessa försök medföra. Vidare vill jag säga, att även om hos enskilda trädgårdsmästare pågå försök på detta område, äro likväl dessa försöks fortsättande beroende av så osäkra förhållanden som vederbörandes ekonomi och den tid, som de kunna disponera för saken. Även i de allra bästa fall kunna privata försök icke ersätta de systema-

Anslag till
central-
anstalten för
jordbruks-
försök.
(Forts.)

tiska och vetenskapligt grundade försök, som kunna anställas vid centralanstalten.

Vad slutligen ekonomien angår, tror jag mig våga påstå, att jag är rädd för onödiga och speciellt för skadliga statsutgifter. Men den statsutgift, om vilken här är fråga, är av obestridligt samhällsgagnande art och även ägnad att höja produktionen och därigenom också både statens och de enskildas ekonomi.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sjöblom: Herr talman! Då en fråga kommer på tal, som rör jordbruket och som de flesta ganska litet förstå, är det ju alltid så, att det förefinnes en stor entusiasm för saker och ting. Det förhåller sig på det sättet, att vattenfallsstyrelsen har en ingenjör anställd, som har till sin speciella uppgift att arbeta med denna fråga. Hela frågan är i mycket högre grad en elektroteknisk uppgift än en lantbruksvetenskaplig, och just därför att det elektrotekniska arbetet på detta område ligger så att säga på ett förberedande stadium, anser jag, att de experiment, som göras, utan att man har en mera tekniskt fullkomlig apparat att tillgå, icke kunna medföra det resultat, som de borde göra, om de tekniska experimenten få fortsätta.

Jag har därför, herr talman, ansett skäl föreligga att icke nu, då herr statsrådet säger, att ytterligare utredning kan behövas på området, med den hänförelse, varmed en del av herrarna tyckas gå in för saken, ge ifrågavarande icke så oväsentliga anslag för detta ändamål. Det är min personliga uppfattning, och jag har inte alls på något sätt blivit övertygad om att de resultat, som centralanstalten skulle komma att lämna, äro några så lysande förrän det elektrotekniska arbetet kommit längre, än det för närvarande har. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skulle vilja påpeka, att om man beviljar ett anslag till denna sak, fullföljer man någonting, som man förut understött och som befunnits vara nyttigt. Det kan ju nämligen sägas, att frågan om *uppvärmning* med elektricitet är klar. Den har redan givit praktiska resultat ej bara vid användningen ute vid Experimentalfältet utan även på andra håll i vårt land. Jag kommer nyligen från Dalarna, där man vid ett konvalescenthem anlagt elektriska drivbänkar, därför att man där behöfde ha tillgång till färska grönsaker under andra tider av året, än då de växa i trädgårdarna.

Vad gäller nu denna sak? Jo, det gäller att fullfölja en erövring, som man faktiskt redan har gjort, genom att söka sig fram till en lösning av det problem, som ännu föreligger olöst, nämligen belysningsfrågan. Det har sagts mig från Experimentalfältet, att man där under fyra månader på året är förhindrad att driva vissa växter på grund av de för vårt land säregna ljusförhållandena. Från november och fram till mars kan man icke, trots möjligheten till uppvärmning, få fram några resultat beträffande sådana växter, som behöva ljus för att växa. Det är ju klart, att det måste vara av stor betydelse, att man får tillfälle att verkligen experimentera ut denna sak. Experimenten ha ju pågått i tre år. Jag har själv varit i tillfälle att vara där ute och se vad de åstadkommit, och de kunna redan framvisa så goda resultat, att man har en bestämd känsla av, att man i varje fall är inne på den rätta vägen. Den man, som sköter dessa experiment, professor Odén, är mycket intresserad för saken och är synnerligen skickad att göra dylika undersökningar, men han behöver ha hjälpkrafter, som äro mera stadigvarande och som helt kunna ägna sig åt uppgiften.

Det är därför vederbörande behöva denna hjälp. Det är givet, att om man skall lita till att få hjälp endast och allenast genom enskilda bidrag, blir det hela så ofantligt mycket osäkrare, att det skulle inverka menligt på undersökningarnas fullföljande och kanske omintetgöra dem. Jag tycker därför, att det är i allra högsta grad önskvärt, att dessa män bli satta i tillfälle att fullfölja vad de ha börjat, och jag är övertygad om, att man här har att göra med ett spörsmål, som i framtiden kan visa sig komma att äga inflytande på hälsotillståndet i vårt land tack vare att man får möjlighet att liksom i utlandet få färska grönsaker under hela året, och vidare innebära en förvärvsmöjlighet, som icke är att förakta, om man på de platser, som ha tillgång till billig elektrisk kraft, kan odla sådana växter, som vi äro i behov av, med hjälp av elektrisk uppvärmning och så småningom också med hjälp av sådan belysning.

Jag har känt mig mycket imponerad av vad som redan är gjort, och jag tycker, att eftersom staten understött undersökningarna i vad det gällde uppvärmningen, kan man hoppas, att staten också skall visa sitt intresse, när det gäller den andra grenen av arbetet, nämligen belysningsproblemet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Stockenström: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr Sjöblom i viss mån gjorde sig skyldig till en motsägelse, då han i sitt första anförande framhöll, att sådana försök som det här är fråga om i alla fall pågå — det är enskilda trädgårdsodlare som arbeta därmed — och att det därför icke var så synnerligen nödvändigt att staten engagerade sig för saken, medan han i sitt senare anförande framhöll, att detta är en ganska svårlost fråga av elektroteknisk art, eller hur nu orden föllo.

Och förhållandet är just det, att undersökningarna äro så komplicerade och svåra, att man knappast kan begära, att enskilda trädgårdsodlare skola kunna fullfölja dem. Det är riktigt, att det till stor del är en rent elektroteknisk fråga, men det gäller också att utröna på vad sätt de olika växterna reagera för olika slags bestrålning under olika tider, med olika slags ljus o. s. v.

Det förefaller därför som om herr Sjöblom i detta fallet motsagt sig själv, då han först säger, att enskilda kunna klara upp saken, men sedan gör gällande, att det hela är ett svårt och invecklat problem.

Till sist ett ord med anledning av hans svartmålning av den ekonomiska situationen. Jag tyckte att herr Sjöblom sade, att situationen är sådan, att vi ha »rätt att vara småsnåla». Jag vill därtill endast säga, att jag håller med herr Sjöblom om, att man naturligtvis bör vara sparsam, men jag hoppas dock, att herr Sjöbloms »småsnålhet» för framtiden icke skall komma att inrikta sig på de områden, där det gäller att främja lantmannanäringarna.

Herr Linders: Herr talman! Vid utskottets behandling av detta ärende har jag endast deltagit i avdelningens sammanträde, och där har jag anslutit mig till motionen, d. v. s. till det yrkande, som nu framställes av reservanterna. Jag har gjort detta av de skäl, som motionärerna ha åberopat, ävensom av de skäl, som nu äro anförda i kammaren för reservationen.

Beträffande herr Sjöbloms yttrande, då han antydde, att det var en smula riskabelt att fatta beslut efter en plötsligt uppflyttande entusiasm för en jordbruksfråga, som kanske en stor del av kammarens ledamöter icke förstå, vill jag säga, att vi förstå nog frågan ungefär lika bra från båda hållen. Och vi ha dock fått bevittna, att frågan om elektrisk uppvärmning har kunnat lösas på ett ganska tillfredsställande sätt. Däremot har frågan om belysningen genom elektrisk energi för växter, som skola drivas, ännu icke nått över de första, enklare experimentens stadium, och dock har den delen av problemet

Anslag till
central-
anstalten för
jordbruks-
försök.
(Forts.)

måhända en betydligt större räckvidd än den elektriska uppvärmningen, åtminstone inom vissa områden. Den elektriska uppvärmningen torde endast kunna ifrågakomma, där inga billigare uppvärmningsmedel finnas till hands. Men sådana har man ju nu föga tillgång till. Den hästgödsel, som tidigare användes av trädgårdsmästare omkring de större städerna för uppvärmning av drivbänkarna, har man mycket liten tillgång till numera i motorismens tidevarv.

Däremot förhåller det sig ju så i fråga om belysningen, att den är en betydligt mer invecklad sak att kunna bedöma. Det gäller att erfara, vilka växter som det ena slaget av belysning passar och vilka som fordra belysning av annat slag. Och dessa undersökningar kunna rimligtvis, på grund av sin invecklade beskaffenhet, icke utföras av enskilda, utan måste ske genom någon statsinstitution.

När man vidare nu kan uppvisa, att man redan är i full gång med dessa undersökningar, skall man enligt mitt förmenande ha mycket starka skäl för att vägra ett anslag i ett fall som detta. Det kan icke vara tillräckligt att säga, som herr jordbruksministern gjorde, att det inte kan anses vara så synnerligen farligt att skjuta på saken. Om en sak just är i färd med att fullföljas, är det fara i att skjuta på den, ty ett sådant avbrott kan i viss mån äventyra redan vunna resultat. Det förefaller mig vidare, som om det vore fullständigt onödigt att skjuta på undersökningarna, då yrkesmännen framförallt bida på en lösning av problemet för att i praktiken bygga därpå.

Jag ber, herr talman, att för min del få ansluta mig till reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. I.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr Sederholm m. fl. därom avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Sederholm* och *von Stockenström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 7 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Sederholm m. fl. därom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25—28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 34—41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42 och 43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 44—48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49 och 50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 56 och 57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 59—65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 78—84.

Lades till handlingarna.

Punkten 85.

*Anslag till
lindrande av
frakt-
kostnaderna
för kalk m. m.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 191, av herr *Andersson* i Grimbo, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna om fraktlindring för kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov även måtte tillämpas vid transport å statens järnvägars automobilinjer, då dessa dreves i samtrafik med järnväg.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den i ämnet väckta motionen, II: 191, till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herr *Andersson* i Grimbo hemställt, att riksdagen måtte, till lindning av fraktkostnaderna vid transport å järnväg och å statens järnvägars automobilinjer, då dessa dreves i samtrafik med järnväg, av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor att utgå enligt nu gällande bestämmelser för sådan fraktlindring vid transport å järnväg.

Herr *Asplund*: Herr talman! För två dagar sedan har riksdagen vid gemensam votering beslutat anläggande av en statens billinje från Övertorneå till Pajala med utsträckning fram till Kiruna. Det har skett för att bereda befolkningen däruppe samma förmåner, som den skulle erhålla genom en järnvägsanläggning. Om en järnväg komme till stånd vore det ju ostridigt, att fraktlindringarna för kalk skulle få tillgodoräknas alla dem, som bo efter denna linje. Det står visserligen i beslutet om billinjen, att statens järnvägars frakttaxor där skulle tillämpas. Jag är dock för min del inte så alldeles säker på, att denna linje kommer att få åtnjuta den fraktlindring på kalk, som här ifrågasättes. Skulle så icke vara förhållandet, ser jag mig föranlåten att yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, enligt vilken lindringen i fraktsatserna vid transport av kalk på järnväg skulle utsträckas att gälla även statens automobilinjer, då dessa drivas i samtrafik med järnvägarna.

Jag vill framhålla, att det har sagts från deras sida, som anse, att en järnväg i nyss angivna fall bort anläggas, att den skulle tillgodose särskilt jordbrukets behov på ett bättre sätt än en statens billinje. Beträffande jordbruket är kalk en av de viktigaste och tyngsta produkter, som behöva tillföras från annat håll, och det är alldeles givet, att om en sådan fraktlindring icke skulle erhållas för den långa billinje det här är fråga om — det är 11 mil från Övertorneå till Pajala och mellan 17 och 18 mil från Pajala till Kiruna — skulle befolkningen icke anse sig ha fått samma fördelar, utan en väsentlig inskränkning i de fördelar, som den skulle ha erhållit, därest en järnväg kommit till stånd. Och det är givetvis för de nyodlingar, som man väntat sig eljest skulle bli utförda utefter linjen, av särskilt stor betydelse, att det finns god tillgång på billig kalk.

Vidare förhåller det sig så, att det finns en god kalkstensförekomst ungefär halvvägs mellan Pajala och Kiruna. Om fraktlindring på kalk beviljas på billinjen i fråga, skulle det bli ett gott stöd för anläggande där av en kalkugn, som skulle kunna tillgodose behovet i orterna på långa håll.

Då jag, som sagt, icke är övertygad om, att ett bifall till utskottets hemställan skulle innefatta, att en fraktlindring beviljas även efter billinjen Övertorneå—Pajala—Kiruna, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som framställts under punkt 85 av herr Andersson i Grimbo.

Herr Sederholm: Herr talman! Då utskottet vid sitt ställningstagande i denna fråga kommit till det resultatet, att det avstyrkt motionen, har det skett med hänsyn därtill, att utskottet icke ansett sig kunna överblicka konsekvenserna av att medge fraktlindring även för automobiltrafik. Det är vittutseende och fullkomligt oberäkneliga konsekvenser, som skulle följa med ett insläende på en sådan princip, och från den synpunkten har utskottet icke kunnat, i varje fall icke i det outredda skick, vari frågan nu ligger, bifalla motionen.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag vill instämma i herr Asplunds uttalande att det hade varit bra, om man redan nu kunnat fatta beslut om att den fraktlindring å kalk, som gäller för statsbanorna, skall gälla även för den nyss beslutade automobillinjen. Men då är jag säker på, att detta yrkande av herr Asplund nu kommer att avslås, skulle jag anse det vara klokare, att man nu gör ett uttalande i den riktningen, att Kungl. Maj:t till ett annat år tar upp frågan, då jag liksom herr Asplund anser, att denna förmån beträffande den billinje, som nu kommer till stånd däruppe, skulle vara av mycket stor betydelse för befolkningen. Jag hemställer i alla fall om bifall till utskottets förslag, men med den förhoppningen och med det uttalandet, att frågan måtte komma igen och att då denna busslinje och möjligen kanske även övriga automobillinjer, som ha samtrafik med statens järnvägar, må tillgodogöras samma fraktlindring, som gäller för statens järnvägar.

Herr Asplund: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att utskottet i sin motivering säger: »Även om, med hänsyn till den ringa omfattning vagnslasttrafik medelst automobil för närvarande har, ett bifall till motionen icke nu skulle medföra några större ytterligare ekonomiska uppföringar för staten, kan dock enligt utskottets mening ett insläende på den i motionen angivna vägen i händelse av en vidare utveckling av ifrågavarande trafik befaras komma att för staten medföra oberäkneliga ekonomiska konsekvenser.»

Jag antar emellertid, att de ekonomiska konsekvenserna ingalunda skola bli mindre, därest man för så långa billinjer, som det här är fråga om, icke kom-

*Anslag till
ändrande av
frakt-
kostnader m.
för kalk m. m.
(Forts.)*

*Anslag till
lindrande av
frakt-
kostnaderna
för kalk m. m.
(Forts.)*

mer att medge någon nedsättning i fraktsatserna. Det kommer nämligen under sådana omständigheter att resas allt starkare krav på, att det i stället skall byggas järnvägar efter dessa billinjer. Det ligger därför en fara i, att en åtgärd sådan som den här ifrågasatta kommer att medföra mångdubbelt svårare ekonomiska konsekvenser.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 86.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 93—95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 100 och 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. statens
avdiktningens-
anslag.*

Punkten 105.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1929/1930 bevilja statsbidrag från statens avdiktningensanslag å tillhoppa högst 3,100,000 kronor; samt

b) anvisa för budgetåret 1929/1930 under benämningen statens avdiktningensanslag ett extra reservationsanslag av 2,600,000 kronor.

I två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner nämligen nr 171 i första kammaren av herr *Ericson, Oscar*, m. fl. och nr 189 i andra kammaren av herr *Pehrsson* i Bramstorp m. fl. hade hemställts, att

riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1929/1930 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 3.800,000 kronor samt anvisa för budgetåret 1929/1930 under benämning statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Ang. statens
avdiknings-
anslag.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I:171 och II:189

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1929/1930 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 3.100,000 kronor; samt

b) anvisa för budgetåret 1929/1930 under benämningen statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 2,600,000 kronor.

Herr **Ericson, Oscar:** Herr talman! Då jag jämte flera andra ledamöter i denna punkt väckt en motion om höjande av här ifrågavande anslag med 400,000 kronor, vill jag yttra några få ord i ärendet.

Lantbruksstyrelsen har begärt, att anslaget till statens avdikningsanslag skulle höjas från nu utgående 2,600,000 kronor till 3,000,000 kronor för möjliggörande av att i någon mån minska balansen av beviljade lån. Då utskottet icke bifallit, vad motionärerna föreslagit i sin motion, kvarstår det faktum, att de, som beviljats lån från anslaget, få vänta med arbetets igångsättande, tills medel ur anslaget bli tillgängliga. Detta är i många fall förlustbringande för företagen. Därtill kommer, att vi nu ha på kamrarnas bord en kungl. proposition om ändring i villkoren för utbetalande av statsbidrag från statens avdikningsanslag. Kommer propositionen att bifallas, föranleder det enligt lantbruksstyrelsens beräkning ytterligare 750,000 kronors kostnad årligen.

Som frågan nu ligger, är det lönlöst att yrka bifall till motionen. Jag har dock den förhoppningen, att herr statsrådet till nästa år skall noga pröva medelsbehovet. Emellertid vore jag nästan frestad att vilja göra ett yrkande. Då jag biträdde förslaget om en höjning av anslaget till lantbruksingenjörerna med 6,000 kronor, kunde jag kanske hoppas på, att herr Sederholm här skulle hjälpa mig, så att vi kunde få detta anslag höjt med 400,000 kronor. Emellertid misstänker jag, att man inte vill vara med om den saken, och då kunna vi ju bara ha den förhoppningen, att jordbruksministern nästa år skall pröva, vad som verkligen behövs. Lantbruksstyrelsen har anført, att det föreligger en brist av 7 miljoner kronor för innevarande budgetår, och därför anser jag, att yrkandet i motionen i detta fall är berättigat. Emellertid gör jag intet yrkande, herr talman!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 106.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 107 och 108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 122—124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125—127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 128—130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkterna 135—152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 159—161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—164.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndariorna vid fattigvårdsanstalt.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
viss ändring i
fattigvårdslagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om ändring i fattigvårdslagens bestämmelser rörande skyldighet för vistelsekommun att själv vidkännas vissa kostnader.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 54, i första kammaren av herrar *Sandén* och *Ström* samt nr 87 i andra kammaren av herrar *Ericson* i Boxholm och *Hedlund* i Östersund.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i fattigvårdslagen, att fattigvård, som bestått i bekostande åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avsåge att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen, samt läkar- eller förlossningshjälp eller medicin, då hjälpen eller medicinen lämnats annorledes än i förening med vård å anstalt, jämväl skulle ersättas av hemortskommunen, samt i de fall, då 60 § vore tillämplig, av staten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-^{Ang} ^{vis} ändring i ^{fat} ^{tigvårds-} ^{lagen.} ^(Forts.)
 anleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hage, Hedvall* och *Hansson* i Trollhättan, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med anledning av motionerna nr 54 i första kammaren samt 87 i andra kammaren måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande önskvärdheten och lämpligheten av sådana ändringar av fattigvårdslagen, som påyrkades i nämnda motioner.

Herr **Sandén**: Herr talman! Jag skall med hänsyn till den långa föredragningslistan inte taga många minuter i anspråk av kammarens tid.

I den av herr Ström och mig väckta motionen ha vi hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i fattigvårdslagen, att fattigvård, som bestått i bekostande åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avser att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen, samt läkar- eller förlossningshjälp eller medicin, då hjälpen eller medicinen lämnats annorledes än i förening med vård å anstalt, jämväl skall ersättas av hemortskommunen, samt i de fall, då 60 § är tillämplig, av staten. Motionen förelåg till behandling även i fjol, och då beslöt andra kammaren att bifalla en till utskottets betänkande fogad reservation, i vilken hemställdes om en utredning i motionens syfte. Här i första kammaren passerade motionen utan debatt, och kammaren följde utskottets avstyrkande hemställan.

Då de bestämmelser, mot vilka motionen vänder sig, infördes, hoppades man, att de skulle medverka till en inskränkning i antalet fattigvårdsprocesser. Sa har förhållandet dock icke blivit, och frågan är, om icke de bestämmelser, som nu gälla, i stället i ganska avsevärd grad medverka till att stegra processkostnaderna, bl. a. genom de undersökningar, som i respektive kommuner måste anställas, då krav resas av en kommun mot en annan för beviljad fattigvård, i vilken hjälp av här omnämnt slag kanske ingår. Jag tänker, att om utskottet hade infordrat yttrande från kammarrätten, vilken väl är den mest sakkunniga institutionen på detta område här i landet, kunde den delen av frågan åtminstone i någon mån ha blivit belyst. Det gäller här många gånger barnrika familjer, och då dessa vända sig till fattigvården, är det klart, att fattigvårdsstyrelserna ofta draga sig för att lämna hjälp, då man icke från hemkommunen kan få tillbaka den utbetalade fattigvården.

Utskottet anför som skäl för sitt avslagsyrkande, att statens inspektör för fattigvård och barnavård icke har förspört några klagomål från hjälpsökande, vilka sådant understöd skulle hava förvägrats. Härtill kan ju först och främst sägas, att de människor, som det här gäller — som jag förut sade, är det ofta barnrika familjer — inte ha så lätt för att hänvända sig till fattigvårdsinspektören med sina klagomål, i varje fall icke så lätt, som han själv synes tro och som även utskottet synes föreställa sig. Det förefaller för övrigt något märkvärdigt, att fattigvårdsinspektören har uttalat denna uppfattning, då sex av statens nio fattigvårdskonsulenter uttalat sig i rakt motsatt riktning. En del av dem instämma i mycket livliga ordalag i motionen och tillstyrka densamma. En av de tre återstående konsulenterna förklarar, att de nuvarande stadganden icke medföra så synnerligen »stora olägenheter»; han erkänner dock, att de medföra olägenheter. Det förefaller åtminstone mig, som om konsulenterna, vilka känna förhållandena ute i landet, ha rätt i sin uppfattning, som strider mot den som fattigvårdsinspektören förfäktar. Jag har själv en tioårig erfarenhet av praktiskt fattigvårdsarbete, och jag tror mig också våga säga, att de erfaren-

Ang.
viss ändring i
fattigvårdslagen.
(Forts.)

heter, som jag förvärvat, fullkomligt sammanfalla med dem, som fattigvårdskonsulenterna ha givit till känna.

Nu har emellertid utskottet funnit, att motionärerna icke vidrört vissa med ärendet förbundna spörsmål, bl. a. hemortsrättsfrågan. Beträffande denna fråga ber jag att åtminstone för min del få säga, att jag icke i detta sammanhang önskar någon som helst ändring i vad som nu gäller. Jag hoppas emellertid, att även hemortsrätten inom en någorlunda näralliggande framtid skall komma under riksdagens prövning och att riksdagen då skall få tillfälle att vidtaga rättelser i de missförhållanden, som enligt min mening nu bestå, framförallt i förhållandet mellan Stockholms stad och rikets övriga kommuner.

Jag ber, herr talman, att för tillfället få nöja mig med att yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande och i vilken hemställas, icke om bifall till de väckta motionerna, utan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande önskvärdheten och lämpligheten av sådana ändringar av fattigvårdslagen, som påyrkas i dessa motioner.

Herr Westman: Herr talman! Utskottet har kommit till den uppfattningen, att det här icke är fråga om att vidtaga en lagändring, som skulle avse att avhjälpa några humanitära missförhållanden, och, som den ärade talaren har anfört, har utskottet därvid i främsta rummet haft att återropa, vad statens fattigvårdsinspektör har anfört. Han har nämligen, som den ärade talaren meddelade, anfört, att det ur humanitär synpunkt icke har uppkommit några olägenheter av de nu rådande bestämmelserna. Det vittnesbörd, som han där har givit, tror jag icke, att man bör underkänna, ty han är ju av oss alla känd som en man, som visst icke sitter stilla på sitt ämbetsrum och bara tar hänsyn till de klagomål, som i föreskriven ordning framföras till honom, utan vi veta, att han med det största intresse övervakar alla företeelser inom det område, där han är satt att verka. Jag tror därför, att när han uttalat sig på det sätt, som han har gjort, kunna vi vara övertygade om att vi kunna lita på hans omdöme. För övrigt har utskottet under sina överläggningar från olika håll fått hans uttalanden bekräftade av personer, som ha sakkunskap på dessa områden.

Det finns nu ett par skäl, som ha gjort, att utskottet ansett sig icke böra tillstyrka riksdagen att binda sig vare sig genom ett bifall till motionen eller genom ett bifall till reservationen. Om nu riksdagen skulle bifalla reservationen, skulle det nämligen innebära, att riksdagen ställde sig på den ståndpunkt, som är företrädd av motionärerna och som den ärade talaren också angav som sin, nämligen att en ändring med avseende på frågan, vilken kommun som skall betala dessa tillfälliga fattigvårdskostnader, icke skall medföra någon ändring av bestämmelserna om hemortsrättsförvärvet. Men om vi binda oss på det sättet, gå vi stiek i stäv mot den mening, som fattigvårdsinspektören uttalat, och det torde icke vara rådligt att göra det. Härtill kommer att frågan om hemortsrättsförvärvet helt säkert kommer upp till utredning i ett vidare sammanhang, och därför vore det kanske med hänsyn även till den omständigheten icke lämpligt, att riksdagen i förväg bunde sig, som den skulle göra genom ett bifall till reservationen.

Vidare skulle man, om man biträdde herr Sandéns yrkande, binda sig också i ett annat avseende. Därmed skulle man nämligen förklara, att de kostnader, varom här är fråga — för kläder, underhåll och annat till skolbarn för att sätta dem i stånd att bevista undervisningen samt för läkarhjälp o. dyl. — skulle betalas antingen av hemortsrättskommunen eller vistelsekommunen. Men det förefinnes ju en möjlighet, som man icke bör förbise, nämligen att det kunde vara lämpligt, att dessa kostnader i viss omfattning överflyttas på

landstingen eller på staten. Den frågan kommer upp till övervägande i samband med den utredning, som är igångsatt rörande utjämning av den interkommunala skuldbördan och uppdragande av rågångar mellan kommunernas och statens verksamhetsområden. Under sådana omständigheter föreligger också här ett skäl, varför man tills vidare bör ställa sig avvaktande.

Ang.
viss ändring i
fattigvårds-
lagen.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sandén**: Herr talman! Jag önskar naturligtvis mycket livligt, att dessa frågor skola komma upp till en snar behandling i riksdagen. Hur snart detta kan bli, vet emellertid varken herr Westman eller jag. Jag anser dock, att det i ett fall som detta, då en uppenbar felaktighet föreligger i nu gällande lagstiftning, icke skulle skada, om rättelse omedelbart vidtoges.

Herr Westman sade, att vi icke ha hävdat, att en ändring vore påkallad av humanitära skäl. Men gent emot herr Westman vågar jag påstå, att det är humanitära skäl, som i stor grad ligga till grund för motionen. Jag sade, att de fattiga, som det här gäller, inte ha så lätt att hänvända sig till fattigvårdsinspektören med sina klagomål över den behandling, som de fått röna. Men gent emot fattigvårdsinspektörens påståenden ställde jag — och det gör jag även nu — fattigvårdskonsulenternas, vilka på ort och ställe i respektive distrikt kunnat undersöka de förhållanden, som legat till grund för motionen. Jag vill också påpeka, att det i motionen påvisats, att det har funnits fall, då den hjälpbehövande nödgats vända sig till länsstyrelsen för att genom dess försorg få åläggande för fattigvårdsstyrelsen att bekosta läkarvård och medicin. Genom sådana dröjsmål kan skada uppstå för hjälpbehövande. Jag vill även påpeka, att konsulenten i första distriktet bekräftat riktigheten av de i motionen gjorda uttalandena och särskilt tryckt på den punkt, där det gäller skolpliktiga barn, läkarvård och medicin. Konsulenten i tredje distriktet instämmer till alla delar i motionernas syfte. Han anser det utan vidare klart, att olägenheterna av ifrågavarande bestämmelser äro flera än fördelarna, och understryker på det kraftigaste, att de betänkliga konsekvenserna av bestämmelserna huvudsakligen gå ut över de hjälpsökande. Konsulenten i sjätte distriktet tillstyrker på det livligaste och konsulenten i sjunde distriktet likaså o. s. v. Jag menar, att när de personer, som faktiskt stå i direkt kontakt med både fattigvårdsstyrelserna och de hjälpbehövande, ansett, att en lagändring här vore av behovet påkallad, äro de uttalanden, som fattigvårdsinspektören gjort och som herr Westman stöder sig på, av mindre betydelse än konsulenternas.

Herr **Löfvander**: Fattigvårdslagstiftningskommittén, som haft uppdraget att utforma nu gällande fattigvårdslag, har ansett, att ersättning av hemortskommun ej borde utgå för fattigvård, som bestått i bekostandet åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avser att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen, samt läkare- eller förlossningshjälp eller medicin utan samband med anstaltsvård. Såsom motiv härför har man framhållit, att med en dylik bestämmelse skulle ett stort antal tvisteämnen mellan kommunerna röjas ur vägen. Jag delar fullständigt denna kommitténs uppfattning. Jag har under rätt många år haft uppdraget att vara fattigvårdsstyrelsens ordförande i min hemsocken, som är belägen i närheten av en större stad, där in- och utflyttningarna mellan stad och samhällen i närheten äro många. Jag kan intyga, att det icke behöver vara stort och knappast ens kännbart behov av fattigunderstöd eller hjälp åt personer i små omständigheter, som inflytta till städerna, innan understöd tilldelats dessa personer, och enligt min erfarenhet har det i flera fall hänt, att personer erhållit understöd, för att de icke skulle vinna hemortsrätt i den kommun, dit de flyttat. Skulle fattigvårds-

Ang.
vise ändring i
fattigvårds-
lagen.
(Forts.)

lagen nu ändras i den riktning motionerna avse, skulle det bli än flera anledningar för påpassliga fattigvårdsfunktionärer att ordna om fattigvårdstilldelning. Visserligen hava motionärerna ej begärt sådan ändring i fattigvårdslagen, att understöd som nämnts skulle hava inverkan på hemortsrättsförvärvet, men fattigvårdsinspektören har i sitt till utskottet avgivna utlåtande framhållit, att en eventuell utredning bör omfatta även hemortsrättsförvärvet. Det är väl också själfallet, att så bör ske, och motionärerna ha även erkänt, att en sådan åtgärd bör följa efteråt.

För en fattigvårdsstyrelsens ordförande är det inte alltid så lätt att kontrollera, att det understöd, man av annan fattigvårdsstyrelse anmanats att ersätta, varit av verkligt behov föranlett. För att freda sig för eventuella anmärkningar från kommunala revisorer bestrider man kravet, och saken hänskjutes till länsstyrelsens prövning. Att en ändring av lagen i motionens syfte gäve flera anledningar till tvister i berörda hänseende, därom är jag fullt övertygad. Då jag av erfarenhet känner till, vilket arbete och tidsspilan dessa processer åstadkomma såväl för respektive fattigvårdsstyrelsers ordförande som vederbörande länsstyrelse, och då, enligt vad statens inspektör för fattigvård och barnavård uppgivit, han icke försport några klagomål från hjälpsökande, som skulle hava förvägrats sådant understöd, som här åsyftas, synas dylika fall ej vara av sådan omfattning, att ändring av gällande lagbestämmelser är av verkligt behov påkallad. En ändring av fattigvårdslagen i vad avseende som helst åstadkommer alltid någon villervalla, varför det synes mig, att större anledning härtill borde påvisas än vad som förebragts i motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandén: Till den siste ärade talaren vill jag säga, att då de förhoppningar, som fattigvårdskommittén en gång i tiden uttalade, icke hållit streck, är en ändring motiverad.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sandén begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 145,000 kronor till 2,940,000 kronor.

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 25) av herr *C. Thorén* och den andra inom andra kammaren (II: 37) av herr *E. Björnberg*, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att värnpliktig, som hade att fullgöra längre tjänstgöring än 225 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta 2 kronor om dagen.

Vidare hade i en av herr *O. Öhman* m. fl. inom andra kammaren väckt motion (nr 248) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att värnpliktig skulle under tjänstgöringstiden erhålla ett penningbidrag av 1 krona per dag vid tjänstgöring på förlägningsorten och en krona och femtio öre vid tjänstgöring i fält och till sjöss samt att dessutom till värnpliktig, som vore familjeförsörjare eller på annat sätt försörjningspliktig, skulle utgå familjebidrag till icke självförsörjande hustru eller av den värnpliktige beroende föräldrar med, per dag räknat: i ortsgrupp I 2 kronor 35 öre; i ortsgrupp II 2 kronor 70 öre; i ortsgrupp III 3 kronor 5 öre; i ortsgrupp IV 3 kronor 40 öre; i ortsgrupp V 3 kronor 75 öre; samt för varje barn eller annan person, vilken den värnpliktige hade att försörja: i ortsgrupp I 50 öre; i ortsgrupp II 60 öre; i ortsgrupp III 70 öre; i ortsgrupp IV 80 öre; i ortsgrupp V 90 öre.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å förenämnda av herrar *Thorén* och *Björnberg* väckta motioner (I: 25 och II: 37) ävensom å den av herr *Öhman* m. fl. väckta motionen (II: 248), i vad den avsåge förevarande anslag, minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 320,000 kronor till 2,765,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Dahl*, *Hammar skjöld*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å förenämnda av herrar *Thorén* och

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lanttjänstgöring.
(Forts.)

Björnberg väckta motioner (I: 25 och II: 37) ävensom å den av herr Öhman m. fl. väckta motionen (II: 248), i vad den avsåge förevarande anslag, minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3.085.000 kronor, med 145,000 kronor till 2.940,000 kronor:

2) av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, som dock ej antytt sin mening.

Herr Widell: Herr talman! Det torde knappast innebära någon överdrift, då jag säger, att fjärde huvudtiteln sällan har blivit föremål för en mindre gynnsam behandling i statsutskottet än i år. I punkt efter punkt har statsutskottets majoritet föreslagit nedsättningar eller avslag på Kungl. Maj:ts anslagsäskanden. Varken beträffande personalens utbildning eller försvarsväsendets förseende med materiel har man velat bevilja de anslag, som Kungl. Maj:t ansett erforderliga, utan verkställt en del prutningar. Någon saklig motivering härför har endast undantagsvis lämnats. I flertalet fall har man antingen icke alls lämnat någon motivering eller också endast hänvisat till kostnadsberäkningarna år 1925, och om det äskade anslaget icke fallit inom 1925 års ram, har man avstyrkt det.

Vad beträffar de socialdemokratiska ledamöternas i statsutskottet ställning, kan jag visserligen beklaga den ståndpunkt de härvidlag ha intagit, men den innebär för mig ingenting överraskande, därför att det för varje år, som gått sedan 1925, har framstått allt klarare, att för flertalet inom de socialdemokratiska partiet var vad som beslöts 1925 till sin huvudsak icke den då fastställda försvarsorganisationen, utan det var den kostnadsram, inom vilken man då antog, att denna organisation skulle kunna inrymmas. Om denna organisation sedermera kan inrymmas inom nämnda ram, det förefaller icke att bekymra de socialdemokratiska statsutskottsledamöterna så synnerligen mycket.

Om jag sålunda förstår de socialdemokratiska riksdagsledamöternas ståndpunkt, som är i konsekvens med den ståndpunkt, de ha intagit vid närmast föregående riksdag, är det mig svårare att förstå, att de folkfrisinna och liberala representanterna på så många punkter ha följt dem. Det är visserligen långt ifrån på alla punkter, men de ha i alla fall gjort det på ett stort antal punkter. På ett par har man t. o. m. varit med om att gå under det anslag, som den föregående frisinnade och liberala regeringen 1928 genomdrev, trots att några skäl, som skulle medföra, att anslagsbehovet nu är mindre än då, icke kunna anses föreligga.

Efter dessa allmänna ord, som man icke kan underlåta att yttra, då det gäller denna huvudtitel, sådan den nu ser ut efter statsutskottets behandling, ber jag att få övergå till den nu föredragna punkten.

Under denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit, att antalet tjänstgöringsdagar för den s. k. ersättningsreserven skall ökas till 1,300,000. Statsutskottets majoritet har föreslagit, att detta antal skall nedsättas till 950,000. Enligt 1925 års härordning var det avsett, att handräckningen vid regementena skulle utföras dels av ersättningsreserven och dels av dem av linjen, som efter inryckningen visat sig på grund av kroppslig beskaffenhet eller andra skäl icke ägnade att undergå en fortsatt utbildning i vapentjänst.

Nu har det visat sig, att den beräkning, som år 1925 gjordes av antalet vid truppförbanden erforderliga handräckningsdagar, var alldeles för låg. Den har icke på minsta sätt kunnat följas, och då antalet handräckningsdagar för ersättningsreserven förra året upptogs till endast 1,050,000, har följden blivit, att linjen i stor utsträckning nödgats användas för handräckningstjänst. Detta har naturligtvis medfört, att utbildningsarbetet beträffande linjen blivit i hög grad lidande. Förutsättningarna år 1925 för den då beslutade relativt korta utbildningstiden för linjen var ju, att linjen skulle befrias från hand-

räckningstjänst och att därigenom utbildningsarbetet skulle kunna bedrivas betydligt mera effektivt än förut. Så har icke kunnat ske, utan handräckningen har i stor utsträckning måst fullgöras av linjen. För undvikande av detta har Kungl. Maj:t föreslagit en ökning av antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven för att möjliggöra att handräckning skall kunna utföras av ersättningsreserven i stort sett.

Nu förutser jag, att man från statsutskottets sida kommer att säga: ja, men korrektivet mot att linjen användes för handräckning är, att man minskar behovet av handräckning. Ja, detta är alldeles riktigt, och om man kunde göra så, vore det en utmärkt lösning. Jag är övertygad om, att ingen militär skulle ha något emot det; tvärtom tror jag, att handräckningen är någonting, som ur militär synpunkt synes allt annat än önskvärt. Men den är ett nödvändigt ont; man kan icke undvara den utan måste ha den. Jag är övertygad om, att befälet och speciellt regementscheferna, som ha det största inflytandet härvid, göra allt vad de kunna för att hålla handräckningsbehovet nere, men trots det föreligger dock i detta fall ett behov, och erfarenheten visar, att linjen i stor utsträckning måst tagas i anspråk för handräckning.

Nu har statsutskottets majoritet icke anvisat någon väg, på vilken man skulle kunna minska behovet av handräckning, utan majoriteten har endast minskat antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven. Jag tror då, att resultatet kommer att bli, att linjen fortfarande kommer att användas till handräckningsarbeten. Då detta enligt mitt förmenande står i strid mot grundtanken i 1925 års beslut, enligt vilket linjen skulle frigöras från handräckningsgöromål, så kan jag för min del icke se någon annan möjlighet än att öka antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven, och därför måste jag ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, till vilket förordats bifall i den av mig m. fl. avgivna vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Såsom av det föreliggande utlåtandet framgår, har den av försvarsministern framlagda fjärde huvudtiteln inom statsutskottet undergått en hel del rätt betydande ändringar. Anledningen härtill ber jag att med några ord få framhålla, innan jag närmare ingår på den föredragna punkten.

De av majoriteten inom statsutskottet på vissa punkter nedskrivna beloppen innebära en bestämd strävan att få ned försvarsutgifterna till den kostnadsram, som står i överensstämmelse med 1925 års försvarsbeslut. Att majoriteten från år 1925 icke tidigare ansett sig böra ingripa på samma sätt som nu vid prövningen av fjärde huvudtiteln har berott på, att försvarsministrarna synas ha varit besjälade av en mera målmedveten strävan att minska utgifterna i riktning mot 1925 års beräkning.

Kostnaderna för provisoriet under det sista året, nämligen budgetåret 1925—1926, uppgingo till 152 miljoner kronor. Då den nya försvarsorganisationen började tillämpas med budgetåret 1926—1927, slutade försvarsutgifterna på 140 miljoner kronor. Året därpå, 1927—1928, slutade de på 138 miljoner kronor, och för året 1928—1929, d. v. s. innevarande år, sluta de på 134 miljoner kronor eller, med en bestämd siffra, 133,832,000 kronor. Så kommer årets förslag, avseende budgetåret 1929—1930, med en slutsumma på 138,115,900 kronor. I stället för att i enlighet med 1925 års beslut gå ytterligare ett steg under fjolårets summa, såsom troligtvis skulle ha skett, ifall en vänsterregering suttit, lägger den nuvarande departementschefen på sistnämnda summa icke mindre än 4,283,900 kronor. Inom statsutskottets första avdelning, som först prövat huvudtiteln i fråga, ha de socialdemokratiska representanterna därför ansett sig böra gå in för en sådan minskning av försvarsministerns siffror, att ökningen

Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.

(Forts.)

från i fjol främst bleve utjämnad. På icke mindre än ett trettiotal punkter, hade vi sålunda inbesparat omkring 6 miljoner kronor. Hade detta blivit statsutskottets och riksdagens beslut, skulle försvarsbudgeten för det kommande året ha slutat på 132,126,900 kronor. Budgeten hade i så fall kommit att understiga fjolårets siffra med endast 1,705,000 kronor. Ingen kan säga annat än att nedskrivningen, som skulle utgjort skillnaden mellan siffran från i fjol och siffran för i år, skett med iakttagande av den allra största försiktighet. Icke desto mindre ha representanterna för det andra partiet, som stod bakom 1925 års beslut, ansett sig vara förhindrade att helt godtaga detta förslag. De förslag till besparingar, som de gemensamt med oss kunnat acceptera, stanna vid i runt tal 4 miljoner kronor. Utöver detta kommer ett belopp av 420,000 kronor i besparingar på årets anslag, därest riksdagen skulle godkänna statsutskottets förslag.

Det måste alltså medgivas, att nedskrivningen av de av försvarsministern föreslagna beloppen skett med mycket stor försiktighet. Enligt 1925 års kostnadsram skulle slutsumman för försvarskostnaderna ha blivit 120 miljoner kronor för år, häri inberäknat allt, dyrtidstillägg och kostnader för övergångsstat m. m. I stället kommer den att sluta på det höga beloppet av 133 miljoner å 134 miljoner kronor. Om någon anmärkning skulle kunna riktas mot statsutskottet, skulle den väl egentligen gälla, att steget ned mot 1925 års kostnadsram icke blivit större. Vi ha emellertid icke velat bereda försvarsministern svårigheter, som budgettekniskt kanske för detta år skulle varit svåra att övervinna, sedan nu förslaget en gång framkommit. Förslagsanslag, som röra tjänstgöringsdagar, mathållning, mundering m. m., ha fått stanna inom den ekonomiska ram, vartill öresberäkningarna berättiga. En del nya krav ha med hänsyn till den ansträngda budgeten ansetts böra anstå, och i de fall, där försvarsministern tagit mer än en tiondel av de för olika ändamål avsedda beloppen av engångsmaterial, har man sökt få ned siffran till den år 1925 bestämda andelen. Engångskostnaderna äro nämligen avsedda att utgå under tio år i de flesta fall.

Emellertid ha en del huvudstadstidningar gent emot de av oss föreslagna besparingarna invänt, att dessa endast skulle vara skenbara; i själva verket vore det ingenting, som därigenom komme att besparas. Den nuvarande försvarsministern har ansett sig böra vidtaga den redbarhetsåtgärden att räkna upp vissa förslagsanslag till de verkliga kostnaderna, och då, menar man, försvarsministern i år haft mindre tillgång på reservationer än fjolårets försvarsminister, har den förre reellt sett icke höjt budgeten.

Vad beträffar, att de av oss föreslagna besparingarna skulle vara skenbara, tager jag för givet, att de tidningar, som uttalat detta, själva icke tro därpå, ty då skulle de väl icke med sådant raseri hava kastat sig över statsutskottets majoritet. Då det gäller förslagsanslag, tagas de verkliga kostnaderna ändå ut, huru mycket anslagen än nedskrivs, och vad de saknade reservationerna beträffar, har den nuvarande försvarsministern på andra punkter, där han kunnat minska slutsummorna, tillgodogjort sig betydligt större belopp. Jag inskränker mig i detta fall till att endast nämna ett exempel: antalet tjänstgöringsdagar i linjen har kunnat minskas med icke mindre än 516,000, och därigenom göras besparingar på avlöningsanslaget, mathållningsanslaget och munderingsanslaget m. fl., vilket icke kunde ske i fjol.

En sak, som vissa tidningar, om uttrycket tillåtes, levat högt på, är, att statsutskottet skulle ha minskat antalet handräkningsdagar för armén från 1,050,000 till 950,000. Verkliga förhållandet är, att handräkningsdagarnas antal upptagits med 1,105,000 + 15,000 för underofficersskolan i Uppsala och ytterligare 40,000 som ett extra tillskott för de som på grund av sjukdom skulle bli förhindrade fullgöra sin handräkningstjänst.

Vad sjöförsvaret beträffar, har man riktat den anmärkningen mot statsut-

skottet, att detta minskat anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader. Så är icke fallet, men då en del poster bortfallit, såsom reparationen av pansarbåten Oscar II, för vilket ändamål tidigare särskilt anvisats 230.000 kronor för vartdera av 2 år och förenkling av varvsorganisationen, för vilket ändamål likaså tidigare upptagits särskilda medel, har utskottet i år gjort avdrag härför. Dessa poster finnas nämligen icke i riksstaten för nästkommande år.

Vad så till sist flygvapnet angår, har försvarsministern upptagit och accepterat en omräkning av engångskostnaderna för flygmateriel. Flygstyrelsen har helt godtyckligt presterat krav på avsevärt höjda anslag för ändamålet i fråga. I stället för att hålla sig inom ramen av 18 miljoner kronor för de båda femårsperioderna intill år 1936, såsom 1925 års beräkningar avse, gör flygvapnet anspråk på för samma tid 38 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor inklusive de 10 miljoner kronor, som riksdagen redan tidigare beviljat. Utgifterna på denna punkt skulle under de två närmaste åren gå upp till 17,790,000 kronor sammanlagt. Försvarsministern söker dock värja sig för detta orimliga anspråk, i det han anser, att det är uteslutet, att enbart för här ifrågavarande ändamål belasta riksstaten för de två närmaste budgetåren, men han faller till föga för kravet genom att gå med på beloppet, fördelat på ett större antal år. Utskottet har emellertid upptagit medel helt till bestridande av de kostnader, som föranletts av de allt för många haverier, som skett inom flygvapnet. 32 flygmaskiner ha genom haverier fullständigt förstörts under de två sista åren. I fjol upptogs för detta ändamål 750,000 kronor vid sidan av det ordinarie engångskostnadsanslaget, och i år har det upptagits 816,000 kronor härför. Utom de ordinarie kostnaderna ha i år därtill upptagits 560,000 kronor för inhemsk motortillverkning och 100,000 kronor för stabiliseringsanordningar.

I anledning av de många haverierna inom flygvapnet uttalar utskottet, att utskottet med djupt beklagande erfarit de svåra förluster beträffande personal och materiel, som under den senare tiden drabbat flygvapnet, och utskottet hoppas, att i det fallet en objektiv undersökning skall komma att företagas. Chefen för flygvapnet svarar härpå strax innan riksdagen skall behandla saken med att förklara och beskriva med statistiska siffror, huru ofta och huru långt flygarna flugit sammanlagt. Flygarna ha flugit jorden runt så och så många gånger och att ändå icke mer än det eller det antalet flygmaskiner förstörts och endast så och så många dödsfall inträffat. Ja, det är ju en sak, som vi mycket väl kunna känna oss tillfredsställda med, men den lämnar alls icke svar på frågan, huruvida man icke vid vissa tillfällen igångsatt flygningar, som måst resultera i olyckor. Jag skall därvidlag endast återropa den sista olyckan. Orsaken till att den inträffade var helt enkelt, att man ansåg det onödigt att begagna sig av väderlekstjänsten, såsom den civila flygningen och även den militära flygningen i utlandet få göra. I utlandet får ingen sätta sig upp i planet med mindre han har väderlekstjänstens utsago, startlapp på fickan, men här tycks man handla på ett helt annat sätt. I det fall jag här åsyftar, skickade man en flygare i väg till närmaste stad för att titta på väderleken. Han kommer tillbaka med rapport, och så skedde den start, som utföll så olyckligt vad beträffar såväl materiel som människoliv.

Det är den frågan, som försvarsministern bör vara angelägen om att få utredd, och icke alls frågan, huruvida man flugit världen runt så och så många gånger. Om jag går till den civila flygningen, finner jag, att den i det fallet kommit till mycket bättre resultat, men där iakttagas man också, innan man sätter sig upp i planet, större försiktighet än vad man gör inom flygvapnet.

Till sist ber jag att med några ord få bemöta den föregående ärade talaren. Han säger, att vi i en del fall icke ha presterat någon saklig motivering och i en del andra fall endast hänvisat till 1925 års kostnadsram. Ja, om jag skulle se efter de motiv, som presterats från andra sidan, så äro de sannerligen icke alltför

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

överväldigande. Ty så snart man — om vi nu skola ha den där lilla uppgörelsen från statsutskottets första avdelning — från vårt håll på sakliga grunder gjort invändning mot det eller det anslaget och undrat, om man icke skulle kunna ned-sätta det för tillfället, har den ene endast ropat på ett alternativ och den andre ropat på Konungen, d. v. s. instämt i Kungl. Maj:ts förslag. På den punkten tror jag således icke, att någon förebräelse kan riktas mot oss. Snarare skulle då rätten att förebrå ligga på vår sida. Jag tror, att det finnes ledamöter av denna kammare, även från borgerligt håll, som skola giva mig rätt uti att så har den sakliga prövningen skett från andra sidan.

Man riktar sig mot vår ståndpunkt i fråga om handräckningsdagarnas antal och tycker, att det anslag vi föreslagit är för lågt. För vår del anse vi, att när man kunnat sätta ned linjens tjänstgöringsdagar med 516,000, vore icke till-fället väl valt att komma och begära en ökning av handräckningsdagarnas antal med 300,000. Vi ha i det fallet ökat i den mån som något nytt tillkommit sedan år 1925. Det är, såsom den föregående talaren yttrade, att handräckningsdagarnas antal år 1925 fastställdes till 875,000, och sedan skulle de värnpliktiga, som av sjukdom eller annan orsak icke lämpade sig för linjetjänstgöring, fullgöra ungefär 175,000. Denna beräkning har icke fullt hållit streck. Det saknas 20,000 dagar, och detta antal ha vi i stället upptagit. Därtill ha vi tagit upp 15,000 dagar för den nya underofficersskolan i Uppsala. Utöver detta ha vi så upptagit ett extra tillskott av 40,000 dagar, som skola användas i fall någon av sjukdom eller annan orsak är hindrad att fullgöra sin handräckningstjänst. Jag tror, att man varit så generös som man överhuvud taget bör vara, men vi ha ansett, att försvarsministerns beräkningar varit något för generösa. Det före-faller mig som om man icke kan begära, att det skall behövas *en* värnpliktig för att passa upp ett par andra värnpliktiga. På andra områden är deras antal, som passa upp eller vakta andra, betydligt mindre, och jag tror, att det skulle räcka även här. Man bör söka att få större effektivitet i denna handräckningsverk-samhet, så att den icke bedrivs som den bedrevs förr i tiden, då folk egentligen icke ville göra någonting, då de befunno sig i denna tjänstgöring. Det gäller här värnpliktiga, som äro särskilt uttagna för denna speciella tjänst och de böra kunna bedriva sin tjänstgöring med större intensitet än som varit möjligt under föregående tider.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Thorén: Herr talman! Jag har i min motion föreslagit, att värnplik-tig, som har att fullgöra längre tjänstgöring än 225 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta 2 kronor om dagen. Men statsutskottet, liksom reservanterna i denna punkt ha yrkat avslag på min motion med den motiveringen, att en rela-tivt kort tid förflutit, sedan frågan om de värnpliktigas ersättning avgjordes. Det var i samband med 1925 års försvarsbeslut, som detta skedde.

Samma skäl anfördes av andra lagutskottet förra året för dess avslagsyrkande på min motion *då* om utredning, huruvida icke studenter och likställda skulle kunna erhålla samma utbildningstid som andra värnpliktiga inom samma vapen-slag.

Att det bara förflutit fyra år sedan riksdagen beslöt angående de värnplik-tigas avlöning är för mig intet godtagbart skäl för att icke tiden nu skulle vara inne för en ändring och för att i någon mån gottgöra den orätt, som staten i snart femton år begått mot denna grupp av medborgare, som tvingas att åt staten utföra ett extra arbete, som statsmakterna icke pålägga andra värnplik-tiga medborgare.

Så länge denna studentorganisation i härordningen skall finnas för anskaf-fande av underbefäl, borde åtminstone den rättvisan vederfaras dessa värnplik-

tiga, att de finge en något så när skälig ersättning för den extra tjänst de tvingas att göra staten.

När vi här i kammaren i fjol behandlade frågan om förkortad utbildningstid för studenterna, tillät jag mig mera i förbigående framhålla, att så länge studentorganisationen i härordningen skall finnas för anskaffande av underbefäl, så borde dessa värnpliktiga åtminstone ha skälig ersättning för sin tjänstgöring såsom underbefäl. De borde ha åtminstone lika mycket som nödhjälpsarbetare. För denna synpunkt fick jag också understöd av ett par tre talare. Emellertid hade andra lagutskottet, som då förberedande behandlade ärendet, icke haft anledning att pröva den under debatten uppkomna frågan om studenternas avlöning. Något sådant yrkande hade icke gjorts i den då föreliggande motionen utan kom fram först under debatten i kammaren. Nu har statsutskottet haft denna fråga under omprövning, men utskottet har kommit till negativt resultat. Varför har staten egentligen pålagt studenterna denna extra värnsskatt i form av personliga prestationer? Försvarsrevisionen gav i sitt utlåtande av år 1923 ett ganska klart besked därom. Den förordade studentorganisationens bibehållande, därför att försvarskostnaderna därigenom skulle kunna nedbringas. Detta skäl har visserligen riksdagen icke velat direkt angiva i sin skrivelse år 1925 till Kungl. Maj:t. Men otvivelaktigt är detta det viktigaste skälet. För att staten således skulle komma ifrån en del utgifter för försvarsväsendet, då det är fråga om anskaffande av erforderligt underbefäl, har staten helt enkelt lagt en tyngre försvarsbörda på studenterna — i många fall på fattiga och skuld-satta studenter — än på andra värnpliktiga. Detta är — jag upprepar det — en uppenbar orätt staten begår mot denna grupp av medborgare, av vilka en del ha det i ekonomiskt avseende rätt så bekymmersamt. Antalet värnpliktiga studenter och likställda har av försvarsrevisionen beräknats uppgå till i runt tal 1,500 man årligen. Skulle denna siffra i verkligheten hålla streck, så skulle ett bifall till min motion betyda en merkostnad för staten av cirka 50.000 kronor. Studenterna utbildas till underbefäl i syfte att de vid mobilisering skola tjänstgöra, de bästa som plutonchefer och de övriga som plutonchefernas ställföreträdare, vilka befattningar i fredstid bestridas av officerare och underofficerare. Tjänstgöringen under första årets befälsutbildning pågår från mitten av juni till inemot jul och försiggår till en början vid sammandragna studentkompanier. Under andra året fullgöres återstoden av första tjänstgöringen under 47 dagar (25 juli—10 september) vid vederbörligt regemente, varvid befälsutbildningen fullständigas. Under denna tid tjänstgöra studenterna i stor utsträckning såsom befäl vid trupp. Under sin första tjänstgöring som befäl inneha de grad såsom värnpliktiga vicekorpraler. Vid slutet av första tjänstgöringen under andra årets utbildning utnämnes en del till värnpliktiga korpraler, och de, som erhållit högsta vitsord, till värnpliktiga furirer. I dessa befattningar tjänstgöra de under den följande repetitionsövningen. Så är fallet vid infanteriet. Vid övriga vapenslag är tjänstgöringen i vissa fall något olika. Men tjänstgöringsförhållandena och utnämningarna till värnpliktigt underbefäl äro dock i stort sett likartade vid andra vapenslag. För samtliga värnpliktiga är avlöningen 50 öre om dagen under de första 140 dagarna, därefter 1 krona per dag. Studenterna erhålla emellertid ingen särskild avlöning för den tjänstgöring de ha som underbefäl. Enligt vad en officer, som haft hand om befälsutbildningen vid första arméfördelningens studentkompani, meddelat mig, har studenternas tjänstgöringstid såsom underbefäl uppgått till i regel 2 månader, och en del har tjänstgjort som underbefäl 2 1/2 månader.

Såsom vårt försvarsväsen nu är organiserat, äro dessa extra underbefäl oombärliga. Det skulle givetvis draga avsevärda kostnader för statsverket, om staten skulle i deras ställe ha fast anställt manskap till underbefäl. Det hade visst icke varit för mycket begärt, om det ifrågasatts, att studenter och lik-

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
härinförsåret.
(Forts.)*

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)*

ställda under den tid de tjänstgöra som underbefäl finge samma avlöning som fast anställt manskap i motsvarande grad och befälsställning.

Begynnelselönen för vicekorpral per år är 684 kronor eller 1:87 om dagen, för korpraler är årslönen 852 kronor eller 2:33 om dagen och för furir av andra klass 1,092 kronor eller cirka 3 kronor om dagen. Jag har icke föreslagit höjd dagavlöning för *hela* den tid studenterna tjänstgöra som underbefäl utan endast för den tid, som överstiger 225 dagar. Ett så billigt förslag borde statsutskottet ha kunnat gå med på för att staten sålunda i någon mån åtminstone måtte kunna gottgöra de värnpliktiga studenterna för den extra tjänst staten tvingar dem till och för de olägenheter den förlängda militära tjänstgöringen förorsakar dem, såväl i deras fortsatta studier som i deras förvärvsarbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion.

I herr Thoréns yttrande instämde herr *Sandegård*.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Jag har i den föredragna punkten att välja mellan tvenne reservationer, den ena utförd, den andra blank. Den, som är blank, är avgiven av herr Olsson i Kullenbergstorp, och jag har förvissat mig om vad den i själva verket innebär. Den innebär egentligen det, att reservanten här har önskat gå en medellinje mellan utskottet och högerreservanterna. Han anser alltså att det antal dagar, som för ersättningsreserven beräknats i utskottsförslaget, är för litet, och det, som är beräknat i reservanternas förslag, är för högt. Jag tror, att denna ståndpunkt är ganska väl motiverad, och jag skulle för min del vilja påpeka, att i departementschefens yttrande i propositionen finnes det en punkt — visserligen en mycket liten punkt, men ändå en punkt — som jag fäst min uppmärksamhet vid och som gör, att jag för min del måste ansluta mig till denna uppfattning. I propositionen har departementschefen på sid. 25 bl. a. sagt, att han kommit till den uppfattningen, »att, även om behovet av handräckning vid truppförbanden *kan genom vidtagande av särskilda åtgärder i någon mån reduceras*, berörda dagantal likväl icke bör beräknas lägre än till, i avrundat tal, 1,300,000».

Jag är inte riktigt van att svärja på magisterns ord. Jag är inte riktigt van att ta för auktoritativ en uppgift utan vidare, och jag är för min del av dessa ord föranlåten till den uppfattningen, att man borde få uppgift om vilka åtgärder, som kunna reducera behovet, och i vilken mån behovet därigenom kan reduceras. Jag har den uppfattningen, att ju flera det är, som gå sysslolösa — och det är en allmän uppfattning, att detta handräckningsmanskap i mycket stor utsträckning går sysslolöst — av dem, som kommit in, dess flera bolsjeviker går det ut, och jag tycker, att detta icke är någon riktigt god försvarsordning.

Jag måste vidare säga mig, att det förefaller, som om detta handräckningsmanskap i många fall kanske användes på ett sätt, som inte är behövt och att det kunde ske på annat sätt i stället. Och slutligen måste jag sätta i fråga, huruvida icke i dessa departementschefens ord kanske ligger, att det egentligen är fråga om brist på arbetsledning, att det sålunda är en underbefälsfråga, som det gäller, en *fråga om att öka underbefälet för att det skall bli en verklig arbetsledning*, något som i sig vore alldeles riktigt. Det synes mig vara önskvärt för riksdagen att dessa punkter komma under utredning. Och då jag inte har någon annan väg att nå det målet än genom återremiss, tillåter jag

mig att yrka återremiss på denna punkt i syfte att kunna vinna ett högre antal tjänstgöringsdagar än vad utskottet föreslår, men lägre än vad reservanterna föreslå, och med beaktande av de synpunkter, som jag här tillåtit mig framföra. Jag tror, att samma yrkande kommer i fall av behov att göras i andra kammaren.

Emellertid förutser jag naturligtvis möjligheten, ja, kanske också sannolikheten av att kammaren inte går med på återremissyrkandet, bland annat därför, att en sådan utredning möjligen endast kan verkställas av regeringen. Jag vet inte, hur det förhåller sig därmed. Jag har utgått ifrån att utskottet skulle kunna göra det, åtminstone med bistånd av departementet. Under den förutsättningen, att återremissyrkandet icke kommer att bifallas, står jag alltså i valet mellan att gå på utskottets förslag eller att gå på reservanternas förslag. Jag måste säga, att min personliga sympati ligger för ökning av antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven och att den princip, på vilken man bygger — att denna ersättningsreserv skall utföra handräckningen och inte det till linjetjänst uttagna manskapet — måste starkt och strängt fasthållas, och allt, som kan göras för att fasthålla den, anser jag böra göras. Under sådana förhållanden läge det kanske närmare att gå på reservanternas än på utskottets linje, men å andra sidan vill jag förbehålla mig att på grund av vad som kan förekomma under debatten eventuellt hellre ansluta mig till utskottets ståndpunkt, därför att det då bara innebär ett uppskov i frågan och en begäran, att den skall återkomma i utrett skick nästa riksdag, och då kan det alltid vara bättre att ha gått på det mindre än på det större talet denna gång. Vilken ståndpunkt jag till sist skall intaga, kan jag alltså ej säga i det läge, vari debatten nu befinner sig. Då jag icke kan på förhand bedöma det eventuella svar, som kan ges eller de inlägg, som ytterligare kunna komma att göras i den fråga, vilken jag tillåtit mig belysa, har jag stannat vid, att jag, på sätt jag angivit, visserligen mest lutar åt reservationen, men likväl förbehåller mig att gå på utskottsförslaget, därest debatten skulle ge vid handen, att dess linje vore säkrare ur utredningskravets synpunkt, som jag här tillåtit mig framhålla.

Med denna motivering, herr talman, kanske jag inte vidare behöver begära ordet.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr vice talman! Under behandlingen av årets försvarsbudget har det framhållits, att kostnadsfrågan vid fattandet av försvarsbeslutet år 1925 var en av de viktigaste frågorna, och det har t. o. m. gjorts gällande, att icke blott kostnadsfrågan i allmänhet, utan att den i särskilda utskottets betänkande beräknade årliga kostnaden var av särskild betydelse, och att denna kostnadsram under alla omständigheter skulle bibehållas. Det torde därför kunna ha ett visst intresse att i korthet kasta en blick tillbaka på, vilka förutsättningarna voro för 1925 års försvarsbeslut, sådana de angåvos i propositionen nr 50 samt i särskilda utskottets utlåtande.

I proposition anförde statsministern bland annat följande: Måttet av våra försvarsanstalter bör bestämmas med ledning av det yttre läget, bedömt sådant det är nu och för så lång tidsperiod framåt, som med någon större grad av sannolikhet kan överskådas och erfarenhetsmässigt kan vara en militärorganisations livslängd tillmätt. Det ligger emellertid i sakens natur, att de militära maktmedel, som vi behöva närmast för att skydda oss mot att dragas in i konflikter mellan andra, samtidigt utgöra och måste kunna användas såsom ett värn för vår självständighet, i fall vi icke skulle lyckas att hålla oss utanför en konflikt. Försvarsministern å sin sida yttrade: Det har alltså gällt att inom en i förhållande till nu gällande ordning starkt begränsad kostnadsram åstadkomma en organisation av landets militära maktmedel, lämpad

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

*Anslag till
arvönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

för fyllandet av de uppgifter, som, enligt vad statsministern i det föregående angivit, påvåla en svensk försvarsordning. Men han uttalar tillika sin sympati för vad som yttrades i försvarsutskottet 1924, där det framhölls, att den blivande försvarsbudgeten måste uppgöras på sådant sätt, att den kunde anses svara mot vår bärkraft. Särskilda utskottet yttrar i denna fråga, att det syntes vara synnerligen angeläget att möjliggöra anskaffning av mer effektiva hjälpmedel och att åvägabringa en kortare, men moderniserad och mera intensiv utbildning. Försvarsanstalterna borde emellertid icke få en sådan tyngd, att de äventyrade folkets ekonomiska och sociala förkovran.

I själva utbildningsfrågan, som ju närmast beröres i den nu föredragna punkten i statsutskottets betänkande, yttrade försvarsministern, sedan han redogjort för sitt förslag rörande utbildningstidens längd: »Liksom 1924 års försvarsutskott har jag grundat detta förslag rörande utbildningstiderna på den förutsättningen, att de av försvarsrevisionen förordade åtgärderna för höjandet av utbildningens effektivitet komma att i största möjliga utsträckning genomföras.» Den passus i försvarsrevisionens betänkande, till vilken han sålunda förbehållslöst ansluter sig, lyder på följande sätt: »Genom vidtagandet av ovannämnda åtgärder för höjande av utbildningens effektivitet, nämligen utbildningens förläggande huvudsakligen till sommarhalvåret, de värnpliktigas befrielse i görligaste mån från förekommande handräckningsgöromål samt en med hänsyn till de ändrade tjänstgöringsförhållandena ända målsenlig omläggning av planer och metoder för utbildningen, håller revisionen före, att det skall bli möjligt att i vissa fall minska de i 1914 års härordning fastställda utbildningstiderna och dock erhålla i stort sett samma utbildningsresultat, som med dessa tider avsågs.» I detta förslag var det — om vi fästa oss vid huvudtruppsslaget — fråga om att minska första tjänstgöringen för infanteriet från 250 till 180 dagar, d. v. s. till 72 %. Nu är utbildningstiden fastställd så kort, att första tjänstgöringen endast utgör 90 dagar för flertalet värnpliktiga vid infanteriet. Detta utgör icke mer än 36 % av första tjänstgöringen efter 1914 års härordning, d. v. s. föga mer än en tredjedel. Och samtidigt säger nu statsutskottets majoritet sig icke vilja behärta den kanske viktigaste förutsättningen för att en nedsättning av tjänstgöringstiden över huvud skulle vara möjlig, nämligen att de till linjetjänst uttagna värnpliktiga befrias från de s. k. allmänna handräckningarna.

Innebörden av 1925 års beslut är sålunda, att måttet av våra försvarskrafter bör bestämmas med ledning av det yttre läget, att organisationen av landets militära maktmedel bör vara lämpad för fyllandet av de uppgifter, som påvåla en svensk försvarsordning, samt att våra militära maktmedel även måste kunna användas såsom ett värn för vår självständighet, och vidare, att mera effektiva hjälpmedel anskaffas, att de värnpliktiga i görligaste mån befrias från förekommande handräckningsgöromål, men allt detta naturligen under den förutsättningen, att försvarsanstalternas tyngd icke äventyrar folkets ekonomiska och sociala förkovran. Däremot talades icke i dessa handlingar om, att de årliga kostnader, som voro beräknade för försvarsbudgeten för framtiden, skulle vara det centrala i beslutet. Det talades heller icke om, att denna summa icke skulle kunna överskridas, i händelse förhållandenas utveckling därtill tvingade och ökningen av folkets bärkraft gjorde en sådan sak möjlig.

Herr Johan Nilsson i Malmö talade om sättet för försvarshuvudtitelns behandling i statsutskottet. Det torde tillåtas mig att beröra detta med ett par ord. Försvarshuvudtiteln behandlades först förberedande i första avdelningen. I denna ingå som ordinarie ledamöter 3 högermän och 3 socialdemokrater men ingen representant för mellanpartierna. Man stannade i ett trettiotal frågor

vid olika beslut. Det uppgjordes två alternativ i alla dessa frågor: alternativ I biträdades av högern, alternativ II av socialdemokraterna. Så kom huvudtiteln till statsutskottet i plenum. För alternativ I röstade 8 högermän och i det övervägande antalet frågor de 2 bondeförbundarna. För alternativ II röstade i samtliga frågor de 10 socialdemokraterna. Avgörandet låg sålunda hos representanterna för mellanpartierna, 1 liberal och 3 frisinnade, bland vilka inom parentes sagt 3 av de närvarande voro suppleanter. De anslöto sig i ungefär en tredjedel av frågorna till alternativ I och i ungefär två tredjedelar av frågorna till alternativ II. Någon ingående sakdebatt kunde vid detta tillfälle endast i synnerligen ringa utsträckning förekomma. Det må nu vara med dessa synpunkter hur som helst, ett står fast: man kan icke försvara Sverige med papper, med hänsyn till gamla beslut och till gamla handlingar om diskussion om vad som menades med dessa beslut. Därtill fordras reella försvarsmedel, såsom med sådan tydlighet och, som jag tycker, fullt riktigt uttalades av statsministern år 1925.

Den svenska försvarsordningen har under de sista tio åren varit utsatt för ganska stora påfrestningar efter den ansträngande tjänstgöringen under krigsåren eller — om man räknar noga — kanske sju provisorieåren med alla deras besvärligheter och svårigheter. Men svårigheterna blevo än större med 1925 års härordningsbeslut, då det gällde att genomföra detta, att göra indragningar av truppförband, att verkställa indragning av personal, att verkställa omflyttningar, transporter och omorganisationer av flera slag. Icke dess mindre kan man säga, att i närvarande stund försvarsbyggnaden står förhållandevis fast. Anledningen till att detta visat sig möjligt är att söka i det arbete, som utförts av försvarsväsendets befäl, dess officerare, dess underofficerare och dess manskap, vilka under hela denna tid, trots alla ansträngningar och alla påfrestningar i övriga avseenden, icke ett ögonblick sviktat i sitt intresse för försvaret eller i sitt hängivna och idoga arbete för försvarets framtid.

Den huvudtitel, som nu ligger på bordet i det skick den kommit från statsutskottet, verkar föga uppmuntrande på befälet. Den kommer utan tvivel för dem, som handha både ledningen och utförandet av tjänsten, att medföra synnerligen stora svårigheter. Jag är icke ett ögonblick tveksam om, att icke befälet fortfarande som hittills kommer att visa intresse för tjänsten och göra sitt yttersta för att hålla organisationen uppe. Men jag är icke lika förvissad om, att det skall bli möjligt att bibehålla försvarsbyggnaden, om detta utskottsbetänkande kommer att diktera riksdagens beslut.

Man har liknat försvarsväsendet vid en byggnad och i så fall en mycket ömtålig byggnad. Detta är riktigt. Det har yttrats av en ledamot av denna kammare, för övrigt statsutskottets ärade ordförande, att det finns ingen sämre ekonomi än att försumma underhållet av en byggnad. Gäller detta om underhållet av en byggnad i bokstavig mening, så gäller det i än högre grad en så ömtålig byggnad som en försvarsorganisation. Det må vara sant, att man genom de reduceringar, vilka äro föreslagna av statsutskottets majoritet, kan bespara en eller kanske flera miljoner — jag har icke räknat ihop summan — men ett står fast: om det sedermera gäller att upprätta organisationen, kommer det icke blott att ta avsevärd tid, utan att medföra betydande kostnader, som vida överskrida vad som kan besparas genom de här förordade indragningarna.

På grund av de stora värden, som efter mitt förmenande stå på spel, tillåter jag mig att enträget vädja till första kammaren att i denna liksom i övriga punkter ansluta sig till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

*Anslag till
avlöning åt
värnplikliga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

Herr **Rosén**: Herr talman! Herr Hammarskjöld framhöll, att kostnadsfrågan hade varit det viktigaste vid genomförandet av 1925 års försvarsbeslut. Jag undrar, om det uttalandet är riktigt och om icke herr Hammarskjöld möjligen förväxlar detta beslut med vad som förekom vid ett annat tillfälle.

Jag vill erinra om, att den socialdemokratiska regeringens proposition i försvarsfrågan år 1925 slutade på en större kostnadssumma än den socialdemokratiska reservationen vid 1924 års riksdag. Jag vill vidare erinra om att 1925 års försvarsutskott ökade på regeringsförslaget inte så oväsentligt. Redan detta visar ju, att kostnadsfrågan inte varit den mest framträdande! Däremot var nog kostnadsfrågan viktigast 1924. Den då sittande högerregeringen rekviderade från generalstabschefen och marinistabschefen ett förslag till en försvarsorganisation, som skulle kosta 138 miljoner kronor. Den dåvarande statsministern — nuvarande utrikesministern — uttalade i försvarspropositionen 1924, att han ansåg, att en sådan försvarskostnad, 138 miljoner kronor, kunde svenska folket tåla vid att bära utan alltför stora svårigheter. De båda cheferna för generalstaben och marinistaben avgåvo också »besparingsförslag», som de kallades, vilka slutade på sammanlagt något över 138 miljoner — jag skall inte yttra mig om, huru många hundra tusen därutöver. Så nära kunde man hålla sig inom rekvisitionen ram. Då var kostnadsfrågan avgörande.

Herr Widell nämnde, att aldrig förr torde fjärde huvudtiteln ha varit föremål för en sådan behandling i statsutskottet som denna gång. Ja, det är möjligt, och jag kan inte neka till att det är mycket ovanligt att se, att det finns reservationer vid 24 punkter av, jag tror det är 146, d. v. s. en på var sjätte punkt, och dessutom finns det ju på vissa punkter flera reservationer. Men kan inte detta bero på den nuvarande Kungl. Maj:ts svårighet att acceptera den s. k. vänsterlösningen? Jag finner det rätt naturligt, att Kungl. Maj:t i det fallet haft vissa svårigheter och försökt komma litet längre. Hela högerpartiet har ju allt sedan 1925 motarbetat denna lösning. Man begärde 1926 uppskov med genomförandet av den nya härordningen, och därefter ha varje år väckts motioner om ändringar. Jag finner det rätt naturligt, att man från det hållet försöker att åstadkomma jämkningar, nu när man har hand om regeringsmakten.

Jag är litet förvånad över herr Widells yttrande beträffande de frisinnade, att kostnadsfrågan skulle hava varit avgörande i stort sett även för dem — ja, inte på så många punkter som för socialdemokraterna, men även för de frisinnade. Jag vill dock fästa herr Widells uppmärksamhet på att det är en mängd punkter, där de frisinnade inte alls intagit den ståndpunkten, och det är ännu mycket få punkter i fjärde huvudtiteln, där man kommit ner till de 1925 gjorda beräkningarna. Jag har förut vid ett par tillfällen uttalat och kommer alldeles säkert att bli sannspådd, att vi på de flesta punkter aldrig komma ner till 1925 års beräkningar till följd av den alldeles felaktiga utgångspunkt, som 1924 års regering intog, bl. a. genom att den räknade med för låga å-priser, och på grund av att 1925 års regering följde detta mindre goda exempel. Det är grunden för det hela. Men att man gjorde det berodde väl på att man 1924 ville visa ett billigt förslag och att man 1925 ville ha ett jämförbart förslag.

Beträffande den nu föreliggande punkten — det är kanske närmast den, som skulle diskuteras — skall jag be att få yttra några ord. Herr Widell är — jag måste säga det — mindre väl underrättad, då han tror sig kunna påstå, att de militära myndigheterna göra allt vad de förmå för att begränsa behovet av handräckning. Jag har inte den uppfattningen. I följd gjordes i denna fråga en utredning — det har gjorts undersökningar även tidigare — som var ganska omfattande. Resultatet förelåg någon gång i höstas och visade, att det är mycket växlande förhållanden vid truppförband av samma storlek.

Vad det nu kan bero på vet jag inte, om det är bristande intresse eller bristande organisationsförmåga, det vill jag inte avgöra, men det måste vara något fel i ledningen av dessa arbeten, därom är jag övertygad. Redan i fjol vidtogos vissa åtgärder för att åstadkomma ett minskat behov av handräckning. Det var i ett par fall, där det uppmärksammades, att vid ett flertal truppförband personal använts för vissa rent privata sysslor. Detta förbjöds. Det gällde för resten i det ena fallet, att manskap vid regementena skulle köra ut varor till befäl, som bodde ute i städerna eller i orten. Det är saker, som kronan inte har med att göra. Men det finns på detta område mycket annat att ingripa mot. Det förekommer, att värnpliktiga och kanske även fast anställda användas i trädgårdsarbete för befälet. Sådant arbete skall inte staten bekosta. Det förekommer, att de användas som upppassare, att de användas för privatkörning, att de användas för handräckning i mässar o. s. v. Det är nödvändigt, att det sker en ordentlig upprepning på detta område, en skoningslös upprepning, skulle jag vilja säga, ty staten skall inte hålla folk till privata arbeten åt någon. Men man förebygger inte sådant genom att öka antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven, såsom man nu vill göra.

Det har under ett par år gjorts försök, som kammaren väl vet, med införande av s. k. fri skaffning vid truppförbanden. Man använder kvinnlig personal i kök och matsalar i stället för handräckningspersonal. Så länge man använder handräckning för detta ändamål, går det åt synnerligen mycket folk. Jag kan nämna, att vid ett stockholmsregemente användes under en lång tid, jag tror det var år 1927, inte mindre än något över 30 man dagligen i kök och matsal. Det är ju en oerhörd styrka för att sköta dessa uppgifter. Om man anställer kvinnlig personal, torde den inte komma att uppgå till mer än 15, möjligen 18 personer. Då hushållningen blir bättre och det har visat sig, att man kan avlöna denna personal av mathållningsanslaget utan att öka detta, så är det ju ren affär att fortsätta på den vägen. Men därtill kommer, att det blir ofantligt mycket bättre matlagning, snyggare servering etc. Nu har ju utskottet i år — och det gläder mig — uttalat, att det vill vara med om ett rätt högt extra anslag, under utalande av, att en större del av detta skall användas för ytterligare försök med samma metod vid andra truppförband. Vill man genomföra det så småningom vid alla truppförband, vilket är mycket önskvärt, så lösgör man därmed en hel mängd handräckningsmanskap.

Om man ser efter hur det förhåller sig med proportionen mellan tjänstgöringsdagarna för ersättningsreserven och tjänstgöringsdagarna för linjetjänstarna, så finner man följande: 1926—1927 förekom en ersättningsreservist, d. v. s. en tjänstgöringsdag för en sådan, på 4.3 linjetjänstgöringsdagar. 1927—1928 var det en på 4.2 och 1928—1929 en på 4.0. Enligt Kungl. Maj:ts förslag för nästa år skulle det bli en på 2.8 och enligt utskottets förslag en på 3.2. Nu äro ju dessa siffror inte fullt klargörande, därför att en del av de uttagna linjetjänstarna befinnas odugliga till linjetjänst och användas för handräckning, men proportionen blir därigenom bara förvärrad, ty det blir ännu flera handräckningar per linjetjänstare.

Nu vet jag mycket väl, att även en sådan beräkning haltar, därför att de värnpliktiga ju inte ligga inne mer än viss del av året, medan handräckning behövs under hela året. Även i det avseendet blir beräkningen litet missvisande, men det går väl aldrig att få någon riktig klarhet om hur det ligger till. Nog förefaller det emellertid vara väl mycket, då man begär en handräckning för inte fullt tre linjetjänstare. Vill man hushålla med arbetskraften både bland de värnpliktiga och de fast anställda, så kan nog det av utskottet föreslagna antalet mycket väl räcka till.

Herr Hammarskjöld hade i slutet av sitt anförande ett yttrande som jag kanske inte närmare behöver gå in på. Jag tycker dock inte, att det var riktigt vac-

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)*

Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

kert av generalstabschefen att i sin politiska ställning göra det uttalandet att han förmodade eller befärade, att befälet skulle förlora sitt intresse för försvaret, eller hur det nu var orden föllo sig. Jag tycker, att man åtminstone från det hållet inte borde komma med sådana uttalanden.

Jag vill begagna tillfället att säga, att jag tror, att man skulle gagna saken, i fall man i den diskussion, som föres, ville hålla sig något närmare sanningen än man särskilt under den senaste tiden gjort. Det är många gånger pinsamt att se vilka skeva och vilseledande framställningar man med uppenbart berätt mod lämnar allmänheten om andra personers ståndpunkt och göranden i denna fråga. Vid denna punkt har man ju tidigare kunnat sväva ut åtskilligt, och jag kanske kan få säga några ord också litet vid sidan om ämnet. Det förekom i dag ett uttalande i en tidning, som brukar kallas och väl anses vara försvarsvänlig, där det berättas, att den dåvarande försvarsministern — det var i fjol — beträffande fallskärmar till flygvapnet hade ansett det vara onödigt att begära tillräckligt stora anslag, föreslagna av chefen för flygvapnet, för att samtliga i tjänst varande militärflygare skulle kunna förses med fallskärmar. Man skall ta sitt ansvar bra lätt — heter det — om man vågar underlåta att vidtaga de åtgärder, som äro ägnade att i görligaste mån minska riskerna för dem, som på statens bud utbildas i flygtjänst. Hur förhåller det sig med den saken? För budgetåret 1926—1927 föreslogs av flygstyrelsen för fallskärmar 130,500 kronor. Kungl. Maj:t begärde detta belopp oförändrat, och det beviljades också. Av denna summa användes i runt tal 113,500 kronor. Året därpå begärde flygstyrelsen 130,000 kronor. Det fanns en reservation på 17,000 kronor och departementschefen ansåg då, att man kunde begränsa anslaget. Det begärdes och beviljades 75,000 kronor. Man förbrukade inte detta anslag utan det uppstod en behållning på omkring 40,000 kronor, ett belopp tillräckligt stort för att inköpa minst 26 fallskärmar, d. v. s. ett antal, som torde ha varit tillräckligt för att fylla det behov, som då tycks ha förefunnits i Ljungbyhed för flygskolan. Bristen på fallskärmar var således inte beroende på otillräckligt anslag, utan därpå att flygstyrelsen inte utnyttjade de beviljade anslagen. Då bör man inte lägga ansvaret på någon annan. När sådan agitation förekommer, så måste jag för min del säga ifrån att därmed gagnar man inte försvaret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föreliggande punkten.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Jag har begärt ordet endast för att göra en personlig erinran med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Han åberopade mitt förfarande vid förberedandet av 1924 års kungl. proposition såsom ett föredöme och ett exempel på samma åtgärder, som man nu vill vidtaga på åtskilliga håll, därvid man ser försvarsfrågans särskilda punkter uteslutande eller väsentligen från ekonomisk synpunkt. Jag tror inte, att någon regering kan lägga fram ett förslag till en försvarsorganisation utan att ta hänsyn till vad en sådan organisation kommer att kosta. Och skulle jag själv — vilket ju icke vidare kan komma i fråga — blivit i tillfälle att ännu en gång lägga fram ett dylikt förslag, skulle jag handla precis på samma sätt. Ett land kan ej i andra än undantagsfall underkasta sig försvarsbördor, som landet endast kan bära en kortare tid. Man måste se till att man anpassar organisationen efter sina möjligheter att vidmakthålla densamma. Man måste således göra klart för sig, hur stora medel stå till ens förfogande för det uppgivna ändamålet, och vid organisationens utarbetande har man att se till att man får ett helt, som är harmoniskt, och just därigenom fyller på bästa sätt den uppgift, som man har att lösa.

En helt annan sak är naturligtvis, att när man har en organisation, man icke

får på den ena eller andra punkten skära ner anslagen, så att det hela icke kan fylla sin uppgift. Det är sålunda till exempel intet tvivel om att det är av den allra största vikt, att de värnpliktiga med den nuvarande organisationen få utnyttja hela den tid, den korta tid, som är avsedd för deras utbildning, för *detta* ändamål. Det är sålunda en kardinalpunkt, att de ej dragas ifrån sin egentliga uppgift, sin utbildning, för att sköta handräkningsgöromål, som fullt lika bra kunna skötas av andra. Sålunda, att göra en besparing på en sådan punkt med påföljd att man minskar den avsedda och beräknade utbildningen, detta uteslutande för att vinna en nedsättning i försvarskostnaderna, måste naturligtvis vara felaktigt.

Jag kan sålunda inte alls finna, att den princip, som ledde mig, då jag gav instruktion angående 1924 års propositions utarbetande, på något sätt kan åberopas som stöd för de nedsättningar, som vid denna riksdag av statsutskottet gjorts på åtskilliga punkter i den kungl. propositionen.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Diskussionen gäller ju egentligen punkt 13, men särskilt i anledning av den inriktning, som herr Johan Nilsson givit åt hela behandlingen, kan jag inte underlåta att, innan jag går in på realfrågan, tala något om en sak, som kastar sin skugga över det hela, nämligen frågan om kostnaderna.

Det har ju uttalats en hel del förebråelser för att fjärde huvudtiteln för nästkommande budgetår icke skulle hålla sig på samma nedåtgående kurva, som budgeten under de närmast föregående åren visat, och man har sagt, att detta förhållande skulle beteckna en helt annan anda hos den nu sittande regeringen. Naturligtvis föreligger en bestämd önskan hos regeringen att göra vår försvarskraft i möjligaste mån effektiv. Det har varit den ledande synpunkten. Men även från socialdemokratiskt håll erkännes i den motion, som väckts av herr Möller i första kammaren och av herr Hansson i andra kammaren, fullt klart och tydligt, att regeringen icke framlagt några äskanden, som kunde vara avsedda att spränga 1925 års ram. Den nuvarande regeringen har också hållit sig inom denna ram och där verkställt endast och allenast vad som från samtliga partier — även det socialdemokratiska — framhållits såsom nödvändigt, d. v. s. föreslagit anordningar, varigenom denna försvarsordning är avsedd att bli i möjligaste mån effektiv. Därmed komma vi över på frågan om kostnaderna. Även om jag fruktar att i någon mån förefalla långrandig, och även om jag kommer att i det följande taga upp frågor, som flera gånger förut berörts, måste jag i någon mån rekapitulera vad som hänt under de föregående åren.

Beräkningarna för våra försvarskostnader gå i stort sett tillbaka till 1922 eller 1923. Det torde icke vara för någon obekant, vilka prisfluktuationer, som strax efteråt inträffade. Jag kan som exempel nämna, att kostnaden för en tjänstgöringsdag för en vanlig vapenför värnpliktig, när beräkningarna börjades, stodo i över 4 kronor. Därefter gick kostnaden ned, så att man under beräkningarnas gång befann sig på en siffra av ungefär 2 kronor per dag, denna siffra delvis tillkommen i förhoppningarnas tecken, vilket också var händelsen med en hel del av siffrorna på övriga anslag, ty inför bilden av den nedåtgående priskurvan räknade man mer eller mindre förhoppningsfullt med siffror, som man sedermera finner icke hållit streck. Jag är min företrädare i ämbetet tacksam för att han nyss klart och tydligt sade ifrån, att kostnadsberäkningarna i och för sig inte kunna vara normgivande. Jag vill därvid även undantaga de ålägganden, som av Tryggerregeringen gavs till generalstabs- och marinstabscheferna. De däri angivna kostnadssiffrorna grundade sig icke på någon primär beräkning, utan voro valda i förhållande till siffrorna i övriga föreliggande förslag, på sätt, som den dåvarande regeringen ansåg lämpligt. Den kostnads-

*Anslag till
arvlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvar.*
(Forts.)

Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

siffra, som varit för de olika partierna helig, kan inte uttryckas med en bestämd summa i kronor, utan den framgick — och det har upprepats ideligen under diskussionen — efter en sammanställning av vad de olika förslagen skulle komma att kosta. Det var den proportionen mellan kostnaderna för olika förslag man rörde sig med. »Vårt förslag är så och så mycket dyrare eller så och så mycket billigare än de andra förslagen.» Alla visste, att beräkningarna av vad det ena eller andra förslaget skulle komma att kosta inte kunde hålla streck på grund av det sätt, varpå de voro uppgjorda. Det var nämligen nödvändigt att behålla samma beräkningsgrunder hela tiden, ty annars skulle beräkningarna av kostnaden för de olika förslag, som sågo dagen under det fortgående arbetet, icke hava blivit sins emellan jämförbara, vilket ju helt naturligt skulle i högsta grad ha kommit att förvirra diskussionen.

I samband härmed kan jag inte underlåta att understryka, att det från högerens sida ju alltid framhållits beträffande de beslut, som fattades 1925, att vad man lade fram för Sveriges folk, var frågan om den organisation, som de olika förslagen upptogo. Kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet hade icke ens de närmast invigda möjlighet att kontrollera. Herr Rosén yttrade nyss, att de verkliga kostnaderna sannolikt aldrig skola komma ned till 1925 års beräkningar beträffande detaljkostnaderna, och däruti har han, såvitt man nu kan bedöma saken, otvivelaktigt rätt.

Innan jag lämnar frågan om kostnaderna vill jag nämna, att i den proposition, som nu är framlagd, utgöra försvarsutgifterna i förhållande till övriga statsutgifter en summa så låg, att något motsvarande sannolikt aldrig i historisk tid förut förelegat i Sveriges land. Något skäl att verkställa av utskottet föreslagna prutningar föreligger därför icke, ty det kan väl inte bortses från att landets allmänna rikedom ställer stora krav på de maktmedel, som fordras för att bevara denna rikedom. Det är en sats, som bör vara självklar och som man måste taga konsekvenserna av.

Jag skall emellertid nu inte längre uppehålla mig med de allmänna frågorna — det torde vara tillfälle att återkomma därtill i annat sammanhang. Jag vill dock gentemot herr Johan Nilssons uttalande, — att man väntat sig, att huvudtiteln skulle visa en fortgående kurva nedåt — framhålla, att något sådant var absolut omöjligt för nästkommande budgetår på grund av det sätt, varpå det nu löpande årets budget uppgjordes. De besparingar, som den fortgående nedskrivningen antages skola medföra, äro i huvudtiteln på någon av de första sidorna angivna till sammanlagt 1,900,000 kronor. Föregående års proposition räknade med minskningar å de ordinarie anslagen på grund av förefintliga reservationer, uppgående till sammanlagt 2,600,000 kronor. I propositionen i år har det icke varit möjligt att räkna med större reservation än 900,000 kronor. Här måste således i förhållande till föregående budgetår bli en ökning på 1,700,000 kronor. Denna ökning faller huvudsakligen på bränsle och byggnadsanslag, vilka måste utgå med sina erforderliga summor. Vidare har det visat sig erforderligt att uppräknat vissa förslagsanslag med tillsammans 1,300,000 kronor. Detta är ju endast och allenast en teknisk åtgärd. Vidare beslöt föregående års riksdag att förlägga andra flygkåren till Hägernäs—Karlskrona och första flygkåren till Västerås. Detta föranleder en ökad kostnad av omkring 700,000 kronor, varjämte den automatiska kostnadsökningen för uppsättande av första flygkåren, varom man även fattade beslut, föranleder en del kostnader. Räknar jag tillsammans dessa öknningar och minskningar, kommer jag till det resultat, att det behövs en ökning av 4 miljoner, varemot emellertid kan svara en minskning på 1.9 miljoner. Således måste jag under alla förhållanden öka utgifterna under huvudtiteln med 2.1 miljoner. Märkas bör, att en del av de utgifter, som nu äro föreslagna, endast och allenast avse ett något förändrat sätt för beviljande av engångskostnaderna och

således endast innebära en förskjutning i tiden för vissa kostnaders täckande.

Går jag så in på punkt 13, som nu är under diskussion, vill jag till en början gentemot herr Johan Nilsson erinra om de ytterst kraftiga uttalanden, som före antagandet av 1925 års härordning gjordes inte minst av herr Johan Nilsson själv, att utbildningstiden enligt den nya försvarsordningen skulle helt användas för egentlig militär utbildning. Bland de allra starkaste uttalanden, som förelägo från den tiden och av det innehållet, är nämligen just herr Johan Nilssons. Det har nu med oförtydlig klarhet framgått, att antalet år 1925 beräknade handräkningsdagar inte räcker till. Herr Johan Nilsson har själv medgivit, att man i utskottet gjort vissa uppräknningar, där det visats, att 1925 års beslut inte tog hänsyn till behovet, men dessa uppräknningar omfatta ingalunda alla de felaktigheter, som förekomma i 1925 års beslut. Till en början angav herr Johan Nilsson, att för sjukdom o. s. v. räknats med en ökning av 40,000 dagar. Jag har genom resonemang med de herrar, som gjorde beräkningen inom särskilda utskottet 1925, förvissat mig om att det sätt, varpå handräkningsdagarna då beräknades, var sådant, att man endast och allenast räknade med effektiva dagar. Det visar sig då, att för de sista år, för vilka vi ha statistik, har ett antal av 125,000 dagar gått bort på grund av sjukdom och tjänstledighet, samt att ytterligare en och annan dag gått förlorad för handräkningen på grund av in- och utryckning eller liknande förhållanden. Räknar jag emellertid endast och allenast sjukdagarna, kommer jag till en siffra på förlorade handräkningsdagar av 80,000 i stället för 40,000, varmed ökningen här behöves ske. Vidare har man räknat med 15,000 dagar för arméns underofficersskola i Uppsala — och den siffran kan jag vara med om — samt med 20,000 för minskade handräkningsdagar av för vapenutbildning icke lämpade linjetjänstare. Det måste emellertid göras ytterligare ett par tillägg. Jag vill därvid återigen gå tillbaka till vad som hände 1925. Då förelåg till behandling den dåvarande socialdemokratiska regeringens proposition, i vilken upptagits vissa siffror, avseende den organisation, som i propositionen föreslogs. Genom kompromiss tillkommo emellertid två regementen. Trots detta gjordes inte motsvarande ändring i siffrorna för handräkningstjänsten. I detta sammanhang vill jag påpeka, att vad som i alldeles särskilt hög grad påverkar behovet av handräkning, är antalet kaserner, ty detta är avgörande för behovet av så kallad allmän handräkning, särskilt renhållning, matlagning, eldning, körslor o. s. v.

För de två nya kasernetablissemang, som tillkommo genom kompromissen, behövs ett ökat antal handräkningsdagar av ungefär 55,000. Vidare beslöt 1927 års riksdag bibehållande av Göta livgarde med förläggning av en bataljon i Vaxholm. Härigenom togs ytterligare ett kasernetablissemang i anspråk, och man får säkerligen räkna med upp emot 20,000 handräkningsdagar för detta. Gör jag nu en sammanräkning av dessa siffror, finner jag, att handräkningsdagarna ökats med 190,000—235,000, allteftersom jag räknar med siffran 80,000 eller 125,000 för sjukdagar m. m. Läger jag denna summa till årets handräkningsdagar för ersättningsreserven, eller 1,050,000, kommer jag upp till en summa, som håller sig mellan 1,240,000 och 1,285,000, alltså ganska nära den siffra, Kungl. Maj:t upptagit, eller 1,300,000, och jag försäkrar, att denna siffra i alla fall kommer att bli i nättaste laget.

Jag kan i detta sammanhang något gå in på ett par frågor, som senast berördes av herr Rosén. Jag är fullkomligt överens med denne talare, att därest det förekommer några missbruk i fråga om handräkningen, böra stränga åtgärder vidtagas för att åvägabringa rättelse. Jag tvivlar inte på, att man under de båda närmast föregående regeringarna haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, och, därest missförhållanden kunnat påvisas, gjort

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)*

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsåret.*
(Forts.)

sitt bästa för att avhjälpa dem. Efter mig kommer herr Testrup att uppträda, och han har på grund av sin erfarenhet om de verkliga förhållandena vid truppförbanden just nu säkerligen större möjlighet att avge ett riktigt omdöme i denna fråga. Jag skall därför inte närmare ingå på detta. Genom det av herr Rosén nämnda förbudet att kringköra proviant, har man vunnit endast ett par man två å tre timmar under en dag i veckan för ökad handräckning. Det blir alltså inga summor att bygga på.

Beträffande vidare beräkningen av antalet handräkningsdagar i förhållande till antalet linjetjänstare vill jag påpeka, att med det i propositionen angivna dagantalet för ersättningsreserven avser man att kunna få ökad användning för två kategorier av värnpliktiga. Det ena är de så kallade yrkestjänstarna, det andra depåtjänstarna. Yrkestjänstarna äro hantverksmän av en mängd olika kategorier, således inte i egentlig mening något slags handräkningsfolk, utan personer, som i allra högsta grad förbilliga för kronan vården av kaserner, materiel och dylikt. Jag kan också påpeka, att jag fick från en av arméfördelningarna för någon dag sedan uppgift, att i samma mån som antalet ersättningsreservister nedgår — dessa betinga nu en dagskostnad av 2 kronor per man — får man i stället i stor utsträckning taga till civila yrkesmän med en dagspenning av ungefär 10 kronor per man. Med den knapphet, som utmärker anslagen under fjärde huvudtiteln, är det ganska lätt att förstå, att kasern- och persedelvården äro i ständigt rutsch nedåt, vilket så småningom kommer att urarta till synnerligen svåra förhållanden. Vad jag nu sagt gäller också kustartilleriet. Där måste man för bevakningsändamål och renhållning taga i anspråk civil personal i sådan utsträckning, att anslagen på andra titlar bli allt mindre och mindre tillräckliga.

Jag kommer nu över till en fråga, som herr Rosén var inne på, men i någon mån kommer mitt inlägg också att utgöra ett svar på de spörsmål, herr Reuterskiöld i sitt anförande framkastade. Det gäller i båda fallen frågan om de åtgärder, man kan vidtaga för att nedbringa handräkningsbehovet utöver vad jag nyss berörde. Det är två punkter, som därvid böra beröras. Den ena är herr Reuterskiölds fråga, om övervakning spelar någon nämnvärd roll i detta sammanhang, och på den frågan kan man givetvis svara obetingat ja och tillägga, att möjlighet till ökad övervakning skulle i många fall kunna ge ökad arbetseffekt. På grund av att manskaper vid handräckningen i allmänhet sprides på en massa olika platser, kommer dock kostnaden för denna övervakning sannolikt att vida överstiga vad som ur ekonomisk synpunkt är önskvärdt och lämpligt.

Sedan vill jag gå över till frågan om vad som avses med den passus i propositionen, att man genom vissa åtgärder i någon mån sannolikt skulle kunna nedbringa handräkningsbehovet. Detta uttalande syftar på vad herr Rosén nämnde, nämligen den s. k. fria skaffningen eller den individuella utspisningen. Utöver vad han nämnde kan jag meddela, att försöken i detta avseende vid vissa truppförband ytterligare ökats i omfång, sedan propositionen kommit till, så att vid armén förekommer sådan skaffning nu vid 11 truppförband, ävensom vid flottans båda stationer, och det föreslås i statsverkspropositionen ytterligare, att den skall införas vid Karlskrona kustartilleriregemente. Det är alldeles otvivelaktigt, att i den mån denna s. k. fria skaffning får ökad användning, i samma mån minskas även behovet av handräckning, särskilt vissa tider av året, exempelvis under regementsövningarna. Ty det handräkningsbehov, som då förekommit, i det man måst använda ända till 30 man för handräckning per dag, såsom herr Rosén omnämnde, kan jag fullt bestyrka. Jag har låtit verkställa utredning om, vilken nedgång i handräkningsbehovet, som kan väntas till nästkommande år — det är nämligen icke lämpligt att under nästkommande budgetår utsträcka tillämpningen av näm-

da utspisningsanordning utöver nu anbefallda truppförband — och denna utredning visar, att detta skulle ge en besparing på ungefär 60,000 handräckningsdagar, således en ganska väsentlig summa. Men även om jag drager denna siffra från den ökning, som jag nämnde såsom oundgänglig för att komma upp till vad som 1925 verkligen avsågs, blir detta inte en sådan minskning, att Kungl. Maj:ts proposition därför kan anses i någon mån gå längre än vad man verkligen behöver. Professor Reuterskiöld anförde, att han hade en bestämd motvilja mot att se folk gå sysslolösa. Jag kan försäkra honom, att denna motvilja delas till fullo av allt militärt befäl och stegras till ytterlighet av den motvilja mot att släppa linjetjänstarna till handräckningstjänst, som varje befäl i svenska armén, marinen och flygvapnet utan tvivel också hyser. Jag tror därför att vad som kan göras för att hålla behovet av handräckning nere också blir gjort. Behovet av handräckning sammanhänger emellertid nära med förvaltningsbestyren, och ansvaret för dessa vilar tungt på vederbörande. Det ansvaret blir givetvis genast utkrävt i form av ekonomiskt ansvar, vilket med de löner, som utgå för militär personal, omedelbart medför mycket allvarliga konsekvenser. Ansvaret för bristande utbildning genom att linjetjänstarna måste tagas till handräckning, tager sig uttryck i minskad uppskattning av vederbörande befälhavares förmåga att sköta sin tjänst och medför kanske även en gång utebliven befordran. Detta är emellertid en sak, som ligger långt fram i tiden. Inför faran att omedelbart bli ställd inför ekonomiskt ansvar kan kanske en befälhavare känna sig nödgad att tillgodose handräckningstjänsten i högre grad än utbildningssynpunkterna borde medgiva. Men att det skulle förefinnas någon bristande vilja att tillgodogöra sig handräckningen på bästa sätt, det bestrider jag på det allra livligaste.

Till slut vill jag endast framhålla, att i den redogörelse, som av herr Johan Nilsson lämnades om vad utskottets utlåtande innehåller, förekom en felsägning av något slag. Föregående års siffra på tjänstgöringsdagar för ersättningsreservisterna utgjorde 1,050,000, under det utskottets siffra i år stannar vid 950,000 dagar. Det är således 100,000 dagars minskning av föregående års handräckningssiffra. Någon motivering för denna minskning finnes icke. Jag har försökt tänka efter vad som skulle kunna betinga sänkningen, och jag skulle möjligen kunna tänka mig, att en och annan — om saken nu varit föremål för verklig prövning — kunde säga sig, att då vi nu kommit längre med övergången, måste förhållandena också bli bättre ordnade och i någon mån kunna föranleda till en nedskrivning av antalet handräckningsdagar. Men denna motivering räcker inte, ty arbetet kommer nu att bli ungefär detsamma, som det varit under närmast föregående budgetår. Och därest inte en ökning utöver föregående års siffrer kommer till stånd, blir tillståndet sämre än det varit.

I detta sammanhang måste jag också upptaga ett annat yttrande av herr Johan Nilsson. Han uttalade sin förundran över, att om man kan minska linjetjänstarnas tjänstgöringsdagar med 516.000, man inte också skulle kunna gå ned med handräckningstjänstarna i proportion därtill. Nej, tvärtom. Den minskning i linjetjänstarnas dagantal faller helt och hållet på tredje repetitionsövningen enligt föregående värnpliktslag, vilken övning nu bortfallit. Den jämförelse, som för övrigt gjordes beträffande procentsatserna, är ävenledes i allra högsta grad missvisande. Så länge man har större antal linjetjänstare, betyder ett visst antal bortgångna tjänstgöringsdagar betydligt mindre, vilket är lätt att förstå; varje man tages då i anspråk mera sällan. I och med den ytterligare reducering av linjekontingenten, som 1925 års värnpliktslag innebär, blir det nödvändigt, att man i stället erhåller en handräckningskontingent, som åtminstone något så när motsvarar behovet.

På grund av vad jag här anför om det verkliga läget i fråga om behovet

*Anslag till
anlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

av handräkningsdagar och hur detta ställer sig i förhållande till de beräkningar, som 1925 gjordes, anser jag, att synnerligen starka skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Testrup**: Innan jag går in på handräkningsfrågan, skall jag tillåta mig att yttra några ord av mera allmän innebörd.

Om riksdagen nu i år och i fortsättningen fattar beslut i enlighet med den anda, som präglar det nu föreliggande utlåtandet från statsutskottet, så måste följden för landet bli, att försvarsväsendet ohjälpligt förfaller på grund av bristande utbildning hos befäl och trupp och på grund av bristande tillgång på modern materiel. Detta förfall skulle i själva verket bli av en sådan art, att tillståndet komme att innebära en mycket stark glidning ned mot den isolerade avrustningen. Man behöver inte påpeka, att det läge, vari försvarsfrågan tycks ha kommit vid riksdagen i år, betraktas med den allra största oro av alla dem, som anse, att vårt lands säkerhet är i behov av ett försvar.

Jag skall nu övergå till att med några ord beröra handräkningsfrågan. Det har sagts redan så pass mycket att jag inte behöver bli lång. Jag erinrar om att i propositionen till 1925 års härordning räknades med ett behov av handräkningsdagar av ersättningsreserven av sammanlagt 1,050,000 dagar. Riksdagen prutade emellertid ner detta behov till 875,000 dagar, och detta oaktat genom vissa riksdagens beslut nytt behov av handräkningstjänst tillkommit genom nytillkomna truppförband m. m. Det är sålunda påtagligt, att genom denna nedprutning rubbades fullkomligt den beräkning i fråga om behovet av handräkningsdagar för ersättningsreserven, vilken låg till grund för utarbetandet av 1925 års proposition angående försvarets ordnande. Dessa beräkningar voro emellertid redan i och för sig alltför sangviniska. Trots de allra största ansträngningar har det icke lyckats att nedbringa handräkningsbehovet på långt när till vad propositionen förutsatte.

Det är ett par ärade talare här i dag, professor Reuterskiöld och herr Rosén, som uttryckt starka tvivel angående huruvida handräkningsmanskapet tages i anspråk på ett effektivt sätt. Om man skulle tro herr Rosén, så skulle handräkningstjänstens skötsel vara att likna vid ett augias-stall, som enligt hans ord kräver en skoningslös upprensning. Jag ber att få försäkra herr Rosén, att jag under min långa erfarenhet vid truppförbanden städse har mött en allvarlig strävan hos allt befäl att söka nedbringa handräkningsbehovet och att söka på allt sätt undvika, att handräkningsmanskapet tages i anspråk för andra ändamål än vartill det är avsett. Jag har för min del aldrig sett, att handräkningsmanskap otillbörligt tagits i anspråk för privata ändamål, såsom trädgårdsskötsel, upppassning och dylikt, utan där sådana arbeten förekomma, ske de alltid på manskapets fritid, mot särskild ersättning och efter ett frivilligt åtagande. Jag erkänner, att man sannolikt skulle få större valuta av handräkningsmanskapets arbete, om man hade tillfälle att ha särskilt underbefäl, som övervakade och vägledde detta manskap. Emellertid medger icke vår härordning något sådant. Vid staternas beräknande har icke tagits hänsyn till sådana behov, och man får ta det som det är. Anskaffandet av ett sådant underbefäl skulle ju för övrigt vara förenat med betydande kostnader. Jag är fullkomligt övertygad om, att ifall denna av herr Rosén förordade skoningslösa upprensning skulle företagas, så skulle resultatet i form av vunna handräkningsdagar bli synnerligen magert.

Om nu riksdagens beslut blir i enlighet med vad utskottet har föreslagit, alltså 950,000 handräkningsdagar, så kommer följden av detta att bli ett eftersättande av materielvård och kasernvård, av renhållning och ordningshållning, och detta kommer säkerligen att medföra ekonomiska, hygieniska och disciplinära konsekvenser. Dessutom kommer linjemanskapet att i betydande utsträckning

få tagas i anspråk för handräckningstjänst, och detta i strid mot de principer, som enligt motiveringen till 1925 års försvarsordning voro grundläggande för densamma, och utan hänsyn tagen till den erfarenhet, som man under årens lopp fått angående det verkliga föreliggande behovet av handräckning. Utbildningstiden för vårt linjemanskap ligger långt under vad som erfordras för att skapa något så när fältdugliga soldater, och det ligger då i öppen dag vad det innebär, om man nu skall ta detta manskap i någon väsentlig utsträckning i anspråk för handräckningstjänst.

För att belysa frågan om, huruvida vi ha råd att använda linjemanskap för sådant ändamål, skall jag tillåta mig att återge ett yttrande av den franske krigsministern Painlevé i december förra året vid en debatt i deputeradekammaren. I Frankrike är det som bekant numera årslång tjänst. De värnpliktiga rycka in i två omgångar med ett halvt års mellanrum. Årskontingenten är 260.000 man, varav 130,000 rycka in varje halvår. Painlevé yttrade sig om, vilka stridskrafter av den i tjänst varande styrkan, som Frankrike vid ett krigsutbrott kunde sätta in mot fienden. Han förklarade då, att först och främst måste alla, som hade under sex månaders tjänstgöring, borträknas, ty dessa voro icke fullt operationsdugliga enligt vad erfarenheten utvisade. Man kunde vara förvissad om att ingen regering ansåge sig ha rätt att omedelbart sända sådana trupper mot fienden. Beträffande den andra hälften av årsklassen, den, som hade en utbildning av 6—12 månader, ansåg han, att flera tiotusental måste frånräknas, på grund av att man icke kunnat bibringa dem någon högre grad av vapenduglighet. De tidssiffror i fråga om utbildningen, som Painlevé därvid utgick från voro intill 180 dagar för den ena hälften och 12 månader för den andra av den värnpliktiga årsklassen. Inom den svenska armén finns det ingen värnpliktig (utom studenter), som har så lång »första tjänstgöring» som 180 dagar och det stora flertalet har som bekant endast en första tjänstgöring om 90 dagar.

Herr talman! Jag ber att få uttala min anslutning till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Thoréns yrkande. Frågan om studenternas tjänstgöring och avlöningen under densamma var föremål för ingående dryftande och behandling i 1925 års försvarsutskott. Sedan dess har intet nytt inträffat, som skulle kunna föranleda riksdagen att nu inta en annan ståndpunkt än då. Emellertid vill jag säga för min personliga del — och jag vet att den uppfattningen delas av många i statsutskottet — att det är något mycket sympatiskt i den tankegång, som ligger bakom herr Thoréns motion. Jag tror dock inte, att man kan lösa frågan så enkelt, som herr Thorén föreslagit, alltså att lägga till en krona per dag efter 225 dagar, utan det måste nog ordnas på annat sätt, och för övrigt, som jag redan antytt, torde tiden knappast vara inne redan nu att göra någon ändring i vad som så nyligen beslutats. Något särskilt yrkande med anledning av herr Thoréns yrkande behöver jag inte framställa, då motionen är avstyrkt enhälligt av statsutskottet och alltså kommer att avslås av kammaren, vare sig utskottets eller reservanternas uppfattning segrar.

Då jag nu fått ordet, skall jag be att få rikta några korta repliker till ett par föregående talare, som vänt sig mot mitt första anförande. Herr Johan Nilsson sade, att när jag klandrade utskottsmajoriteten för att den i så många fall inte anförde någon motivering, så förbisåg jag, att jag och mina meningsfränder gjort oss skyldiga till precis detsamma, ty vi hade bara yrkat enkelt bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan motivering. — Ja, men där ligger motiveringen i Kungl. Maj:ts utförligt motiverade förslag. Vi behöva inte anföra någon annan motivering, ty den ligger i statsverkspropositionen och ämbetsverkens där intagna

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*

(Forts.)

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

yttranden. Något mera behövs inte. Den som däremot går emot Kungl. Maj:t måste naturligtvis säga ifrån, varför han gör det.

Till herr Rosén vill jag säga, att jag måtte uttryckt mig förfärligt otydligt i mitt föregående anförande, då han kunde uppfatta det så, att jag skulle mot det folkfrisinnade partiet ha riktat samma förebräelse som mot socialdemokraterna, att för dem kostnadsramen var huvudsaken.

Det är möjligt, att mitt yttrande har uppfattats på annat sätt än det löd, eller också har jag kanske yttrat mig annorlunda än vad avsikten var, men i så fall har det varit en missägning. Min mening var i varje fall att rikta den anmärkningen mot socialdemokraterna, att för dem är numera kostnadsramen huvudsaken. Då jag visste det, kände jag mig icke överraskad över den ståndpunkt, som socialdemokraterna nu intagit i statsutskottet, men däremot kände jag mig överraskad över att de folkfrisinnade jämväl intogo den ståndpunkten. Jag utvecklade inte närmare, varför jag var överraskad däröver. Det var emellertid just därför att jag visste, att förhållandet icke är detsamma i fråga om de folkfrisinnade. Jag erinrar mig mycket väl förra riksdagen, då herr Rosén kraftigt stred för vissa anslag, som voro felräknade 1925 och där en höjning genomdrevs. Det gällde då kustartilleriet o. s. v. Men under sådana förhållanden är det egendomligt, att de folkfrisinnade ledamöterna av statsutskottet nu i åtminstone två fall ha gått under vad försvarsministern i fjol ansåg vara nödvändigt. Så är förhållandet beträffande övningsanslaget för armén, där man nu går under den summa, som i fjol var disponibel; och detsamma gäller beträffande kustartilleriets befästningar m. m. — Det var endast detta jag yttrade. Jag har icke riktat någon förebräelse mot de folkfrisinnade, för att de icke skulle ha fäst sig vid den organisation, som 1925 beslöts. Det har jag icke kunnat göra.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Såsom chefen för generalstabens herr Hammarskjöld, för en stund sedan yttrade, har i den avdelning av statsutskottet, som förberett detta ärende, endast suttit högermän och socialdemokrater. Samtliga dessa kunna sägas företräda två meningsriktningar, som icke förstått och, vill jag tillägga, kanske icke försökt att förstå varandra. Högerrepresentanterna ha försökt att få så mycket som möjligt till försvaret, visserligen med begränsning inom ramen av 1925 års beslut, medan socialdemokraterna, som känt är, sökt pressa ned regeringens anslagsäskanden på många punkter för att få en så låg summa som möjligt. På grund av dessa förhållanden kom ju utlåtandet mycket sönderstyckat till utskottet in pleno.

Vi andra, som sitta i utskottet, hade då att taga ställning till det förslag till utlåtande, som avdelningen framlade och vari det, som herr Johan Nilsson i Malmö tidigare yttrat, fanns en trettio alternativ. Någon sammanjämkning av dessa olika meningar gick ej att åstadkomma, vilket framgår av de många reservationerna. Tidigare intagna ståndpunkter i försvarsfrågan syntes tillika för vänsterpartiernas representanter vara avgörande för ställningstagandet, och man kunde knappast undgå att få det intrycket, att 1925 års beslut i försvarsfrågan i viss mån blivit sakrosankt. Man synes ej taga tillräcklig hänsyn till de förändringar, som den tekniska utvecklingen medfört och bör medföra inom försvarsutrustningen och vilken medför kostnader, som då ej fullt kunde beräknas. Nu har ju rörande denna sak begärts utredning, och den kommer väl senare i dag upp till diskussion. Men bortsett från detta måste man ju utan att vänta på den utredning, som möjligen skall komma, inrätta sig så effektivt som möjligt, under det tiden fortlöper. Detta bör väl ligga i alla sanna försvarsvänners intresse, och därom borde man väl söka att få enighet. Men icke ens härom var det möjligt att få en objektiv sakprövning vid utskottets behandling in pleno av dessa frågor, enär man hade bestämt sitt ställningstagande tidigare. Det var ganska

tacksamt för de frisinnade och den liberale representanten att då utan att behöva inför utskottet presteras någon saklig motivering — jag vill därmed icke beröra huruvida det fanns en sådan — ändå kunna diktera utgången, vare sig de nu ställde sig till höger eller till vänster eller kom med ett eget förslag. Detta underlättade ju icke ställningstagandet till de olika frågorna.

Beträffande den punkt, som nu är föredragen, synes det ju vid ett första påseende vara ett stort antal tjänstgöringsdagar, som äskats för ersättningsreserven, och man gör sig verkligen den frågan, om icke detta dagantal skulle kunna minskas. Men när jag försökt att sätta mig in i frågan och taga ställning till densamma, har jag gjort det med ledning av den erfarenhet, som man har av de närmast föregående årens behov av handräckning och på grund därav av ersättningsreserv, samt med ledning av den utredning, som försvarsministern presterat. Jag har därvid icke funnit, att jag, om jag verkligen vill tillgodose utbildningen för linjemanskapet, kan ansluta mig till utskottets förslag. Jag tror, att det skulle försvaga och försämra utbildningen för de till linjetjänst uttagna. Detta har varit anledningen till att jag nu står för reservationen, men jag skulle likväl vilja till försvarsministern hemställa, att man företager en utredning och undersöker, om icke dagantalet skulle kunna nedsättas. En enkel lekman, med erfarenhet från egen militärtjänstgöring, kan nu erinra sig att det slösades rätt mycket med handräckningen och vill därför ifrågasätta, om icke det äskade dagantalet i framtiden skulle kunna reduceras.

Med dessa ord, herr talman, vill jag nu likväl hemställa om bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Jag anhåller att få begagna tillfället att beriktiga ett misstag, som herr Rosén begick. Om jag fattade honom rätt, gjorde han gällande, att jag skulle uttalat tvivel om befälets lojalitet. Mitt anförande innebar emellertid raka motsatsen. Jag yttrade nämligen följande: »Jag är icke ett ögonblick tveksam om att icke befälet fortfarande som hittills kommer att visa intresse för tjänsten och att göra sitt yttersta för att hålla organisationen uppe.»

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av vissa yttranden, som förekommit.

Herr Testrup hade nog missuppfattat mig. Jag nämnde beträffande handräckningsarbetet, att förhållandena äro mycket olika vid truppförband av olika storlek. Mitt uttalande grundade sig icke på gissningar eller hörsägnar, utan på personliga iakttagelser vid besök vid ett stort antal truppförband i hela landet och dessutom på ett mycket noggrant studium av de utredningar, som ha gjorts på det området.

Försvarsministern framhöll, att det icke finnes någon motivering i statsutskottets utlåtande för den minskning av ersättningsreservens dagantal, som föreslås. Ja, statsutskottet är liksom på vissa punkter departementschefen ovanligt fåordig, och någon motivering av betydelse förekommer ej alltid vare sig i utskottets förslag eller reservanternas. Men nog borde utskottet ha kunnat hitta på någonting, exempelvis följande. Under de föregående åren har man motiverat det högre dagantalet därmed, att man behövde mera handräckning under övergångstiden. Det har ju förekommit indragning och omflyttning av förråd, flyttning av truppförband och en hel del sådant, som krävt mycket handräckning. Nu skulle jag tro, att detta i allt väsentligt är genomfört, och därmed har det behov, som man förut från Kungl. Maj:ts och myndigheternas sida pekade på, bortfallit. Där föreligger sålunda ett skäl för minskning.

Vidare kunde man ju ha sagt något om att den betydliga minskningen av linjetjänstarnas dagantal nödvändigt måste föranleda åtminstone någon minsk-

*Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.*
(Forts.)

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

ning av ersättningsreservens dagantal. Jag skall nämna ett par siffror för att belysa förhållandet mellan budgetåren 1928—1929 och 1929—1930. För nu löpande budgetår ha vi ett antal tjänstgöringsdagar av 5,291,000 för linjen och 1,050,000 för ersättningsreserven. För nästa år beräknas 3,725,000 tjänstgöringsdagar för linjen samt för ersättningsreserven 1,300,000 dagar enligt Kungl. Maj:ts förslag och 950,000 dagar enligt utskottets förslag. Vad betyder detta? Jo, att enligt utskottets förslag antalet linjetjänstgöringsdagar minskats med 30 procent och för ersättningsreserven med 10 procent. Enligt Kungl. Maj:ts förslag blir det en mycket betydande minskning för linjetjänsten och en betydande *ökning* för ersättningsreserven, samtidigt som man sluppit från all den handräckning, som behövs för övergången!

Herr statsrådet Malmberg framhöll vidare en del saker beträffande anledningen till ökningen av budgeten. Jag skall inte ingå på en granskning av de olika siffrorna. Jag skall bara som min uppfattning uttala, att ökningen högst väsentligt beror på ökning av ett femtiotal reservationsanslag, icke på förslagsanslagen. Herr statsrådet påpekade, att det fanns så många reservationer i fjol, och det är ju riktigt. Statsrådet framhöll särskilt byggnadsanslaget. Ja, det fanns ju, som jag tror, 800,000 eller 900,000 kronor över, som kunde tagas i anspråk för detta anslag. Men, herr statsråd, om man hade följt fortifikationsdepartementets förslag beträffande alla byggnader i anledning av försvarsreformen, hade det inte funnits en enda krona över, utan alla dessa pengar hade gått åt! Vid undersökning på ort och ställe befanns det, att man kunde göra mycket betydande besparningar. Man kunde nöja sig med enklare och mindre anläggningar, eller man kunde utnyttja gamla anläggningar, och på det sättet inbesparades 800,000 å 900,000 kronor, som man sedan hade att röra sig med. Herr statsrådet kan ju göra likadant! Det är mycket fördelaktigt att ha sådana där reservationer till hands, men för att åstadkomma sådana får man nog se upp med den myndighet jag nämnde och med andra också.

Det kan ju möjligen intressera kammaren att i detta avseende få ett par detaljupplysningar, som visa, hur man går tillväga. Det begärdes för Eksjö ett nytt bostadshus för underofficerare. Jag tror, att det skulle kosta 125,000 kronor. Vid besök där nere befanns det, att man kunde utnyttja förutvarande lokaler genom vissa smärre ändringar, och dessa ändringar kunde utföras för, om jag inte minns fel, högst 30,000 kronor.

Man begärde anslag för inrättande av torkrum i en kasern. Vid besök i kasernen befanns det, att det fanns torkrum förut, men ändå ville man ha anslag för inrättande av sådana! Vederbörande var ju inte glad över denna upptäckt, men det var blott att stryka det anslaget. I Ystad ville man ha penningar för att anordna några lektionsrum. Vid besök och närmare undersökning befunes dessa lektionsrum vara obehövliga. Man ville vidare ha penningar för att inrätta nya underofficersbostäder vid det nuvarande *mindre* regementet därstädes, ehuru man förut kunnat reda sig vid det betydligt större regementet. Det var naturligtvis obehövt med ett sådant anslag. På det sättet gick det att få en reservation över, och det är nog ganska nödvändigt, att man ser upp med alla sådana krav, ty man kan inte alltid helt lita på de förslag, som komma in.

Hans excellens herr utrikesministern framhöll, att man måste sträva efter att för utbildningen fullt utnyttja den korta tid, som står till buds. Jag kan helt och fullt instämma med utrikesministern i det uttalandet. Men då regeringen hyser denna uppfattning måste jag säga, att det förvånar mig, att inte regeringen i fjol begagnade ett tillfälle att verkligen åstadkomma en avsevärd förbättring i det avseendet. För något mer än ett år sedan läste jag i en rapport från en av flottans myndigheter en klagan över att utbildningsarbetet i mycket hög grad försvårades därav, att de värnpliktiga vid inryckningen skola

undergå revaccination. Detta gör, att de bli tjänstodugliga i många fall fjorton dagar och till och med därutöver. Någon tid senare inkom inspektören för infanteriet med en framställning, vari hemställdes, att denna bestämmelse om revaccination av värnpliktiga skulle tagas bort just ur den synpunkten, att man då skulle kunna utnyttja hela den korta utbildningstiden. Han uppgav också, att utbildningsarbetet mycket försvårades genom vaccinationen. Detta gäller ju även ersättningsreservisterna. Men till min förvåning har Kungl. Maj:t enligt en upplysning, som jag sett, lämnat denna framställning utan avseende. Jag tycker, att Kungl. Maj:t därvidlag verkligen borde ha gjort en insats för att åstadkomma möjlighet att utnyttja manskapet under hela den tid, det ligger inne, så att man inte också i fortsättningen ställer så till, att utbildningen skall avstanna, emedan en del av de värnpliktiga äro otjänstbara under de första veckorna.

*Anslag till
avlönning af
värnpliktiga
vid
lantförsvarst.*
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Till slut av denna debatt skall jag be att få uppehålla mig vid ett par ord, som yttrades av herr Hammarskjöld. Denne har citerat vissa uttryck ur propositionen från 1925, vilken framlades av en socialdemokratisk regering. Uti dessa citat ur propositionen finner herr Hammarskjöld stöd för den uppfattningen, att man egentligen inte skall fästa så stort avseende vid kostnadsramen, utan lägga mera vikt vid det militärpolitiska läget. Jag tror, att det är mycket svårt att ge sig in på vad detta skall kräva. Det visade sig också i de utredningar, som föregingo riksdagens beslut, att det aldrig var möjligt att enas på den punkten. Faran upptaxerades från det ena hållet mycket högt med motsvarande antal miljoner, under det andra sidan ansåg faran vara mindre och menade, att man därför kunde minska antalet miljoner. En debatt på den punkten skall heller icke ge mycket inom riksdagen.

Emellertid vill jag framhålla, att man inte heller bör glömma utgångspunkterna för hela den utredning, som föregick 1925 års beslut. Utgångspunkten var inte, att man till varje pris skulle få en nyorganisation, utan att man fäste avseende vid kostnaderna. Utgångspunkten var, att man skulle få en organisation, vars kostnader mera motsvarade vad landet hade råd att ge. Jag ber i det fallet herr Hammarskjöld icke allenast rycka ut ett och annat litet fragment av 1925 års proposition, utan även studera t. ex. vad den edén-brantingska regeringen sade år 1917 under världskriget. Försvarsfrågan kom upp under valrörelsen 1917 och intog en mycket framträdande plats i valarbetet. Följden blev ett regeringsskifte. Så snart detta regeringsskifte hade inträffat, anförde den dåvarande statsministern till protokollet de utgångspunkter, som han ansåg borde ligga bakom vid upptagandet av en revision av försvarsväsendet. Emellertid tillade han, att så länge världskriget pågår, kan man inte börja denna utredning, men så snart världskriget slutat, ville han ha densamma verkställd. Vi veta alla, hur det sedan gick: när världskriget slutade, tillsattes en kommission, som framlade ett förslag om provisorisk förkortning av utbildningstiden. Nästa steg blev försvarsrevisionen. Jag vill visst inte besvära med att anföra utgångspunkterna för densamma, men jag ber herr Hammarskjöld i rättvisans intresse studera även dem. Jag undrar, om han inte då skulle komma till den uppfattningen, att det icke allenast gällde att få en annan organisation, utan också att reducera försvarsbördorna. Det förefaller mig som om majoriteten bakom 1925 års beslut också skulle kunna få ha ett ord med i läget, då det gäller att tolka detta beslut. Att få fram en försvarsorganisation, som högerpartiet ju har ansett vara förfärligt underhållig och oduglig, och samtidigt låta kostnaderna springa upp högre än vad de voro förut, hade naturligtvis varit utan mening.

Högerns tolkning av vad försvarsbeslutet innebär påminner nästan om en

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

händelse, som inträffat de senaste dagarna, då majoriteten beslutat ett fredsanslag och minoriteten börjat uttolka beslutet samt föreslå, att detta anslag användes för — försvarsorganisationer, vilket t. ex. Nya dagligt allehanda var inne på härom dagen.

Herr talman! Sedan jag sist hade ordet, har man just varit inne på antalet dagar för linjetjänst och handräckning. Jag har i fråga härom inte mera att tillägga, men det förefaller mig som om man någon gång får hålla sig inom rimliga gränser även på det området. Varför har t. ex. försvarsministern inte även tillstyrkt de äskanden om 28 miljoner, som man från militärt håll ytterligare gjort anspråk på? Nej, man måste någon gång sätta stopp, så gjorde också den föregående försvarsministern i fjol. Han tillbakavisade också anspråk på ytterligare 28 miljoner kronor. Militärerna få göra precis som andra människor. Ha de en bestämd budget, få de försöka få den att räcka. Så få vi andra göra i det dagliga livet. Det skadar inte att man tillämpar dessa grundsatser även på det militära området.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! För att börja med det sist anförda kan jag försäkra, att nedprutningen av de 28 miljonerna ingalunda var någon lätt sak. Vid granskningen av myndigheternas önskemål måste jag säga mig, att praktiskt taget allt vad där var angivet verkligen var av behovet påkallat. Endast de äskanden, som regeringen ansett allra viktigast, ha besträtt den skärseld av olika prutningar, som förekommit.

I herr Roséns anförande framhölls återigen proportionen mellan linjetjänstare och ersättningsreservister. Jag vill bara ännu en gång påpeka, att skillnaden beträffande linjetjänstarnas dagantal förr och nu helt och hållet ligger på repetitionsövningarnas konto. Det är således fråga om mellan 25 och 35 dagar på hösten under en tid, då tillgången på folk hittills varit relativt riklig. Denna minskning betyder ur handräckningssynpunkt praktiskt taget ingen lättnad, utan snarare medför den ökat behov av ersättningsreservister, då man, för att få fältmässiga övningar med de ytterligt reducerade förbanden under de repetitionsövningar, som nu komma till stånd, måste på det allra skarpaste begränsa all linjetjänsthandräckning.

Beträffande byggnadsanslaget vill jag säga, att vi tydligen talade om två olika ting. De ungefär 800,000 kronor, som jag talade om, hörde till det ordinarie byggnadsanslaget, vilket beräknas efter olika procentsatser, allt efter byggnadernas olika ålder. Detta anslag påverkas därför icke av den sparsamhet, som herr Rosén här talade om. Yttrandet gällde tydligen ett annat anslag, på närmare 900,000 kronor, till byggnadsarbeten, betingade av övergången till 1925 års härordning. Där har herr Rosén genom besparingsåtgärder utan tvivel åstadkommit en hel rad minskningar i utgifterna. Jag kan nu inte med någon absolut säkerhet säga, huruvida det medfört några nämnda nackdelar eller inte, men den sparsamhetens anda i fråga om byggnadsväsen, som herr Rosén på detta sätt inlett, skall jag, så gott jag kan, försöka att fullfölja. Det är nämligen mir absoluta övertygelse, att visserligen är det utomordentligt bra att ha kasernerna i bästa möjliga skick med hänsyn till trevningen i fred och utbildningsarbetets effektivitet, men när det gäller att bekämpa fienden, ha de relativt begränsat värde. Tyvärr är min utbildning på byggnadsområdet mycket sämre än herr Roséns, så att jag kan inte lova att lyckas i detta mitt uppsåt, men jag vill försäkra, att den goda viljan i det avseendet ingalunda saknas.

Vad slutligen vaccinationen beträffar, ha de militära myndigheterna just gjort framställning, att man skulle försöka komma ifrån den. Men det finns andra myndigheter, som också ha att yttra sig och som ha en annan åsikt. Det finnes ju en medelväg, och de militära myndigheterna kunna gå in för

densamma. Man skulle nämligen kunna ordna det så, att de till linjetjänst uttagna vaccinerades vid inskrivningen och att staten eventuellt åtog sig att ersätta förlorad arbetsförtjänst. Om vi gå in för den lösningen, skola de militära myndigheterna ingalunda ställa sig avvisande, tvärtom.

*Anslag till
arvlöning åt
cärnpliktiga
vid
landförsvar.*
(Forts.)

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman, mina herrar! Innan klubban faller för den första diskussionen över statsutskottets utlåtande angående fjärde huvudtiteln, skall jag tillåta mig att framställa några allmänna betraktelser, som anknyta sig till statsutskottets behandling i allmänhet av denna huvudtitel, och även måhända i viss mån till behandlingen av frågan om den så kallade allsidiga och förutsättningslösa utredningen.

Herr talmannen erinrar sig utan tvivel, att en framskjuten ledamot av denna kammare och av det socialdemokratiska partiet i fjol vann en stor och mycket välförtjänt berömmelse för sin uppriktighet, när han framlade en viss ledande princip för all ekonomisk politik och för en god del av lagstiftningen. Det har nog velat förefalla på senare tider, som om detta uppriktighetsrekord skulle vara hotat med avseende på försvarsfrågan. Det har i dag i kammaren visserligen lagts en viss slöja över uppriktigheten, men det är ändå tillräckligt känt, vilka motiv som åberopas och tyckas vilja göra sig gällande.

Vi ha först strävandet att stanna inom 1925 års kostnadsram, eller att åtminstone så litet som möjligt överskrida denna kostnadsram. När 1925 års härordning rekommenderades av dess anhängare, var det väl på den grunden, att denna härordning utgjorde en efter det militärpolitiska läget tillfredsställande härordning till en viss kostnad, som understeg vad som eljest skulle vara möjligt. Det saknades visserligen icke bland förslagens vedersakare personer, som betvivlade, att de förespoglade besparingarna skulle bli så stora, och som trodde, att man därför icke skulle få betala den i och för sig själv ganska ringa och tvivelaktiga valutan ännu dyrare än efter propositionen. Nu tycks det verkligen erkännas, att en del felräkningar förelågo, men långt ifrån att dessa felräkningar rättas, blir det dessa felräkningar, som skola vara normgivande. Man får rätta sig efter det slutresultat, till vilket man med dessa felräkningar kommit.

Men så finns det också vad man skulle kunna kalla för de subjektiva orsakerna.

Först och främst är det en mycket stark och alltmer växande orsak, att högern anses vara försvarsvänlig — försvarsfrågan blir sålunda i viss mån blockerad på grund av att den blivit smittad av högern. Man skulle vara frestad att önska, att högern hade varit försvarsnihilistisk, ty det ser nästan ut, som om det då skulle ha funnits ett visst hopp för att vänsterpartierna skulle ha överbjudit varandra i försvarsvänlighet!

Det folkfrisinna partiet har ett alldeles särskilt motiv, som jag tror icke delas av socialdemokraterna. Det är ju så, att på försvarsvänligt håll lär ha visats en opassande glädje däröver, att herr C. G. Ekman upphörde med den uppgift, som enligt hans egen utsago bestod i — att leda landets politiska utveckling. Denna glädje har icke, efter vad jag tror, hos försvarsvännerna och hos högern varit allmän eller framträdande. Om jag skall döma efter mig, och jag räknar mig både som högerman och som försvarsvän, så hade jag verkligen den åsikten, att när den ekmanska ministären en gång kommit till Konungens rådsbord, gjorde den minst skada tills vidare genom att stanna där ännu en tid.

Om det emellertid efter mitt förmenande är mer än tvivelaktigt, huruvida det fanns någon utbredd, opassande glädje hos högern över herr Ekmans frånträdande, så är det betydligt säkrare, att man på socialdemokratiskt håll med ganska stor tillfredsställelse såg detta politiska evenemang. Och då borde väl konsekvensen vara, att det folkfrisinna partiet låte sin hämnd gå ut över det so-

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

cialdemokratiska partiet. Och eftersom det socialdemokratiska partiet är, vad jag tillåtit mig kalla försvarsfientligt, borde ju de folkfrisinna ha hjälpt högern att påtvinga socialdemokraterna en riktigt, riktigt stark härordning!

I dag har det kommit fram ett subjektivt skäl, som jag icke förut har hört. Det förekom i herr Roséns anförande. Han relaterade, säkerligen fullt riktigt, några fall, då det om hans uttalanden och åtgärder lämnats oriktiga uppgifter i en högertidning, och han tillade: sådant gagnar icke försvaret! Detta kan icke rimligen betyda annat, än att i följd av att sådana osanningar om herr Rosén spridas, så skall vårt försvar vara svagare, än det eljest borde vara!

På senare tider har man kommit med ett nytt skäl, som dock icke framkommit i dagens debatt, efter vad jag skulle tro. Man har nämligen påpekat omöjligheten för oss att försvara oss. Därvid vill jag då uttala min förvåning över, att man vid beviset för denna omöjlighet ådagalägger en alldeles sällsynt respekt för en liten minoritet, för en sakkunnig eller som sakkunnig ansedd minoritet. Det är ju inte *en* officer på tusen, som har uttalat sig så, att det kan åberopas i sådan riktning. Men nu gäller detta i alla fall, och det gäller på ett håll, där man eljest verkligen icke låter det fattas respekt för den kompakta majoriteten, lika litet som respekt för osakkunskapen.

I detta sammanhang kan jag kanske nämna någonting om den ifrågasatta »förutsättningslösa» utredningen om försvaret. Om förutsättningslös utredning betyder — som det väl gör — att vi skola utrona, huruvida vi överhuvud taget skola ha något försvar, så vill jag säga, att då är den utredningen, i fall den uppbäres av svenska folkets vilja, synnerligen lätt. Ty om svenska folket verkligen vill ha en utredning om frågan: skola vi försvara för självständighet, eller skola vi icke försvara vår självständighet? — ja, då är frågan egentligen redan löst. Ett folk, som har en sådan uppfattning, kan verkligen icke försvara sig. Då håller jag med herrarna om, att då är saken omöjlig. Jag har dock icke sett, att man har kommit sig för att begära en förutsättningslös utredning beträffande huruvida vi skola ha något rättsväsen, huruvida vi skola ha något polisväsen eller dylikt. Och om jag tänker på den enskilde, så får jag säga, att om en människa skulle sätta sig till att företaga en förutsättningslös utredning, huruvida hon skulle hänga sig eller inte, så är den människan nog redan då hon börjar utredningen att betrakta såsom självmordskandidat. Konsekvenserna av läran om omöjligheten äro egentligen ganska skrämmande. Det gäller ju gaskriget, aeroplanen och allt sådant. Om man nu accepterar den läran och tillämpar dess praktiska konsekvenser, blir följden den, att en främmande stat, stor eller liten, legitim eller revolutionär, kan säga till oss: det och det vilja vi, att ni skola göra, det och det vilja vi, att ni skola tåla, eljest se vi oss nödsakade att komma och hälsa på. Vi ha några stycken aeroplan, och en hel hop tuber med senapsgas. Eftersom ni inte äro i tillfälle att bjuda något motstånd, få ni rätta er efter vad vi säga. — Det är en utsikt, som åtminstone för mig icke är tilltalande.

Man får verkligen det intrycket, att försvarsoviljan söker sina argument var som helst. Den ena gången får man höra, att vi numera tack vare Nationernas förbunds tillkomst och andra omständigheter ha kommit i ett sådant lycksalighetens och fridens tillstånd, att något försvar rakt icke behövs! Andra dagen däremot är Nationernas förbunds förbud mot gaskrig översamt, och de främmande staterna äro sådana glupande ulvar, att de komma att i händelse av försvar från vår sida utrota vår civila befolkning.

Försvarsoviljans tillväxt är, efter vad jag kan förstå, en både beklämmande och förvånande företeelse. De äldre av oss minnas säkerligen den tid, då man satte i oskiljaktigt sammanhang med varandra försvar och reformer, rösträtt och värnplikt, och då det hette, att få vi bara reformerna, få vi bara rösträtten, nog skall det bli försvar, nog skall det bli värnplikt! Nu ha vi reformer, rätt myc-

ket reformer, och vi ha rösträtt, rätt mycket rösträtt, men nu tycks sammanhanget vara upplöst, nu är det inte så noga.

Man skulle tro, att man på vissa håll skulle vara rädd för *en* eventualitet, nämligen med avseende på rusdryckslagstiftningen, i det att man åtminstone skulle vilja förebygga, att *den* kommer i fara. Men tyvärr måste man nog säga, att kommer den lede fienden hit, så är det först och främst möjligt, att han har spritdrycker med sig, och för det andra är det också möjligt, att han rekvirerar spritdrycker utan motbok.

Historien visar verkligen, att bara kultur hjälper icke, utan stater, som ha stått högre i kultur, ha gång på gång uppslukats och trampats ned av stater med lägre kultur. Förr i tiden talade man i agitationssyfte om att Sverige icke skulle vara vad man kallade ett »befäst fattighus». Det är icke mycket tilltalande — för att icke använda hårdare ord — om Sverige skulle bli ett obefäst skolhus eller ett obefäst museum.

Det finns emellertid ett uppmuntrande drag, och det är, att när man talar om högerns andel i att det är så ställt med försvaret som det är, så brukar man icke räkna detta högern till förtjänst, utan man brukar säga, att det är högerns ansvar, det är högerns skuld, att det är så. Att man talar om ansvar och skuld visar, att man ändå har en känsla av att det icke står riktigt bra till, och helst vill man naturligtvis ha högern som medskyldig. Man vill, att högern skall begära så litet som möjligt, så att man skall kunna säga: vi äro alla ense, man kan väl icke begära, att vi skola överbjuda er! Nu har det funnits tillfällen, då högerregeringar givit alltför mycket glädjeämnen i den vägen, men det vanligaste är, att högerns skuld ligger på ett annat plan. Högerns skuld är, att högern har begärt för mycket och att det därav har uppstått en reaktion. Så säger man till exempel, att det är 1914 års härordning, som är skulden till försvarsfrågans nuvarande tröstlösa läge, som det heter. Ja, ett tröstlöst läge är det väl bara, om den nuvarande försvarsordningen är någonting ont. Är det någonting alldeles utomordentligt, som många av herrarna tro, så vore det väl alldeles förträffligt, och en förtjänst hos 1914 års härordning, att den har åvägabragt detta lyckliga resultat. Och då kanske till och med min ringhet i framtiden skulle kunna få en viss äreglans över sig, emedan jag, visserligen högst ofrivilligt, medverkat till avrustningen genom 1914 års härordning!

Det har, herr talman, i vår historia funnits minnesdagar, som äro bekanta för jag kan säga varje skolbarn, minnesdagar, då man verkligen har humant undvikit blodutgjutelse, då man manligen trotsat den sakkunniga opinionen, då man effektivt avrustat genom att överlämna krigsmateriel till fienden och då man behjärtat har vikit för en inbillat oemotståndlig övermakt. Jag hoppas och tror, att den tid aldrig skall komma, då en sådan minnesdag upphöjes till svensk nationaldag!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Widell*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen; 3:o) av herr *Thorén*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de av honom och herr *Björnberg* i ämnet väckta motionerna; samt 4:o) att punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Anslag till
avlönning åt
värnpliktiga
vid
lantförsvaret.
(Forts.)

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under punkten 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Widell* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 60.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av det föreliggande utlåtandet skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr *Möller* väckte en motion, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 277, av herr *Möller*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

nr 278, av herr *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.: samt

nr 279, av fröken *Hesselgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslutning till en av Nationernas förbunds församling under dess nionde ordinarie möte i Genève i september 1928 till antagande förordad generalakt med bestämmelser om förlikning, skiljedom och rättsligt avgörande av internationella tvister;

bevillningsutskottets memorial nr 12, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning angående revision av den s. k. preventivlagen;

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående revision av bestämmelserna rörande straff för fosterfördrivning;

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring för möjliggörande av till tvångsarbete dömd psykiskt abnorm persons intagande å förvaringsanstalt;

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn över stiftelser, dels ock i ämnet väckt motion; ävensom

nr 20, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 14 i anledning av dels Kungl. Maj:ts förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.03 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 6 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser, nu 900,000 kronor, med 50,000 kronor till 950,000 kronor.

*Anslag
till undervisnings-
och
gymnastik-
materiel m. m.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte upptaga ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser med oförändrat belopp, 900,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Dahl, Hammarskjöld, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blådinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot den framlagda anslagsberäkningen, får hemställa, att riksdagen må öka ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser, nu 900,000 kronor, med 50,000 kronor till 950,000 kronor.»

Anslag till undervisnings- och gymnastikmateriel m. m.
(Forts.)

Herr **Widell**: Herr talman! Jämta övningsanslaget är arméns undervisningsanslag det viktigaste, när det gäller personalens utbildning, och tidigare har det varit mycket ovanligt, att riksdagen har gjort någon prutning på detta anslag. Här har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av anslagsbeloppet från nuvarande 900,000 till 950,000 kronor. Anledningen till denna höjning är framför allt förekomsten av en hel del nya utbildningskurser, som erfordras, för att särskilt befälet skall få tillräcklig utbildning. Statsutskottets majoritet har prutat 50,000 kronor och vill bevilja endast det oförändrade anslaget. Då enligt min mening den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen är synnerligen väl motiverad, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte flera andra har avgivit vid betänkanudet.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Med hänsyn till den sänkning av antalet tjänstgöringsdagar, som statsutskottet har föreslagit och som kammaren redan har beslutat, har utskottet ansett sig kunna föreslå en sänkning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Anvisningen kan också ske med hänsyn till förefintliga reservationer. Jag tror, att man utan risk kan stanna vid det belopp, som utskottet föreslår, och ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Widell**: Jag ber om ursäkt för att jag nödgats taga till ordet igen. Herr Johan Nilsson förklarade, att minskningen hade företagits med hänsyn till sänkningen av antalet tjänstgöringsdagar, men denna sänkning medför icke en minskning med mer än 3,000 kronor.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Punkten 17.

Under punkten 23 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor, dels ock medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1929 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämde i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Uti tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Möller* (nr 60) och den andra inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* (nr 139), hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag på det i punkt 23 i fjärde huvudtiteln äskade anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, hos Kungl. Maj:t hemställa om en snar förnyad omprövning om hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet.

Vidare hade uti en av herr *E. Jonsson* inom första kammaren väckt motion (nr 113) hemställts, att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)*

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr E. Jonssons förevarande motion (I:123) ävensom med avslag å herrar Möllers och P. A. Hanssons berörda motioner (I:60 och II:139), i vad de avsåge anslaget till det frivilliga skytteväsendet, till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor;

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1929 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Reservation hade anförts av herrar *Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Wallis, Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigfors, Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av förevarande av herrar Möller och Hansson väckta motioner (I:60 och II:139), i vad de avsåge anslag till det frivilliga skytteväsendet, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag om anvisande av anslag för budgetåret 1929/1930 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande ävensom herr Jonssons förenämnda motion (I:123);

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1929 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag tillät mig under förmiddagens lopp framhålla några allmänna synpunkter på nödvändigheten av att spara. Här är ett tillfälle att spara, om riksdagen så vill. Jag vill emellertid icke återupprepa de synpunkter jag framförde i förmiddags och inskränker mig, för att inte onödigt förlänga debatten, till att med åberopande av dem få yrka bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Jag skall följa den föregående talarens exempel och icke inleda någon längre debatt. Det har ju debatterats om detta skytteanslag i så många år, att jag nu får inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag yttrade mig i fjol i denna fråga, och det var egentligen första gången jag så gjorde. Jag tror inte, att man kan säga, att det väckte någon särskild uppståndelse här i kammaren, men det hade däremot ett storartat eftermäle utanför kammaren. I den s. k. skytterörda pressen förklarade man, att den argumentation, som jag hade använt mig av i den där debatten, vittnade om — jag tror man sade »ett andligt armod», som var större än någonsin tillförne. Och man tillade, att här uppträdde en karl och stod och pratade utan att ens idas taga reda på vad skytterörelsen var för någonting. Man kan väl nästan tycka, att det var för mycket blommor. I alla fall är det denna vackra och varma blomsterhyllning som ger mig mod att yttra mig ännu en gång i denna fråga.

Anslag till
det frivilliga
skytterväsendet.
(Forts.)

Jag hade i inte mindre än sexton år lyssnat till skyttedebatterna i de båda kamrarna, och jag hade kommit underfund med att de, som talade skytterörelsens sak, hur de än i övrigt diskussionellt utsvävade, alltid förr eller senare föllo tillbaka på två skäl. Det ena var, att vi måste ha denna skytterörelse, därför att den är ett viktigt led i den svenska försvarsutbildningen, och det andra skälet var, att vi ovillkorligen måste hålla på skytterörelsen, därför att den ökar och stärker fosterlandskärleken. Det var detta, som jag i någon mån synade i sömmarna i fjol. Nu vill jag gärna medge, att jag verkligen inte tog det sista skälet på fullt allvar. Ty när jag dissekerade det, fann jag, att det presterade en tankeröra, som vi väl allesammans någon gång i vårt liv göra oss skyldiga till och som man på grund därav av ren självbevarelsedrift inte bör uppträda och häckla. Men däremot gick jag närmare in på det andra skälet och som jag tror t. o. m. i detaljer. Jag kom nämligen vid närmare eftersyn underfund med att vad man menade med »ett led i den svenska försvarsutbildningen» egentligen var, att man genom skytterörelsen kunde utbilda precisionsskyttar och att man behöfve sådana i rätt stor omfattning och till en hel del uppgifter. Det var någonting, som jag mig veterligen aldrig hade förnekat, detta, att man genom skytterörelsen kunde få precisionsskyttar, men jag menade, att man på den vägen säkerligen inte fick det antal, som kunde anses vara värt pengarna.

Nu upplyste man mig emellertid — visserligen inte på det vänligaste sättet, men man upplyste mig i alla fall — att det varje år var mellan 600 och 700 man i vårt land som förvärvade sig skyttemärket i guld, och att det minsann var karlar, som kunde skjuta. Ville man skaffa sig en personlig erfarenhet om vad det ville säga, kunde man ju helt enkelt försöka sig på att taga det där skyttemärket, sade man. Jag är uppriktigt tacksam för denna upplysning. Det betyder således, att av de mellan 75 å 80,000 skyttar, som man årligen räknar med, 6 å 700 gallras ut såsom eventuella precisionsskyttar. Och detta betyder i sin tur, att mycket mer än 70,000 av våra årliga skyttar kunna förklaras vara för något gedignare skytte obekväma. Det var uppriktigt sagt värre än jag hade tänkt mig. Om vi betänka den hastighet, med vilken skjutskickligheten försvinner och om vi med hänsyn till detta antaga, att vi i dag ha till vårt bruk tio gånger så många som vi årligen kunna frambringa — vi skulle således för att kunna ha det antalet i dag behöva underhålla en administrativ apparat, som går på mellan 165,000 och 170,000 kronor årligen. Och för denna, jag höll på att säga, handfull skyttar ha vi således under den tid jag har vistats här i riksdagen offrat inte mindre än 16 miljoner kronor i runt tal. Jag skulle tro, att den bild, som jag använde i fjol, när jag sade, att man för att tälja en laddstake går och fäller ett helt träd — jag skulle tro, att den bilden håller streck.

Härtill kommer en annan sak, nämligen den, att dessa precisionsskyttar förefalla att tillhöra en gången tid. Om man läser de krigsskildringar, som ha utkommit under den sista tiden och som beskriva det dagliga krigslivet även i de minsta detaljer, får man aldrig på någon sida tag i en enda precisionsskytt. Jag tror visst, att de kunna spela en roll i våra dagars Mexiko och i våra dagars Kina, liksom de spelade en stor roll exempelvis under boerkriget. Men jag skulle också tro, att de hos oss glidit in i den gamla romantiska krigföringstiden. I ett eventuellt väst-europeiskt krig tror jag inte, att de bli aktuella. Man kommer inte att ha bruk för deras speciella gåvor.

Emellertid har ju det anslag, som vi för närvarande sysselsätta oss med, ända sedan år 1922 regelbundet avslagits i andra kammaren. Det har råddats genom den gemensamma voteringen, och således huvudsakligen genom de folkfrisinna här i denna kammare. Jag måste förklara, att jag inte riktigt kan förstå de folkfrisinna. Jag förstår mycket väl högern och bonde-

förbundarna. De tycka nämligen om vapen. De tycka det är roligt, när trummorna röras och kanonerna dåna och gevären blixtra. De liksom föras tillbaka, förmodar jag, till den gamla goda tiden, och jag skulle tro, att de försättas i ett mer eller mindre krutstänkt lycksalighetstillstånd. De liberala vågar jag uppriktigt sagt inte yttra mig om. Jag finner ju, att de äro delade, även om jag inte kan bestämma den middagslinje, som skiljer ut dem åt det ena eller andra hållet. Så mycket veta vi ju emellertid, att även bland de liberala finnes det en del, som falla i trance, så fort det blir tal om vapen, men jag medger, att de inte kräva en lika stor dosis för att stilla sin njutningslystnad. De låta sig nöjas med att trummorna röras inte fullt så ofta, att kanonerna dåna något mindre och att gevären inte blixtra så mycket. Men de folkfrisinna kan jag, som jag sade, inte riktigt förstå mig på. Jag har nämligen alltid haft den uppfattningen, att de tillsammans med en viss del av de liberala äro, i viss mån åtminstone, barn av framtiden — i varje fall ett stycke av framtiden. Det är därför som jag vågar äventyra en fråga till dem: vad är det för skäl, som gör, att ni hålla på skytteanslaget? Vad är er mening om meningen med skytteanslaget?

Och under tiden, medan de fundera på detta, ber jag att få passa på och yrka bifall till reservationen. herr talman.

Herr Testrup: Såvitt jag förstår, ligger den frivilliga skytterörelsens militära betydelse huvudsakligen i två förhållanden. Det ena är, att de värnpliktiga, som före inträdet i militär tjänstgöring ägnat sig åt frivilligt skytte, ha större förutsättningar att tillgodogöra sig vissa grenar av utbildningen än de andra. Med vår korta tjänstgöringstid för de värnpliktiga är detta en mycket viktig faktor, och det är ävenledes viktigt med hänsyn till nya vapen, som vi numera ha särskilt vid infanteriet: kulsprutegevär och kulsprutor. Det har nämligen visat sig, att det är lättare för de frivilliga skyttarna att lära sig utbildning med ifrågakvarande nya vapen än för dem, som äro fullkomligt gröna på skjutningens område.

Den andra synpunkt, ur vilken det frivilliga skytteväsendet har en väsentlig betydelse ur militär synpunkt, är, att de frivilliga skyttarna kunna bättre än andra värnpliktiga bibehålla den utbildning i skjutning och eldstrid, som de erhållit under den militära tjänstgöringen. Denna sida av saken har med åren blivit allt viktigare, i samma mån som det frivilliga skytteväsendets övningar ha fått en alltmera fältmässig karaktär.

Den synpunkt, som den ärade talaren ville lägga på det frivilliga skytteväsendet, att detta huvudsakligen var inriktat på att utbilda precisionsskyttar. tror jag icke är riktigt. Det är visserligen sant, att precisionsskyttar under vissa former av krigföring, särskilt under ställningskrig, kunna ha sin stora militära betydelse, men det är säkerligen icke ur den synpunkten, som det frivilliga skytteväsendets betydelse främst får ses. Personligen har jag aldrig särskilt beaktat den synpunkten, då det gällt att bedöma det frivilliga skytteväsendets betydelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Herr talman! Herr Olof Olsson kunde inte riktigt förstå de folkfrisinna ståndpunkt i denna fråga. Jag kan ju å min sida säga, att jag har ganska svårt att förstå herr Olof Olssons och andra socialdemokraters ståndpunkt, och jag skall bekänna, att jag ganska länge haft svårt att förstå den. Det är ju så, att herrarna år efter år rösta för ganska betydande anslag till kanoner och gevär och till övningar under militär ledning, men ni rösta emot anslag av mycket mindre omfattning till skjutövningar under övervägande civil ledning.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)

Jag har under de två år jag haft att göra med försvarsväsendet försökt studera denna sak litet närmare, och jag var också närvarande en gång vid en riksskyttetävling. Det var verkligen rätt intressant att se, hur det gick till, och jag blev tämligen övertygad om att detta var en ganska demokratisk rörelse. Jag kan säga, att jag närmast fick anledning till dessa studier genom en liten artikel i Folkets Dagblad Politiken, som hade redogjort för något förment övergrepp vid en skyttetävling i närheten av Stockholm, vilket tidningen tog mycket illa vid sig. Det var nog inte så farligt med det hela, utan det var kanske något översitteri, någon liten dumhet, men då hotade tidningen med att vederbörande skulle akta sig, ty det var många arbetare med i den rörelsen. Jag tog reda på hur det förhöll sig med det, och jag blev verkligen övertygad om att det är många arbetare med i skytterörelsen. Men det var också folk av andra samhällsklasser. Arbetare och andra förekommo sida vid sida. och jag tyckte, att det i det stora hela var en mycket demokratisk samling där ute.

Nu är det väl så, att riksdagen, liksom även landsting och kommuner, rätt ofta beviljar anslag för vissa ändamål, som inte alla äro så entusiastiska för. Detta gäller framför allt frivilliga rörelser. Man går med på ett och annat, även om man inte så helt gillar det, men man gör det kanske även därför att man själv ibland kan önska att få igenom ett krav, som andra inte så helt gilla. När det nu finns åtskilliga skaror — jag tror det är 120,000, i varje fall betydligt över 100,000 medlemmar i skytterörelsen — tycker jag, att man kan ge dem en uppmuntran för deras verksamhet. De få själva bidra ganska avsevärt till kostnaderna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Som herrarna veta, finns det ju även inom vad man brukar kalla borgerlig vänster åtskilliga som icke anse sig böra rösta för nu förevarande anslag, och det är visst icke alla, som rösta negativt här, som göra det av försvarsnihilistiska grunder. Det är alldeles riktigt, att skytterörelsen har ett demokratiskt ursprung. Viktor Rydbergs berömda dikt Dexippos var framsprungen ur dåvarande vänsterkretsars intresse för särskilt ungdomens frivilliga initiativ till vapenövningar. På den tiden kunde sådant vara förklarligt. Viktor Rydberg ville, att ungdomen skulle utbildas i vapnets bruk, och han var även, liksom hans tids liberala i allmänhet, en varm anhängare av skarpskytterörelsen.

Men allting står under förvandlingens lag. Denna rörelse har emellertid — det måste väl var och en nu för tiden erkänna — sina rötter i en förfluten tids militära teknik. På den tiden med dess enklare förhållanden kunde det med fog göras gällande, att det väsentliga momentet i ett folks försvarsduglighet var den individuella skjutskickligheten. Men som bekant leva vi nu i maskinteknikens och luftkrigets tidevarv, och det medför ju ovillkorligen, att de stora avgörandena komma att bli beroende på helt andra faktorer än civilbefolkningens skjutskicklighet. Huruvida det under sådana förhållanden är praktiskt att fortfarande lägga ned en halv miljon kronor om året på övningar, som i varje fall numera icke ha samma militära betydelse, som de förut ha haft, det är det som betvivlas av oss, som år efter år hava röstat mot detta anslag och som även i år komma att rösta på samma sätt. Det skulle verkligen vara ganska intressant att höra den militära sakkunskapens mening, dess verkligt uppriktiga mening, huruvida icke även för försvarets räkning 470,000 kronor skulle kunna få en mera praktisk användning än på det sätt, som här är föreslaget. Man invänder kanske, att skytterörelsen kan ha sin betydelse för t. ex. jaktvårdens och jaktintressets utveckling och att den är en idrott, som har sitt värde, men då hör ju detta anslag i varje fall icke under fjärde huvudtiteln.

Med hänsyn till dessa synpunkter ber jag för min del att få tillkännagiva, att jag nu som förut kommer att ge min röst för den ståndpunkt, som fått sitt uttryck i reservanternas hemställan.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr Testrup förklarade, herr talman, att han för sin del inte fäster den betydelse vid precisionsskyttet, som jag trodde mig ha funnit under den tid, då jag lyssnade till debatterna. Det var skönt att få veta detta. Det är annars en synpunkt, som man levat rätt högt på i andra kammaren. Herr Testrup förklarade vidare, att det däremot vore två speciella skäl, som gjorde, att man höll på denna skytterörelse. Det ena var, att skyttarna bibehålla — om jag nu inte hörde fel — sin skjutskicklighet längre, och det måste man ju kunna betrakta som en vinst. Ja, det är visserligen riktigt, men de bibehålla den inte så synnerligen länge utan fortsatt övning. Jag har tillbringat en ungdom, som inte varit alldeles utan vapnens bruk, och jag vet ungefär, hur länge den sitter i.

Det andra skälet var, att dessa frivilliga skyttar — naturligtvis, förmodar jag, under förutsättning att de övat skytte tillräckligt länge, innan de träda in såsom beväringmän — på en mycket kortare tid klarade av de moderna vapnen. Det är också utsökt bra att få reda på detta. Det är nämligen så, att när man någon gång har försökt att sänka utbildningstiden för värnpliktiga frivilliga skyttar, då har man inte alls funnit, att deras deltagande i skytterörelsen varit av någon dylik betydelse. Man har snarare drivit den satsen, att detta bara trasslar till saken, därför att de äro disciplinerade på ett så förunderligt odisciplinerat sätt, att de ha mycket svårt att finna sig till rätta med den militära drill, som de under värnpliktstiden ha att underkasta sig.

Och så måste jag ju också något vända mig mot herr Rosén, eftersom han vände sig mot mig — lekamligen, fastän inte så mycket i ordalagen. Han meddelade ovanpå mitt meddelande, att jag inte kunde förstå de folkfrisinade, att han i sin tur inte kunde förstå socialdemokraterna. Det var egentligen alldeles onödigt att utöka det bristande förståndet. Det hade varit mycket bättre, om herr Rosén hade ökat klarheten, d. v. s. svarat mig på den fråga, som jag framställde: Vad är de folkfrisinades mening om meningen med den frivilliga skytterörelsen? Att tala om vad vi socialdemokrater ha gjort i fråga om anslag till vapen, är *en* sak — en annan sak är den fråga, som jag ställde till honom. Ty jag kan väl aldrig tro, att han menade riktigt grundallvarligt, att det skulle vara ett svar, när han återopade sig på, att detta var en sådan demokratisk rörelse och att det var så mycket arbetare med i den. Jag förmodar, att herr Rosén inte vill anslå 470,000 kronor till skytterörelsen, bara därför att den är demokratisk och därför att det finns arbetare inom den.

Herr andre vice talmannen: Herr Olof Olsson uttalade, att han kunde mycket väl förstå, att såväl höger som bondeförbundare skulle ansluta sig till utskottets förslag, alltså vilja lämna bidrag till den frivilliga skytterörelsen. Men jag får då säga, att jag har svårt att förstå, varför socialdemokraterna motsätta sig ett anslag till det frivilliga skytteväsendet. De vilja för det första hava försvaret demokratiskt. Och man får väl säga, att det frivilliga skytteväsendet är i första hand demokratiskt. Jag vill minnas, att även Hjalmar Branting en gång uttalade sin sympati för denna rörelse, framför allt därför att rörelsen var demokratisk. Där kunna ynglingar från olika sociala läger samlas under gemensam tävling i fosterländskt syfte. Jag vill även tillägga — vilket även uttalades av herr Rosén — att så länge som man är med om att offra miljoner för försvaret, bör man väl inte heller motsätta sig ett

Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.
(Forts.)

anslag för detta ändamål, ty icke vill man väl säga, att de pengar, som utbetalas härför, äro bortkastade. Nyttan kan måhända inte direkt mätas eller angivas ur försvarssynpunkt, men rörelsen skapar en god anda eller bör i varje fall göra det. Dessutom verkar den fostrande i olika avseenden, inte minst i fysiskt hänseende.

Från dessa synpunkter förvånar det mig, att socialdemokraterna skola motarbeta denna rörelse, i synnerhet som det ju är många ynglingar från arbetarkretsar, som deltaga i denna rörelse och i dessa övningar sida vid sida med andra ynglingar.

Jag får ytterligare understryka, att det snarare måste väcka förvåning, att man motarbetar denna rörelse, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt, som jag för min del finner ganska välbefogad.

Herr Testrup: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig några korta repliker.

Herr Olsson framhöll, att de frivilliga skyttarna icke länge behölle sin färdighet och att det därför icke vore så mycket glädje med vad de kunde. Enligt min mening är det just därför, att de äro frivilliga skyttar och i årtal efter avslutade värnpliktsövningar fortsätta med frivilligt skytte, som denna rörelse ur militär synpunkt är så viktig. Icke minst med hänsyn till vår nuvarande härordning med dess fåtaliga repetitionsövningar, som icke äro förlagda till de äldre årsklasserna, är detta en synnerligen viktig militär synpunkt att beakta.

Den ärade talaren framhöll vidare, att de frivilliga skyttarna, enligt vad jag nyss yttrade, hade vissa förutsättningar att bättre kunna tillgodogöra sig vissa delar av utbildningen och att det under sådana förhållanden är egendomligt, att det alltid mött motstånd, då det varit tal om att minska värnpliktstjänstgöringen för de frivilliga skyttarna. Jag finner det för min del vara mycket förklarligt, att en sådan tanke mött bestämt motstånd från militärt håll. Den tid, under vilken de värnpliktiga vapenövas, är ju som bekant alldeles för kort, för att man skall kunna utbilda någorlunda krigsdugliga soldater. Om man då får ett antal värnpliktiga, som ha något större förutsättningar än de andra, bör man taga detta som ett välkommet plus, och det kan inte tänkas, att någon militär myndighet kan vara sinnad att tillstyrka en avkortning av värnpliktstjänstgöringstiden för dem — detta i all synnerhet som det därjämte ur militärpedagogisk synpunkt, ur utbildningssynpunkt, skulle bliva förenat med avsevärda svårigheter att ordna särskilt inkallade frivilliga skyttars utbildning.

Beträffande slutligen precisionsskyttet har jag måhända blivit missförstådd av den ärade talaren. Precisionsskyttet har visserligen sin betydelse. Det inträffade till och med under världskriget, att vissa speciellt skickliga precisionskyttar erhöilo särskilda kikarsikten på sina gevär, för att de skulle kunna avge en bättre precisionsseld. Men denna synpunkt bör enligt min uppfattning inte sättas i främsta rummet, då man bedömer det frivilliga skytteväsendets militära betydelse.

Herr Rosén: Endast några ord med anledning av herr Testrups uttalande, att det är svårt att bevilja någon extra frihet åt skyttarna under deras militärtjänst. Jag har en något annan uppfattning i detta avseende, och jag vet, att den delas på kanske enstaka men dock militärt håll. Jag tror, att det skulle kunna ordnas på det sättet, att de värnpliktiga, som vore medlemmar i en skytteförening och hade uppnått vissa färdigheter, skulle under sin militärtjänstgöring kunna erhålla en viss tids ledighet, medan de andra sysselsatte

sig huvudsakligen med skjutövningar. Så har man det ordnat i Norge, och jag tror, att det kan gå även i Sverige, och vi komma nog dithän så småningom.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.*

(Forts.)

Herr Holmgren: Herr andre vice talmannen sade i sitt anförande nyss, att om den frivilliga skytterörelsen kanske inte hade så stor betydelse ur försvarssynpunkt, hade den dock en mycket stor betydelse därutinnan, att den uppammade en god fosterländsk anda. Jag vet inte, om det är så alldeles säkert, att den gör det. Ty vad är det för anda, som skytterörelsen uppväcker? Det kan väl inte vara annat än anda av fientlighet mot omgivande folk, en skärpning av det motsatsförhållande gentemot omgivande folk, som är en av de viktigaste och största svårigheterna för fredens bevarande och som just är en känslöstämning, vilken alla måste försöka att motarbeta, som förstå, hur oerhört viktigt det är, att vi få ett annat tillstånd, att vi få möjlighet att bevara freden mellan de europeiska nationerna. Jag tror därför inte, att det är så riktigt, att den frivilliga skytterörelsen ger en anda, som är så betydelsefull för oss, att vi böra uppmuntra den med statsmedel.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 18.

*Om anslag till
skjutbanor.*

Uti en av herr *I. Anderson* i Linköping m. fl. inom andra kammaren väckt motion (nr 142) hade hemställts, att riksdagen utom det i statsverkspropositionen upptagna beloppet å 30,000 kronor måtte för skjutbanors ordnande och underhåll bevilja ett särskilt anslag å 40,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet, som anser sig böra avstyrka motionen, hemställer, att förevarande av herr *Anderson* i Linköping m. fl. väckta motion (II:142) icke må av riksdagen bifallas.»

Om anslag till skjutbanor. (Forts.) Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Dahl, Hammarskjöld, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande av herr *Anderson* i Linköping m. fl. väckta motion (II:142) för ordnande och underhåll av skjutbanor för de frivilliga skytteföreningarna för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Herr *Widell*: Herr talman! Sedan anslaget till frivilliga skytteväsendet för några år sedan minskades, har det förelegat stora svårigheter för skytteföreningarna att få tillräckliga medel för anordnande av skjutbanor. På grund härav har i andra kammaren väckts en motion om beviljande av ett extra anslag på 40,000 kronor för byggande och underhåll av skjutbanor. Motionen har avstyrkts av statsutskottets majoritet, men tio reservanter tillstyrka med anledning av motionen ett anslag för ändamålet på 30,000 kronor. Därest detta anslag beviljas, kommer till skytterörelsens förfogande att sammanlagt stå samma belopp, som utgick före de sista åren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Då detta är en väg att få ett extra anslag vid sidan av det, som riksdagen annars alltid beviljat, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen. För övrigt är reservationen också ett bevis på den generositet man kan tillämpa från det håll, där man nu har tillstyrkt detta anslag. Man brukar annars inte på detta håll gärna vara hågad för att tillstyrka enskilda motioner, men i detta fall har man kunnat frågå sina principer.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid denna punkt avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering *Om anslag till Om anslag till* medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava ut- *skjutbanor.* fallit sålunda: *(Forts.)*

Ja — 65;

Nej — 61.

Punkten 19.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till skrivmaterialier och expenser, nu 500,000 kronor, med 70,000 kronor till 570,000 kronor. *Anslag till skrivmaterialier och expenser.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till skrivmaterialier och expenser, nu 500,000 kronor, med 40,000 kronor till 540,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Då utskottets hemställan under denna punkt är resultatet av en kompromiss, skall jag icke framföra något yrkande, men jag har i utskottet förbehållit mig att få här i kammaren tillkännagiva, att enligt min uppfattning är det belopp, som utskottet här tillstyrkt, näppeligen tillräckligt för sitt ändamål, utan det torde sannolikt komma att visa sig allt för knappt. Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 20—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkten 25.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,400,000 kronor, med 485,000 kronor till 1,885,000 kronor. *Anslag till truppförbandens övningar.*

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,400,000 kronor, med 175,000 kronor till 1,575,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Hammar skjöld*, *Theelin*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

Anderson i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet, att riksdagen må öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,400,000 kronor, med 485,000 kronor till 1,885,000 kronor.»;

2) av herrar *Carlsson* i Gävle, *Hansén*, *Jönsson* i Revinge och *Danielsson*, vilka ansett, att ifrågavarande anslag bort bestämmas till 1,675,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Som jag redan förut har påpekat, torde detta anslag vara ett av de viktigaste under denna huvudtitel. Det belopp, som under nu löpande budgetår stått till disposition för fördelning, har varit 1,738,500 kronor. Kungl. Maj:t har nu föreslagit, att beloppet för nästa budgetår skulle ökas till 1,885,000 kronor, alltså med i runt tal 150,000 kronor. Anledningen till denna ökning ligger väsentligen däri, att medelsbehovet på den viktiga titeln IV, truppförbandens övriga övningar, förra riksdagen kunde hållas nere vid 954,000 kronor, men detta berodde på, att man då hade att tillgå betydande reservationer på denna post, vilka lågo ute hos truppförbanden och icke hade tagits i anspråk. I riksstaten hade tagits i anspråk 338,500 kronor; det belopp, som var uppfört på riksstaten, var nämligen icke 1,738,500 kronor utan 1,400,000 kronor. Det återstående beloppet täcktes genom reservationer. Nu finnas inga sådana reservationer, såvitt man med säkerhet kan bedöma; det är i varje fall ytterst ovisst, om några sådana reservationer kunna uppstå. Därför måste nu på riksstaten beviljas det belopp, som erfordras. Då, såsom jag redan nämnt, under truppförbandens övriga övningar i följd i verkligheten beviljades lägre belopp än som egentligen behövdes, har en ökning på denna anslagspost varit nödvändig, och därmed har man kommit upp utöver den sammanlagda utgiftssumman för löpande budgetår.

Statsutskottets majoritet har nu avstyrkt höjningen och yrkat på ett anslag av endast 1,575,000 kronor. Några reserveranter inom utskottet hava funnit, att detta är för litet och yrkat på att beloppet måtte bestämmas till 1,675,000 kronor. Det är de folkfrisinna och de liberala. Emellertid ha högers och bondeförbundets representanter funnit, att även detta måste betraktas såsom otillräckligt, varför vi reservationsvis yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Här är också en av de punkter, där försvarsministern sökt värja sig för den förhöjning, som arméförvaltningen krävt. Som den föregående ärade talaren yttrade, var det på titlarna IV och V i följd ett anslag på tillsammans 954,000 kronor, och nu begär arméförvaltningen 1,229,200 kronor. Längre ned på sidan 114 i budgetförslaget till 4:e huvudtiteln säger försvarsministern också följande: »Vid den granskning, jag underkastat föreliggande förslag till beräkning av medelsbehovet under anslagstiteln för budgetåret 1929/1930, har jag kommit till den uppfattningen, att det visserligen vore synnerligen önskvärt, att hela det av ämbetsverket såsom erforderligt beräknade beloppet kunde ställas till förfogande för ändamålet i fråga, men att, då det är angeläget att i största möjliga grad begränsa statsutgifterna, en reducering av den äskade medelsanvisningen torde kunna vidtagas med, i runt tal, 150,000 kronor.»

Tidigare i dag framhöll jag i ett anförande, att de militära myndigheterna hade begärt 28 miljoner kronor mera, och de ansågo naturligtvis detta vara ett mycket lämpligt belopp att inpassa under rubriken 1925 års kostnadsram och 1925 års försvarsorganisation. För en stund

sedan yttrade herr Carl Gustaf Ekman i andra kammaren någonting liknande och sade, att om försvarsministern på detta sätt kunde anse det orimligt att stoppa in dessa medel under denna försvarsorganisation, så bör det givetvis vara riksdagen också obetaget att pröva anslagen och ge de anslag, som riksdagen kan anse skäligen. Jag anser därför, att vi äro i gott sällskap, när vi ha yrkat en nedskrivning av detta anslag, och det förefaller mig, att man inom armén får försöka anpassa sig och sin verksamhet efter den kostnadsram, som just detta anslag innebär.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Malmborg: I fråga om detta anslag föreligga en hel del synnerligen märkligen punkter, som jag, särskilt på grund av de frisinnades hållning, icke kan gå förbi. Jag såg nu under påsken i en tidning från Norrland, jag tror det var herr Wikströms, ett uttalade, att vad man kommit till är precis vad de frisinnade själva skulle ha gjort, därest de fått tillfälle att lägga fram denna proposition. Jag får emellertid säga, att jag är fullkomligt säker på att de frisinnade på denna punkt icke gärna kunnat komma med vad utskottet här gjort, ty förhållandet är i själva verket det, att utöver de reservationer på 338,500 kronor, som här tidigare äro omtalade, funnos en hel del andra reservationer, som i föregående års huvudtitel äro noggrant angivna och som tillsammans göra, att föregående års verkliga till föfogande stående belopp var 1,840,500 kronor. Även om jag nu tar de frisinnades reservation, som slutar på 1,675,000 kronor, så föreligger sålunda en skillnad i beloppet på 165,500 kronor, utan att man kan säga, att det på någon punkt inträtt ett minskat behov, utan tvärtom.

Går jag till en detaljgranskning, finner jag, att det är på två av undertitlarna, som skiljaktigheter förekomma, och på grund av möjligheten att direkt påvisa, hur man frångår även förut gjorda utfästelser, vill jag därvid först taga upp titeln II, befälsövningar. Där räknades 1925 med 80.000 kronor. Det är redan av föregående års försvarsminister bevittnat och kan icke på något sätt jävas, att därest man tillämpar nu gällande järnvägstaxor och de resekostnader, som riksdagen bifallit, går denna post till 96,500 kronor. Utskottet säger: »Vi sätta anslaget till 90,000 kronor.» Det är således ett klart nedgående under 1925 års beräkning, om icke meningen är, att man, i och med att riksdagen beslutar en ökning av resekostnaderna, skall räkna ned anslaget.

Den andra titeln är »truppförbandens övriga övningar». Om jag medräknar de reservationer, som förelågo, är skillnaden mellan det nu begärda och det för nu löpande budgetåret till förfogande stående belopp 38.000 kronor. I propositionen är icke framlagd någon detaljfördelning på detta anslag, då det av flera orsaker visat sig kunna på betydligt effektivare sätt utnyttjas. om Kungl. Maj:t där har en viss frihet. Erfarenheten från de föregående åren har emellertid visat, att på en utgiftstitel, som i propositionen på sidan 113 längst ned är angiven som »övriga övningskostnader», har ansetts erforderlig en höjning på omkring 80,000 kronor eller något sådant, således en höjning, dubbelt så stor som den begärda. Dessa kostnader äro så gott som uteslutande resekostnader för indelt personal, sjuksköterskor m. fl., som med arméns övningar icke ha någonting egentligt att göra. På grund av den utomordentliga betydelse för arméns tjänstbarhet, som övningsanslaget har — vilket redan herr Widell framhållit — så måste den minskning, som nu föreslås såväl av utskottets majoritet som även i den frisinnade reservationen, anses i hög grad menligt inverka på arméns krigsduglighet. I och med att värnpliktstiden blev kortare, måste särskilt befälsövningarna hållas på ett högre plan för att därigenom i någon mån motväga minskningen i värnplikts-

*Anslag till
truppförbandens
övningar.*
(Forts.)

*Anslag till
truppförbandens
övningar.*
(Forts.)

tidens längd, och därför tror jag, att man kan med fullt berättigande säga, att även det anslag, som Kungl. Maj:t här begärt och som av högern reservationsvis förordats, är i allra högsta grad behöfligt för att kunna hålla arméns övningar på tillräckligt högt plan.

Herr Hansén: Herr talman! Herr Widell sade nyss, att det skett en särskilt anmärkningsvärd nedskärning under titeln IV, truppförbandens övriga övningar. Emellertid ha herr Carlsson i Gävle och jag m. fl. i denna punkt avgivit en reservation, där vi yrka, att totalbeloppet ökas med 100,000 kronor till 1,675,000 kronor. Då vi gjort detta yrkande, ha vi just beaktat titel IV, som herr Widell särskilt framhöll, och även befälsövningarna, som herr statsrådet framhöll. Genom vad jag inhämtat, sedan ärendet behandlades i utskottet, har jag ytterligare stärkts i den uppfattningen, att vad som äskats i vår reservation måste anses fullt tillfredsställande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. afgivna reservationen.

Herr Rosén: Vad som kan ha yttrats av herr Wikström i hans tidning rörande de frisinnades hållning, kan knappast gälla mig, då jag brukar vilja föra min talan själv. Emellertid hade jag ej trott, att försvarsministern skulle så starkt ta itu med den obetydliga nedprutning, som gjorts på anslaget till befälsövningar. Herr statsrådet upplyste, att för dessa övningar beräknades år 1925 80,000 kronor, men om man lägger till den uteblivna sänkningen av järnvägstaxorna och de höjda traktamentena, räcker det inte med 90,000 kronor, som av utskottet föreslås. Ja, detta resonemang kunde jag vara med om, ifall meningen vore att fortsätta i de gamla hjulspåren, när det gäller dessa befälsövningar, men jag hoppades, att det skulle bli, i visst avseende åtminstone, en ny ordning i det fallet. Det förhåller sig nämligen på det viset, vilket herr statsrådet säkerligen icke saknar kännedom om, att dessa övningar ofta, mycket ofta, förlagts synnerligen långt från hemorten. Det har ej sällan förekommit, att skåningarna och andra från södra Sverige förlagt sina befälsövningar till Åre, som är en mycket trevlig plats, och att norrbottningar, västerbottningar och jämtar ha förlagt sina befälsövningar till Båstad, som också är en mycket trevlig plats. Men det är klart, att förläggandet av övningarna så oerhört långt från hemorten medför stora kostnader för resor och dagtraktamenten. Detta föranledde Kungl. Maj:t att i fjol utfärda en bestämmelse, varigenom vederbörande ålades att komma in med sina förslag till befälsövningar, så att Kungl. Maj:t numera har avgörandet, var de skola hållas, vilket förr inte var fallet. Då hade statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ingen hand över detta, utan vederbörande kunde hålla övningarna ungefär var de ville. Men detta är ändrat nu, så att det finns möjlighet för försvarsministern att härvidlag spara in pengar.

Jag är alldeles viss om att det belopp, som nu föreslagits på denna punkt, gott räcker till, om det regleras på ett förståndigt sätt. Vederbörande behöva i alla fall icke ha sina övningar hemma, utan de kunna gott resa bort, men det finns ju trevliga orter på närmare håll än att resa genom hela landet. Detta utsluter ju inte, att de en och annan gång kunna få göra en sådan där lång resa.

Jag tror för min del, att man beträffande anslagen till truppförbandens övningar icke kan gå på utskottets förslag, 1,575,000 kronor, fastän dock även det är åtskilligt högre än man räknade med år 1925, då man, om jag icke tar fel, beräknade 1,423,000 kronor. Utskottets förslag är således 150,000 kronor högre än vad som beräknades 1925, men jag tror, att man får något öka beloppet. Jag ber därför att för min del få yrka bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. afgivna reservationen om ett anslag på 1,675,000 kronor.

Herr **Testrup**: Herr talman! Jag skall med anledning av herr Roséns sista uttalande tillåta mig att lämna en upplysning.

Detta anslag för befälsövningar användes huvudsakligen för officers- och underofficersövningar utanför den vanliga förläggningssorten, och dessa övningar äro av en synnerligen stor betydelse för officers- och underofficerskårernas utbildning. Vid det regemente, som jag har befäl över, har det nyligen gjorts en överslagsberäkning angående huru mycket man kan åstadkomma med det anslag, som regementet under senare år åtnjutit, och det har visat sig, att med detta anslag kan varje officer och underofficer påräkna att en gång vartannat eller vart tredje år bli beordrad till en sådan övning, detta under förutsättning, att övningarna bliva förlagda inom provinsen Skåne, så det är icke tal om några långa resor. Skulle däremot, vilket vore synnerligen önskvärt, anslaget kunna räcka till för övningar under en veckas tid årligen för varje officer och underofficer, måste det nuvarande anslaget minst fördubblas. Anslaget behöver sålunda utan tvivel vad det kan få.

Jag ber att få tillstyrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Carlsson i Gävle m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermere gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Widells m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Herr *Hansén* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 4 punkten 33, antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i herr Carlssons i Gävle m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter,

*Anslag till
trupperförbandens
övningar.
(Forts.)*

som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Carlsson i Gävle m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 34 och 35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
engångskostnader
för artillerimateriel.*

Punkten 41.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,393,800 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,918,800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Hammarskjöld, Thelin, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, har ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa, att riksdagen må till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,393,800 kronor.»

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! På grund av att detta anslag är av särskild natur, har jag bett om ordet för att redan från början klarlägga vissa synpunkter, som kunna vara av betydelse för bedömning av frågan. Det för-

håller sig nämligen så, att denna kostnad ingår i de engångskostnader, som 1925 års riksdag beslöt skola utgå för anskaffning av artillerimateriel, och som utgjorde tillsammans 19,188,000 kronor. Under de föregående åren har på denna anslagspost utgått ganska jämnt en tiondel av engångskostnaderna, men det har aldrig av riksdagen fastställts, att det skall gå ut en tiondel för varje år, och det har icke heller tillämpats så. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att engångskostnaderna för intendenturmateriel t. ex. bestämdes till 340,000 kronor, till sjuk- och veterinärvårdsmateriel till 600,000 kronor och för vissa fortifikatoriska anordningar i Boden till 300,000 kronor. Av samtliga dessa sistränmda kostnader utgick under året 1926—1927 icke ett öre, och beträffande särskilt den sista posten har icke någon del därav före detta år varit upptagen i statsverkspropositionen. Det finns således, som jag nämnde, icke något prejudikat på att det skall vara en jämn tiondel, som varje år beviljas.

Nu är det ju helt naturligt, att det måste vara ofantligt mycket mera ekonomiskt, om man kan beställa ett större antal likartade pjäser, exempelvis inom artilleriet, på samma gång. Beträffande de artilleribehov, som hittills tillgodosetts, har detta kunnat verkställas, då det gällt endast sådan beväpning, som betingat jämförelsevis smärre summor. Nu ställa sig förhållandena väsentligt annorlunda, då anslaget till luftvärnsmateriel är ett av de större beloppen. Det är en engångskostnad på 1,900,000 kronor. De övriga större poster, som förekomma, kunna anses vara mer eller mindre bundna till ett regelbundet utgående. Dit hör exempelvis 7,000,000 kronor till kulsprutor och kulsprutegevär, som ju utgå på grundval av en årskvot, efter vilken gevärsfaktoriets organisation och arbetarestam är avpassad. Därifrån kan man icke flytta över medel till andra ändamål. Ett annat stort anslag avser motorisering av visst artilleri. Ur övningssynpunkt är det nödvändigt, att denna verkställes så snart som möjligt. Även anslaget till mobiliseringsammunition måste fördelas någorlunda jämnt, då det till en viss grad bestämmer ammunitionsfabrikernas tillverkningskapacitet. Återstår då anslaget till industriens krigsorganisation, det enda kvarvarande större anslaget.

Det är alldeles särskilt nödvändigt, när det gäller dessa stora anslag, att man kan åstadkomma ekonomisk upphandling, ty beräkningarna äro alltifrån början hållna i bestämd underkant. Kommer nu därtill, att man genom att låta kostnaderna bestridas på ett oekonomiskt sätt ytterligare driver upp prisen, så blir följden, att 1925 års prisberäkningar icke alls kunna hålla streck.

Jag vill exemplifiera detta just med vad här är fråga om, nämligen luftvärnskanonerna. Enligt de uppgifter, vi nu fått från Bofors, ställa sig prisen, därest jag kan upphandla fyra pjäser i taget, i 88,000 kronor per pjäs, under det att kostnaderna, om jag kan på en gång upphandla de sexton pjäser, varom här är fråga, drivas ned till 80,000 kronor. Det blir således en högst väsentlig skillnad, därest jag icke kan få denna bättre ekonomisering till stånd genom att få kostnaderna betalade på en gång.

Då kan någon fråga: varför sparar man inte, tills man har så att man kan betala allt på en gång vid någon senare tidpunkt? Därpå måste jag å min sida svara, att här föreligger ett bestämt behov att snarast få dessa pjäser tillgängliga. Vi veta alla, att luftvärnsartilleriet är en ganska sen uppenbarelse, föränledd av flyget, och att konstruktionen av dess pjäser på senare tiden gått ofantligt framåt. Den materiel, vi hittills ha att röra oss med, är gammal. Det är det ridande artilleriets gamla materiel, som redan vid krigets slut omkonstruerades. Den är avsedd för fast uppställning och ytterst modern. Vidare ha vi en del genom frivillig insamling i Stockholm skänkta pjäser för Stockholms försvar — de äro något modernare, men långt ifrån tillfredsställande — och slutligen ha vi fyra pjäser, inköpta från Skodaverken i Tjeckoslovakien av anslag, som beviljades av 1921 års riksdag. Men luftvärnspersonalen är huvudsakli-

*Anslag till
engångskost-
nader för artil-
lerimateriel.*

(Forts.)

*Anslag till
engångskost-
nader för artill-
erimateriel.*
(Forts.)

gen avsedd för att kunna bemanna det rörliga luftvärnsartilleriet. Den luftvärnskanon, vi nu avse att gå in för, är en Boforstillverkning, som till hela sin konstruktion så väsentligt skiljer sig ifrån de hittills använda, att utbildningen med denna äldre materiel måste bli i väsentlig grad värdelös för den nya materielens handhavande. Vidare är det ju ur krigsberedskapssynpunkt i allra högsta grad av behovet påkallat, att vi så fort som möjligt få det ringa antal moderna, rörliga luftvärnspjäser, som ingå i 1925 års försvarsordning. När nu det statsfinansiella läget är sådant, att dessa kostnader, utan att på något sätt inkräkta på annat håll, kunna inrymmas i budgeten, då det vidare visat sig, att det är en betydande besparing som kan göras och då det ur freds- och krigsberedskapssynpunkt är av allra största betydelse, då kan jag icke finna annat än att sakskälén för väga alldeles ofantligt tungt. Några egentliga skäl emot har jag svårt att se, mer än vad jag nyss nämnde, att anslaget avviker ifrån den tioårskvot av 1,918,000 kronor, som man föregående år beviljat. Genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. till högerreservationen, skulle således i detta fall huvudtiteln visserligen kanske gå till ett par hundratusen kronor utöver föregående års, vilket kan anföras som motiv emot beviljande av den högre summan, men ett sådant skäl kunna vi ju icke anse vara ett sakskäl.

Jag hemställer därför, att de ledamöter av kammaren, som på denna punkt känna sig tveksamma eller kanske till och med förut intagit en bestämt negerande ståndpunkt, återigen ompröva den verkligt sakliga grunden för detta och om det kan vara med sund ekonomi förenligt att för fasthållande av denna princip göra en merutgift, som, om jag bortser från ränteförluster, kommer att gå på ungefär 16 gånger 8,000 kronor.

Jag finner, att det icke skulle hava varit på något sätt försvarligt, därest jag hade underlåtit att upptaga detta förslag i årets proposition.

Herr Widell: Herr talman! Under åberopande av vad herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anfört ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Trots vad herr statsrådet yttrade ha engångskostnaderna beslutats att utgå under tio år, och även om han nu tillägger, att riksdagen inte beslutat, att det skulle anslås precis en tiondel varje år, är det klart, att detta var meningen liksom det var hos de institutioner, som gjorde dessa beräkningar.

Nu säger herr statsrådet, att om han finge något mera medel nu, kunde han köpa litet billigare. Sådant kan ju alltid verka lockande. Men jag undrar, var gränsen då går. Man kunde då anslå medel i det oändliga bara för att få köpa ändå billigare. Vi skulle få en försvarsbudget, som växte ut utan gräns.

Jag skulle för min del vilja ge herr statsrådet det rådet att en annan gång indraga utgifterna på någon punkt för att lägga dem på en sådan punkt som denna. Därigenom växer icke försvarsbudgeten, men han skulle få möjlighet att på en viss punkt göra ett större inköp. Detta förefaller mig vara den riktiga vägen.

Emellertid skall jag be att med den motivering, jag anfört, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pauli: Herr talman! Herr statsrådet riktade nyss en uppmaning till dem, som ställde sig tveksamma eller alldeles negativa till denna punkt i propositionen, att ompröva den sakliga grunden för de förslag, som han framställt. Jag kände mig för min del ganska skeptisk, då han förklarade, att vi böra göra ett engrosinköp av luftvärnskanoner för att därigenom spara

8,000 kronor per styck. Samtidigt underrättade han oss om, att det på detta område av artilleritekniken försiggått en utomordentligt snabb utveckling, men han ville dock, att vi — i förlitande på att denna utveckling nu tagit sig en paus eller eventuellt alldeles stannat av — skulle göra detta stora inköp. Jag skulle då vilja fråga herr statsrådet, om man kan vara säker på, att den modell från Bofors, som det nu är fråga om att inköpa i så stort antal exemplar, verkligen är av så definitiv karaktär, att man icke kan befara, att det rätt snart utexperimenteras en därifrån ganska skild, ännu modernare typ, vilken man då anser det vara sin skyldighet att söka förskaffa åt vårt luftvärn?

Detta är en fråga, som jag velat framställa just för att få den sakliga belysning ännu fullständigare, som statsrådet önskade skulle komma till stånd.

Herr statsrådet **Malmberg**: På herr Paulis fråga vill jag genast svara, att sexton kanoner icke äro ett så himlastormande stort antal, att jag finner, att det i och för sig kan bli fråga om någon större nedskrotning. Vidare får jag säga, att när man gått in för en viss typ av bevapning, måste en viss grad av enhetlighet göra sig gällande, om man överhuvud taget skall kunna ordna med allt vad som hör till ersättningsväsendet i fråga om ammunition och ersättningsdelar m. m. samt överhuvud taget ordna med utbildningen. När det icke gäller större antal, är det alldeles ofrånkomligt att taga risken, ty ett utprovande av nya typer på detta område är en affär på årtal, som ävenledes kostar 10,000-tals och kanske till och med 100,000-tals kronor. I det fallet kan jag fullkomligt lugna herr Pauli, att det icke så snart kan bli fråga om anskaffande av materiel av någon annan typ.

I 1925 års proposition gick man in för att man icke, rätt som det var, skulle bli liggande med stora lager av materiel, som vid en hastig utveckling skulle bli omodern, och därför inskränkte man sig till fredsbehovet. Jag påpekar, att det just är detta minimibehov för fredsutbildningen, som det nu gäller att tillgodose.

Vad beträffar herr Johan Nilssons i Malmö yttrande, att det år 1925 hos alla, som då voro med, förefanns den bestämda förutsättningen, att det skulle vara en viss årskvot för engångskostnaderna med en tiondel för varje år, ansåg jag mig hava med full tydlighet visat, att det beträffande tre anslag under det första övergångsåret icke utgått någon årskvot alls och att det på ett anslag under tre år icke gått ut ett öre. Det förefaller mig således, som om man icke hade något emot att det göres små avsteg från principen — bara det sker åt rätt håll.

Jag vidhåller därför vad jag nyss sade, att alla sakliga skäl synas mig i allra högsta grad tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag och det därpå grundade yrkandet av statsutskottets reservanter. Vad herr Johan Nilsson i Malmö sade, att man kan begära aldrig så mycket, har icke någon som helst tillämpning här. Det vågar jag också påstå, då en bestämd gräns ju finnes i det 19,188,000 kronor, som äro för ändamålet beviljade. I varje annan ekonomisk förvaltning tillämpar man väl den principen, att man, när man har relativt gott om pengar, passar på att göra nödvändiga utgifter för att vara säkerställd till sådana tillfällen, då det eventuellt kan bli fråga om att se till, att utgifterna hålla sig inom en mera begränsad ram.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är riktigt vad herr statsrådet sade, att detta anslag tidigare hållits inne. Detta har just berott på att själva övergången varit så dyr, men efter hand som övergångskostnaderna komma ned, kan man ju öka på sådana punkter som denna. Herr statsrådet har

*Anslag till
engångskost-
nader för artil-
lerimateriel.
(Forts.)*

Anslag till
engångskost-
nader för artill-
lerimateriel.
(Forts.)

i år icke gått ned men väl tagit ett steg uppåt, varigenom han försvårat möjligheterna att tillgodose sådana fall som det nu ifrågavarande. Jag anser icke, att man precis skall hålla på detta. Vad som försummas ena året måste tagas igen under det andra. Men just det år, under vilket man föreslagit en förhöjning av 4 å 5 miljoner kronor, är icke rätta tillfället att på denna punkt begära mera än en tiondedel.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
försök
med infanteri-
kanoner.

Punkten 43.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för försök med infanterikanoner för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för försök med infanterikanoner icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Hammarskjöld*, *Theelin*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och hemställer, att riksdagen må för försök med infanterikanoner för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor.»

Herr *Widell*: Till följd av krigserfarenheterna har infanteriet utrustats med åtskilliga nya stridsmedel, som efter hand varje modern armé måste tillägna sig. Även den svenska armén har sökt att göra detta i mån av till-

gångar. Ett av dessa stridsmedel äro de s. k. infanterikanonerna. Det har visat sig vara av stort värde att hava dylika infanterikanoner, men för att kunna bedöma deras lämplighet för svenska förhållanden, måste det anställas försök med sådana kanoner. Det vanliga anslaget till försök med artilleriemateriel kan icke lämna tillgång att bestrida denna kostnad. Därför har Kungl. Maj:t äskat ett litet anslag på 80,000 kronor för inköp av en sådan försökspjäs med ammunition. Statsutskottets majoritet har på denna punkt som på så många andra avstyrkt Kungl. Maj:ts äskande, men jag har jämte flera andra ledamöter avgivit en reservation, i vilken vi tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till engångskostnader för artilleriemateriel.
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Med hänsyn till den stora slutsumma, till vilken försvarsbudgeten uppgår, har utskottet ansett sig böra avstyrka detta förslag för innevarande år. Utskottet anser nämligen, att frågan bör anstå till ett kommande år. Under återopande av de synpunkter jag förut framhållit i fråga om iakttagande av sparsamhet, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 44.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 380,000 kronor.

Anslag till förberedelser för modernisering av fältartilleriemateriel m. m.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, har icke funnit skäl föreligga att för närvarande tillstyrka det begärda anslaget.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel icke må av riksdagen bifallas.»

Reservation hade avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Hammarskjöld, Thelin, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storgården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag får utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, hemställa, att riksdagen må till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 380,000 kronor.»

Herr **Widell**: Herr talman! Det är en allmänt bekant sak, att vår fältartilleriemateriel tyvärr är i hög grad omodern och delvis också ganska försliten. Det har redan länge varit under övervägande, vilka åtgärder som på grund härav måste vidtagas. Emellertid har en överslagsberäkning visat, att en ombeväpning av vårt artilleri med modern materiel skulle medföra en kostnad kanske uppgående till 60 miljoner kronor, eller sålunda ett oerhört högt belopp.

Anslag till
förberedelser
för moderni-
sering av
fältartilleri-
materiel m. m.
(Forts.)

För att undvika en så betydande engångsutgift har man därför ansett det vara nödvändigt att undersöka, om icke den nu förefintliga materielen skulle kunna moderniseras, och man har trots sig finna, att detta är möjligt, i varje fall beträffande 7 cm. fältkanonen modell 1902 och 10 $\frac{1}{2}$ cm. haubitsen modell 1910, som torde kunna moderniseras. Däremot är det mera ovisst, huru det förhåller sig med 15 cm. haubitserna.

Nu har Kungl. Maj:t äskat ett anslag på 380,000 kronor för att börja arbetet att anskaffa försökslavetter till fältkanonerna och ammunition för de skjutprov, som måste företagas med kanonerna och haubitserna. Detta anslag har statsutskottets majoritet förklarat sig icke för närvarande vilja tillstyrka, men då detsamma måste anses vara högst angeläget — enligt min uppfattning är det ett av de betydelsefullaste på hela huvudtiteln — har jag jämte flera andra ledamöter av statsutskottet vid denna punkt avgivit en reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr Widell motiverar sitt tillstyrkande av alla anslag med att de äro de mest betydelsefulla. Därom kan man emellertid hava delade meningar. Emellertid är det väl ingen fara å färde, om man skjuter på detta ärende till ett kommande år just av det skälet, att man är uppe i en så hög slutsamma som man är.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kobb: Herr talman! Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att herr Widell har rätt, då han säger, att detta är ett av de viktigaste anslag som förekomma. Jag skall endast be att få erinra kammaren om, att en av de förnämsta taktiska anledningarna till att fransmännen segrade i världshistoriens största batalj, i slaget vid Marne, var just den, att de hade en fältartillerimateriel, som var avgjort överlägsen motståndarnas och som fick en så utmärkt användning. Därav kunna vi ju förstå, vilken oerhörd betydelse det är för den svenska armén att få ny artillerimateriel — liksom för alla andra små arméer. Då det nu visat sig vara möjligt att åtminstone delvis kunna genomföra de stora förbättringar, som skulle behöva utföras, ber jag att få instämma i herr Widells yttrande och yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är klart, att man kan ha den uppfattningen, att ny fältartillerimateriel och nya kanoner äro behöfliga, men jag tror icke, såsom jag nyss sade, att det är fara å färde, om man skjuter på saken.

Herr Kobb åberopade, att den franska armén icke skulle hava kunnat haft sin framgång i slaget vid Marne, om den inte haft sitt fältartilleri. Vi hade ju den turen att undgå att bliva indragna i världskriget, och man får hoppas, att vi icke skola komma i en sådan situation, att vi skola behöva prisa dessa kanoner, som vi för tillfället sakna. Jag tror icke, att det är så överhängande, att man bör fästa avseende vid fransmännens framgångar just på grund av detta artilleri. Man bör bedöma saken kallt och lugnt och se till, vad vi för tillfället hava råd med. På grund härav anser jag, att ett uppskov med frågan är mycket väl motiverat.

Herr Rosén: I fjol var denna fråga uppe till ingående behandling i andra kammaren, då den nuvarande statsministern ganska hårt gick åt den dåvarande försvarsministern, därför att denne underlåtit att taga upp ett av arméförvaltningen begärt anslag för detta ändamål — kanske inte riktigt samma

ändamål men ett mycket närbesläktat. Då förklarade herr Lindman i mycket starka ordalag, att vårt fältartilleri vore förslitet och måste ersättas med ett nytt. Den ansvariga myndigheten, generalfälttygmästaren, hade begärt ett anslag för att göra förberedelser till en nyanskaffning, men försvarsministern hade sagt ett bleklagt nej.

Nu föreligger ett förslag av excellensen Lindmans egen regering, icke om att den i fjol förslitna artillerimaterielen skulle börja ersättas med ny, utan om ett anslag till bl. a. försök att utröna, huru länge våra förslitna kanoner kunna hålla. Man avser att med en eller eventuellt två kanoner ställa till skjutningar under såvitt möjligt likartade förhållanden som under ett krig, och man förklarar, att det icke kan gå av för mindre, än att man skall skjuta minst 10,000 skott med en eller eventuellt två kanoner för att utröna vad dessa gå för. Det förefaller, som om de icke vore så värst förslitna, då det beräknas åtgå minst 10,000 skarpa skott, för att man skall se, vad de kunna tåla. Dessa skott kosta lågt räknat 12 kronor stycket, så att bara den där provskjutningen blir ingen liten affär.

Det förslag, som regeringen nu framlagt, överensstämmer inte alls med de krav, som excellensen Lindman framställde i fjol i andra kammaren. Denna fråga är emellertid av ett något äldre datum. Den förekom redan i försvarsrevisionen, som icke kunde vara med om att förorda några åtgärder för nyanskaffning, och då den Tryggerska regeringen år 1924 framlade sin försvarsproposition, uttalade dåvarande försvarsminister Malmroth, att han med hänsyn till de därmed förenade kostnaderna icke funnit sig kunna då ifrågasätta anskaffning av tungt artilleri eller modernisering av fältartillerimateriel. Till denna mening anslöt sig dåvarande statsministern, nuvarande utrikesministern, samt ett par andra av de nuvarande statsråden, som även tillhörde den dåvarande regeringen. Man yttrade sig icke om *behovet*. Med hänsyn till *kostnaderna* kunde man icke vara med om förslaget.

Fullt så krasst ser ju icke statsutskottet på denna fråga. Det har, såvitt jag kan finna, i sin korta motivering icke sagt något om kostnaderna utan endast, att utskottet icke funnit skäl föreligga att för närvarande tillstyrka det begärda anslaget. Jag tror icke, att det är något överhängande behov i detta fall, och då jag intager samma ståndpunkt i år som i fjol, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Kobb**: Jag skall endast be att få säga till herr Nilsson i Malmö, att så som han resonerade, så resonerade också den radikalsocialistiska majoriteten i Frankrike våren 1914, då den vägrade alla anslag till den franska arméns artillerimateriel. Men det blev ett ganska obehagligt uppvaknande på hösten. På samma sätt resonerade också oppositionen i de franska kamrarna år 1868, då den motsatte sig alla förbättringar. Man sade, att de icke skulle behövas och att man gärna kunde skjuta upp dem. Då det nu är möjligt att utan vidare passa in denna summa i budgeten och då den är upptagen i beräkningarna, torde det verkligen föreligga ett tillfälle att använda den. Icke ens herr Rosén har vågat påstå, att det icke vore nyttigt, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Jag ber att få understryka vad herr Widell sade, att detta är ett synnerligen viktigt anslag. Det gäller att utröna möjligheterna för oss att inom begränsade kostnader dock få vårt fältartilleri så modernt, att vi kunna reda oss en längre tid framåt. Till någon belysning av vad herr Rosén nyss anförde vill jag meddela, att man med stöd av erfarenheterna från kriget anser, att en 7 cm. kanon bör tåla något mellan 10—20,000 skott, innan den är alldeles försliten, och vidare att vår materiel

Anslag till
förberedelser
för modernisering
av
fältartilleri-
materiel m. m.
(Forts.)

*Anslag till
förberedelser
för modernisering av
fältartilleri-
materiel m. m.*
(Forts.)

hittills i medeltal varit utsatt för en belastning av endast 2- à 3,000 skott. Emellertid är detta ju en fråga, som i allra högsta grad beror på godsets beskaffenhet m. m., och det kan icke med säkerhet på teoretisk väg beräknas, huru stor påfrestning som materielen ytterligare tål. På grund av den oerhörda precision, med vilken pjäserna äro gjorda, kan man anse, att godset är i ovanligt hög grad enhetligt. Man behöver därför icke verkställa försök med mer än 1 à 2 kanoner, för att utröna, huruvida det förefinnes säkerhet för, att om man går med på dessa moderniseringsanordningar, man icke lägger ned kostnaderna förgäves.

Det är ur dessa synpunkter, som anslaget för fältkanoner är begärt. Det uppgår till 250,000 kronor. Meningen är att genom lavetter och riktanordningar öka skottvidden hos våra kanoner, som ursprungligen är endast 5,500 meter. Med vissa anordningar har man visserligen redan nu kunnat komma upp till en skottvidd av ungefär $8\frac{1}{2}$ kilometer, detta dock endast på bekostnad av såväl eldhastighet som precision, då stora svårigheter uppstå vid riktningen samt vid skottlossningen. Nu vore det meningen att pröva en lavettkonstruktion, som medger, att kanonerna kunde erhålla en betydligt större elevation än med den nuvarande lavetten. Den medger likaledes, att kanonerna kunna i sidled undergå en betydligt större svängning än för närvarande är fallet, då man nu vid större ändring av riktningen åt sidan måste flytta även på lavettsvansen.

Såsom jag nyss nämnde, är i propositionen för detta ändamål begärt ett anslag av 250,000 kronor, avsett dels för sådana försökslavetter dels för skotten. Kunna vi gå denna väg, vilken hittills redan beträffs exempelvis av Schweiz och Holland, kunna vi sannolikt för en ganska avsevärd tid uppskjuta nyan-skaffning av de fältkanoner, som fastställdes 1902. Vi hava nu år 1929, och de hava sålunda varit i bruk under 27 år, en lång tidrymd, som bär ett synnerligen gott vittnesbörd om vårt svenska ståls beskaffenhet. Vår närmast föregående fältkanon fastställdes 1881, och befanns redan under loppet av 90-talet så omodern, att man var tvungen att börja proven för den nya kanon, som fastställdes med den första typen för ridande artilleri 1900 och för det stora åkande fältartilleriet 1902. Det berodde huvudsakligen på förändrade ballistiska egenskaper o. s. v. Utvecklingen under världskriget har beträffande artilleripjäserna emellertid i fråga om de rent ballistiska egenskaperna hos kanonrören icke tagit några jättesprång. Därför kunna vi tänka oss att gå in på samma väg som schweizarna och holländarna. Det skulle då betyda, att vi kunna ombevåpna vårt fältkanonsartilleri för en kostnad, som skulle gå upp till omkring 4 miljoner, under det att nyanskaffning skulle draga en kostnad av omkring 30 miljoner kronor.

De ofantliga fördelar ur ren stridssynpunkt, som medfölja en förändring med därav betingad ökad skottvidd och med möjlighet att från samma ställning utan andra förändringar än att endast och allenast med en ratt rikta om kanonrören för att koncentrera elden hit eller dit på slagfältet, anser jag mig icke ha skäl att inför kammaren gå in på. Men jag kan försäkra, att dessa fördelar, som herr Kobb nyss framhävde, äro av en betydelse, som i många lägen kan vara fullkomligt avgörande för en strids utgång.

Utöver de 250,000 kronor, som avse fältkanonmaterielen, äro 130,000 kronor begärda för undersökningar beträffande 10.5 cm. haubitser. Därvidlag är i propositionen angivet, att man icke har fullt lika klart för sig riktlinjerna för utvecklingen. Men genom att man samtidigt föranstaltar om provskjutningar o. s. v., nedbringa man kostnaderna för resor, för provpersonal, för transporter och för en hel massa andra utgifter på ett så betydande sätt, att arméförvaltningen ur ekonomisk synpunkt ansett lämpligt att sammankoppla denna del av materielen med de lätta fältartilleripjäserna, fastän man, som sagt, beträffande de 130,000 kronorna åt fälthaubitser icke har läget i samma grad klart.

På grund av den betydelse, som denna ombeväpning har, anser jag det synnerligen berättigat, att åt den lämnats plats i årets huvudtitel. De skäl, som herr Nilsson i Malmö anför emot, såväl nu som vid föregående tillfällen, äro, att i propositionen har begärts 4 miljoner kronor i anslagsökning. Dessa 4 miljoner äro nu så gott som bortskurna, så man behöver väl icke längre bara för principens skull skära bort varje öres ökning.

En ombeväpning i sin helhet kommer att taga sin tid och en mycket lång tid. Det är vittnat av herr Rosén nyss, att frågan om vårt fältartilleris modernitet varit uppe så tidigt som under försvarsrevisionen, d. v. s. mellan 1919 och 1923. Vi ha nu 1929. Innan en ombeväpning kan komma till stånd, ha vi kommit ytterligare ett långt stycke framåt i tiden. Det är sannerligen på tiden, att vi börja med de blygsamma förarbeten, som det här är fråga om.

Herr Rosén: Herr talman! Försvarsministern yttrade, att det beräknas, att en fältartillerikanon skall tåla 10- à 20,000 skott. Våra kanoner ha, enligt statsrådets uppgift, hittills använts för 2- à 3,000 skott. Jag ber att få konstatera, att allt det tal, som förts både i kamrar och press om våra fältartillerikanoners förslitning, följaktligen måste vara grundlöst.

Beträffande artilleriets fullständiga ombeväpning vill jag endast nämna, att det ju är en affär, som beräknas gå på 60 miljoner kronor.

Hans excellens herr statsministern **Lindman:** Herr talman! Jag skall be att få säga endast ett par ord! Jag tyckte, när jag kom inom dörren, och herr Rosén hade ordet, att han talade om ett yttrande, som jag i fjol haft, nämligen, om jag uppfattade honom rätt, att jag då skulle ha sagt, att det vore nödvändigt att skrida till anskaffande av ny fältkanonmateriel. Jag hämtade med anledning härav protokollet från i fjol. Jag har ju inte hunnit läsa igenom allt vad jag sade under debatten i andra kammaren, men här finner jag emellertid ett yttrande av mig — det måtte väl vara av mig! — där det står: »En sådan ombeväpning, vare sig det avses att göra en nyan-skaffning eller modernisering av vad som finnes, tager mycket lång tid.» Detta är det yttrande, som jag fällt i mitt sista anförande i den debatt i andra kammaren, om vilken herr Rosén talar. Sålunda har jag vid det tillfället talat om, att man kunde göra en eventuell ombeväpning, och anledningen till, att jag kunde fälla detta yttrande var, att jag läst vad som av generalfälttygmästaren anförts i ärendet. Det är möjligt, att jag vid ett tidigare tillfälle i debatten kunnat fälla ett yttrande om nyan-skaffning, men här står ord för ord, vad jag nu läste upp för kammaren.

När vi i fjol voro inne på denna fråga och hade en mycket vidlyftig debatt, åtminstone i andra kammaren, framhöll jag, vad som återkommer nu, nämligen den betydligt mindre skottvidden hos vårt fältartilleri. Den är ju egentligen inte mer än hälften av vad ett modernt artilleri av i övrigt samma beskaffenhet bör ha. Jag skall icke närmare ingå på detta. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har ju nyss med större sakkunskap än den jag besitter yttrat sig om denna sak.

Men, herr förste vice talman, om det förhåller sig på det sätt, och det lär man väl inte kunna betvivla, som de militära myndigheterna förklara, att man verkligen kan tänka sig möjligheten av att genom en modernisering av vårt gamla fältartilleri erhålla ett sådant, som är fullt användbart för våra förhållanden och som är fullt godkännbart, bör man väl i all världens namn också skrida till en sådan åtgärd, och inte vänta till dess det blivit för sent, d. v. s. tills man kommit till den tidpunkten, då man icke har annat att göra än att företaga en fullständig nybeväpning, som kostar oerhört mycket pengar. Varför skall man inte kosta på den jämförelsevis ringa summa, som här är före-

*Anslag till
förberedelser
för moderni-
sering av
fältartilleri-
materiel m. m.*
(Forts.)

*Anslag till
förberedelser
för moderni-
sering av
fältartilleri-
materiel m. m.*
(Forts.)

slagen, för att låta de militära myndigheterna undersöka, om man verkligen kan genomföra denna modernisering av kanonerna? Jag förstår inte det starka motstånd, som reses emot en framställning sådan som denna, och att man överhuvud taget kan mena, att det är så olämpligt, att regeringen framställt ett sådant krav. Jag tycker det är en mycket klok och mycket förståndig åtgärd av regeringen, som snart sagt var och en borde kunna vara med om. Och jag förmodar, att när herr Rosén var med om att genomföra den härorganisation, som vi fingo 1925, vilken även upptog ett antal fältartilleriregementen, var det väl hans mening, att dessa fältartilleriregementen vid sin indelning i divisioner och batterier skulle vara i besittning av sådan materiel, som är användbar.

Herr Rosén: Herr talman! Herr statsministern har nog icke fått tag i det rätta protokollet. Det jag läste ur var nr 34 i andra kammaren för den 12 maj 1928. Där står bl. a. följande i ett anförande av den nuvarande statsministern: »Detta fältartilleri är förslitet och måste ersättas med nytt. Skall man ha ett odugligt fältartilleri? Vi hava artilleriregementen, men vi hava gammalmodig materiel för dem. Och jag tror icke, att någon skall kunna stå upp och förklara för mig, att jag har orätt i detta stycke. Den ansvariga myndigheten, generalfälttygmästaren, har begärt ett anslag för att göra förberedelser till en nyanskaffning. Såvitt jag vet, har försvarsministern givit honom ett bleklagt nej på den framställningen. Detta gör, att en vacker dag komma ögonen att öppnas på den nuvarande regeringen» — d. v. s. den dåvarande! — »och vänsterlösningens män överhuvud komma att få ett uppvaknande, som de bestämt icke drömt om. Ty jag förmodar, att de icke själva hava trott det vara så dåligt, som det är.»

Jag tror, att dessa små utdrag ur anförandet äro tillräckliga. Men sedan på eftermiddagen uppträdde excellensen ånyo och spädde på litet grand. Då fick jag veta, att en försvarsminister sitter väl för att begagna sitt eget sunda förnuft. Herr Lindman bad mig vidare om ursäkt för att han talade så mycket om denna fråga, men han gjorde det, för att ingen skulle få den uppfattningen, att han på förmiddagen hade varit ute i ogjort väder. Han hade ingenting att taga tillbaka beträffande sina uttalanden angående fältartillerimaterielen. Hela denna fråga om försvaret var tröstlös. O. s. v.

Jag har sällan hört ett så skarpt anförande i riksdagen, och när jag ser detta mot bakgrunden av vad som förekommit i propositionen och nu, måste jag säga, att det måtte ha inträffat en ganska avsevärd förändring i uppfattningen.

Hans excellens herr statsministern **Lindman:** Herr talman! Jag ber endast herr Rosén läsa i samma protokoll, som han citerade nyss, nr 34, på sidan 83, så återfinner han det yttrande, som jag här läste upp, nämligen: »En sådan ombeväpning, vare sig det avses att göra en nyanskaffning eller modernisering av vad som finnes, tager en mycket lång tid.»

Herr Rosén: Herr talman! Jag läste på sidan 53!

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 60.

Punkterna 45—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för ordnande av förläggningen vid krigsskolan för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 105,000 kronor.

*Anslag till
ordnande av
förläggningen
vid
krigsskolan.*

Herr *Rosén*: Herr talman! Det gäller här ett anslag, med vilket man avser att utföra vissa moderniseringsarbeten i den stora östra flygeln på Karlberg, där kadetterna ha sin förläggning. Frågan är alldeles ny; den har inte tidigare varit uppe. Jag har inte sett lokalerna, och kan inte yttra mig om behovet, men jag tror, att allt vad som här står om att det behövs moderniseringar och förbättringar är alldeles riktigt. Men jag har starka tvivel beträffande möjligheten att utföra dessa förbättringar för det beräknade priset, 211,000 kronor, varav 105,000 skulle beviljas nu. Dessutom har jag den uppfattningen, att man bör kunna ordna en dräglig förläggning utan att genomföra så stora förändringar, som här äro avsedda.

Då jag säger, att frågan är ny, avser jag med detta att fästa uppmärksamheten på, att riksdagen i fjol beslöt en hyggligare förläggning för skeppsgossarna i Marstrand, men att regeringen i år icke upptagit något anslag för detta ändamål, och att sålunda skeppsgossarna i Marstrand alltjämt få behålla sin dåliga förläggning. Jag föreställer mig, att i valet mellan en förläggning i den ifrågavarande flygeln på Karlberg och på det gamla logementsfartyget »Norrköping» vid Marstrand, är det ingen tvekan om, att inte varenda man skulle föredraga flygeln på Karlberg. Det är dock, när det gäller Marstrand, fråga om unga pojkar. Man har av ekonomiska skäl icke upptagit den frågan nu, men däremot frågan om Karlberg, ehuru den, som jag nämnde, är alldeles ny.

*Anslag till
ordnande av
förläggningen
vid
krigsskolan.
(Forts.)*

Vad är det nu man skall utföra i denna byggnad? Jo, man skall inrätta korridorsystem med ökat antal logement, anordna tvättrum, putsrum och torkrum, nya vatten- och avloppsledningar, elektriska ledningar och värmeledning i hela byggnaden. Vidare skall vindsbjälklaget höjas för att få ökat kubikutrymme i förläggningsslokalerna, lokalerna skola förses med nya golv, och i samband därmed skall hela byggnaden underkastats en fullständig reparation. Och detta skall man inbilla folk, att man kan utföra för 211,000 kronor! Fastän byggnadsstyrelsen, låt vara i vaga ordalag, säger, att beloppet torde förslå, vågar jag bestämt påstå, att dessa arbeten icke kunna utföras för ett sådant belopp. Till vad jag här uppräknat kommer också, att man skall anordna pann- och kolrum, som icke nu finnas, men beträffande pannrummet reserverar sig byggnadsstyrelsen och säger, att pengarna nog inte räcka, om detta arbete kommer att medföra sprängningar, vilket är högst sannolikt.

Det blir i detta fall en efterräkning, och den kommer inte att bli liten. Jag har den uppfattningen, att denna fråga bör underkastas en ytterligare utredning, innan man går till ett beslut. Jag anser, att man bör kunna få hyggliga förläggningar för ett billigare pris, nämligen genom mindre omfattande arbeten. Ett av skälen, varför man vill ha denna förändring är, att sovrummen ligga mot norr. Hur många människor ha inte sina sovrum mot norr hela sitt liv, utan att de, som jag tror, tagit någon större skada därav? Skall man gå in för att de unga männen vid truppförbanden skola ha sina logement åt ett annat väderstreck än åt norr, få vi bereda oss på mycket stora kostnader. Ty det finnes en mängd kaserner, där många av logementen ligga åt norr, och det är ändå kaserner, där unga män skola vistas i tre, fyra eller fem år och ännu mera, vilket icke är fallet vid Karlberg.

Jag ber att få yrka avslag på denna punkt. Skulle detta mitt yrkande bifallas är det inte min mening att dessa pengar skola inbesparas i år, utan jag skall i stället föreslå att beloppet användes till höjning av anslaget till engångskostnader för flygmateriel.

Herr Widell: Herr talman! Jag vill till att börja med meddela, att statsutskottets första avdelning har avlagt besök på Karlberg och då i detalj gått igenom de föreslagna arbetena. Vi funno, att den nuvarande förläggningen på Karlberg var sådan, att man absolut inte kan stå till svars med att motsätta sig bättre anordningar. Nu säger herr Rosén, att man kan få bättre anordningar med enklare medel. Han opponerade sig mot höjningen av taket, opponerade sig mot att rummen lades åt söder o. s. v. Sedan man sett, hurdana förhållandena på Karlberg äro, tror jag emellertid inte, att man kan vidhålla den uppfattningen, att det just finns så stora möjligheter att åstadkomma andra anordningar än de, som nu äro föreslagna. Vad beträffar det förhållandet, att rummen skulle komma att ligga mot söder, är icke detta anledningen till förändringarna, utan det omnämnes, att sovrummen därigenom komma mot söder, och det är ju intet ont däri, om det kan åvägabringas utan att medföra några särskilda kostnader.

Vidare sade herr Rosén, att det icke finns någon säkerhet för, att kostnaderna hållas inom den beräknade ramen. Huruvida kostnadsberäkningar i ett sådant fall som detta hålla eller icke, kan varken statsutskottets första avdelning eller herr Rosén bedöma. För mig och, som jag tror, för åtskilliga av mina kamrater har det därvidlag nog varit tämligen avgörande, att kostnadsberäkningen är uppgjord av arkitekten Josephson, vilken enligt vad en lång erfarenhet visar är synnerligen pålitlig. Det är han, som byggt generalitetshuset uppe vid Östermalmsgatan, förutom mycket annat.

Herr Rosén förklarade också, att det var orätt att nu vidtaga dessa för-

ändringar, då Kungl. Maj:t ansett finansiella skäl hindra ett framläggande av förslag om skeppsgossekårens i Marstrand förläggning. Vad den saken beträffar skall jag för min del likaväl som herr Rosén livligt beklaga, att Kungl. Maj:t icke framställt något sådant förslag.

Men om vi nu avslå framställningen om bättre förläggning å Karlberg, få därför skeppsgossarna i Marstrand icke på minsta sätt bättre, ty något förslag om ny förläggning i Marstrand kan icke komma till denna riksdag. Genom att avslå det föreliggande förslaget stjälpas vi sålunda förhållandena på Karlberg, men vi hjälpa icke förhållandena i Marstrand.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Herr Rosén uttryckte sig något starkt då han sade, att riksdagen här skulle bli förd bakom ljuset. För min del skulle jag gärna ha instämt däri, att man borde ha iakttagit den försiktigheten att nu avslå ärendet och låtit utreda det ytterligare. Men jag måste erkänna, att herr Rosén icke företett något som helst bevis för riktigheten av sitt påstående, att kostnadsberäkningarna i detta fall inte skulle hålla. Jag har också varit med vid Karlberg i sällskap med första avdelningen av statsutskottet. Lokalerna där behöva nog en omrestaurering. De äro gamla och obekväma, och det tarvas nog en omgestaltning för att få dem något så när i överensstämmelse med de moderna kasernetablissemang, som vi ha på en del andra ställen. Hade jag fått det ringaste belägg för, att kostnadsberäkningarna här ej skulle hålla, skulle jag utan tvekan ha varit med om ett uppskov. Men när icke så är fallet och när man inte kan få fram Marstrandförläggningen genom att man skjuter på detta ärende, har jag för min del ingen anledning att yrka annat än bifall till utskottets förslag. Ärendet är prövat och då vi genom besök på ort och ställe iakttagit nödig försiktighet, bör ärendet kunna avgöras vid denna riksdag.

Herr statsrådet Malmberg: Ett par ord med anledning av vad herr Rosén nu anført. Jag vill då framhålla, att Karlbergsförläggningen med säkerhet är den mest omoderna, vi ha inom armén — jag skall komma till marinen senare — och vi ha nu senast av herr Johan Nilsson hört, att även statsutskottets socialdemokratiska ledamöter kunna vitsorda detta.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att arméförvaltningen i detta fall gjort upp ritningarna. Därefter ha dessa varit på granskning hos byggnadsstyrelsen, som efter en ytterst omsorgsfull prövning ansett sig med 19,000 kronor kunna sänka det belopp, som arméförvaltningen kommit till. Detta ärende är, såvitt jag kan förstå, synnerligen grundligt prövat, innan det upptagits i propositionen.

Vad beträffar förläggningen i Marstrand anföres i propositionen på sid. 4: »Särskilt anser jag mig här böra omnämna, att marinförvaltningen för nästkommande budgetår beräknat avsevärda belopp erforderliga dels för påbörjande av vissa byggnadsarbeten m. m. i syfte att ernå en koncentrerad och förbättrad kasernförläggning vid flottans station i Stockholm, dels ock för ordnandet av skeppsgossekårens i Marstrand förläggning till Karlstens fästning. Detta ärende ligger emellertid på det sättet, att det har låst sig på en kontrovers mellan riksantikvarien, byggnadsstyrelsen och marinförvaltningen beträffande vissa estetiska värden vid Karlstens fästning, och ärendet har ännu inte kommit in till försvarsdepartementet. Det är en hel del andra omständigheter förutom denna kontrovers, som låst ärendet. Jag har inom marinförvaltningen låtit företaga en undersökning dels angående möjligheten att fortfarande använda logementsfartyget »Norrköping», dels hur det ställer sig med de sanitära förhållandena m. m., och efter de upplysningar, jag har

*Anslag till
ordnande av
förläggningen
vid
krigsskolan.
(Forts.)*

Anslag till
ordnande av
förläggningen
vid
krigsskolan.
(Forts.)

fått. kan jag säga, att de sanitära förhållandena äro goda, och trots att förläggningen utan tvivel är omodern o. s. v. — det är ju ett gammalt logementsfartyg — trivas såväl befäl som skeppspojkar synnerligen väl där och längta icke därifrån. Trots att jag således beklagar, att man nu inte har kunnat komma fram med Marstrandsförläggningen. anser jag dock, att där icke föreligga sådana svårigheter, att man inte kan hjälpa sig fram ytterligare ett år.

Vidare vill jag säga, att en förbättring av förläggningen på Karlberg är med den synnerligt ökade beläggning, som från och med detta år inträder under vintertiden, ytterst välbehövlig. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att i år är det första gången, som det ligger två s. k. statofficerskurser samtidigt inne över vintern, beroende därpå, att tiden för officersexamen från och med nu pågående utbildningsår förskjutits från början av december fram till i april månad. Tidigare ansåg man, att logementen på nedre botten mot norr på Karlberg på grund av markens lutning och åtskilliga andra omständigheter voro av en sådan beskaffenhet, att man vintertiden knappast kunde belägga dem. Det har varit nödvändigt i år, men förläggningen där är i allra högsta grad bristfällig, varjämte anordningarna för tvättning o. s. v. befinna sig i ett synnerligen miserabelt skick. Den ombyggnad som här är föreslagen, anser jag därför vara synnerligen av behovet påkallad.

Herr Rosén: Då herr statsrådet sade, att den omodernaste förläggning, som armén har, är Karlberg, måtte herr statsrådet inte ha besökt vissa andra förläggningar. Jag rekommenderar ett besök exempelvis i Frösunda.

Jag kan inte neka till, att jag anser, att ett framläggande av frågan om förbättrad förläggning på Karlberg, när vi ha marstrandsfrågan, är ett gynnande av kadetterna på bekostnad av skeppsgossarna, ett förhållande, som jag inte finner fullt försvarligt. Om jag inte tar alldeles fel, förklarade flottans myndigheter, att det inte gick för sig att ens till i år uppskjuta ordningställandet av förläggningen i Marstrand, men vid förfrågan, om det inte var möjligt, medgav man, att det kanske skulle kunna gå. Men att det skulle uppskjutas ännu ett år, tror jag inte, att man tänkt sig. Inte hade jag gjort det åtminstone.

Herr Widell underströk med särskild skärpa, att dessa beräkningar äro gjorda av fortifikationsdepartementets arkitekt och att man måste lita på sakkunskapen. Ja, det försökte jag, herr Widell, att göra i det längsta. Men jag har på det här området en rätt rik erfarenhet, som på sätt och vis blivit rätt dyrköpt. Jag gjorde ett besök en gång vid ett bygge, som var ifrågasatt att ändras och moderniseras, precis som det här, och för min del förklarade jag, att det inte gick att utföra arbetet för det beräknade beloppet, men jag fick det svaret, att det skulle gå. Det måste emellertid sedan beviljas tilläggsanslag ett par gånger, och kostnaden blev bortåt dubbelt så stor som den ursprungligen var avsedd att bli. Så kommer det, herr Widell, att gå i detta fall också, om man inte är klok nog att utan vidare göra vissa inskränkningar, men det kan nog icke falla vederbörande in.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 54—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 166,000 kronor.

*Anslag
till engångs-
kostnader
för ingenjör-
materiel.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 122,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Widell, Bergqvist, Hammarskjöld, Theelin, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 166,000 kronor.

Herr **Widell**: I de år 1925 beräknade engångskostnaderna ingick bland annat ett anslag på 1,220,000 kronor för anskaffande av ingenjörmateriel. Av detta har nu under en följd av år anvisats en tiondedel om året — således 122,000 kronor. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att för nästkommande budgetår skulle anvisningen ökas till 166.000 kronor. Härigenom skulle möjliggöras, att man på en gång kunde beställa litet mera radiomateriel än som är möjligt med dessa små årskvoter. Det är sålunda något så när samma förhållande här, som vi mötte på en annan punkt, nämligen att man genom att beställa på en gång kan få fördelaktigare leveranser. Man sparar sålunda pengar, och därtill kommer, att behovet av modern radiomateriel är synnerligen stort. Det är därför önskvärt, att behovet fylls så fort som möjligt. Statsutskottets majoritet har nu tillstyrkt, att endast samma belopp som förut, d. v. s. 122,000 kronor, skulle utgå, medan reservanterna, däribland jag, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Det har blivit modernt i denna debatt att tala om att ju mera man köper, ju billigare köper man. Detta betraktelsesätt går nästan igen på varje punkt. Emellertid tror jag, att de myndigheter, som här ha framställt äskanden, inte äro så alldeles säkra på sin sak som den siste ärade talaren och i varje fall ställer sig försvarsministern något tveksam till det här framförda anspråket.

Jag skall först be att få säga, att i budgetförslaget redogör försvarsministern för vad som yttrades i fjol. Han säger: »Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1928 anförde föredragande departementschefen, att han av statsfinansiella skäl funne sig förhindrad att för budgetåret 1928/1929 tillstyrka större medelsanvisning till bestridande av här ifrågasvarande engångskostnader än det belopp, 122,000 kronor, som utgjorde en tiondedel av den utav 1925 års riksdag beräknade totalkostnaden för ändamålet.» Sedan komma vi in på den nuvarande försvarsministerns omdöme. Man begär nu 700,000 kronor, och det är klart, att försvarsministern försöker att värja sig för en sådan begäran på en gång så gott han kan. Han säger emellertid här:

»Den av arméförvaltningens fortifikationsdepartement framlagda nya planen för anskaffning av radiomateriel har av mig underkastats en ingående granskning. Jag har därvid kommit till den uppfattningen, att i åtskilliga hänseenden ännu saknas tillräckligt fasta hållpunkter för ett mera definitivt

*Anslag
till engångs-
kostnader
för ingenjör-
materiel.*

(Forts.)

ställningstagande till frågan om arméns behov av radiomateriel. Uppenbart synes mig dock vara, att den summa av 700,000 kronor, som i beräkningen av engångskostnaderna för 1925 års härordning avsetts för anskaffning av dylik materiel, icke ens tillnärmelsevis täcker medelsbehovet för ifrågasatt ändamål. Innan ytterligare utredning verkställes rörande totalbehovet av radiomateriel, anser jag mig icke kunna tillstyrka en så betydande anslagsökning för ändamålet som den av arméförvaltningen nu ifrågasatta.» Han säger således, att han saknar fast hållpunkt för att tillmötesgå kravet och att man skall vara försiktig. Emellertid har försvarsministern velat tillmötesgå kravet i någon mån och därför har han lagt något till tiondedelen och ökat upp summan till 166,000 kronor. Utöver en tiondedel har utskottet icke ansett sig böra gå.

Jag ber därför att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Malmberg**: På grund av den uppläggnings, som herr Nilsson gav åt sitt anförande, anser jag mig böra säga några ord.

Jag påpekar klart i propositionen, att det för fredsutbildningen är nödvändigt att få den ytterligare materiel, som jag begärt, och att det ur ekonomisk synpunkt är fördelaktigt att beställa en viss mängd på en gång, då även radiomaterielen går in under det slags materiel, där standardisering i tillverkningen är nödvändig. Det förhåller sig på det sättet, att vi ha radiostationer av flera olika typer. Av dessa är det en del, som jag anser icke vara så utexperimenterade, att man nu kan taga någon bestämd ståndpunkt till desamma. Men då det gäller vissa andra, framför allt de små bärbara infanteriradiostationerna, ha vi kommit fram till en typ, som, efter vad experter från olika håll säga, säkerligen står på höjdpunkten av vad som överhuvud taget finns i världen. För övningar vid arméns truppförband är det av en synnerligen stor vikt att snarast få tillgång till ett antal sådana bärbara stationer, så att infanteriet kan börja på att sätta sig in i apparaternas användbarhet, d. v. s. vad man kan åstadkomma med dem och de begränsningar, som i mycket stor utsträckning föreligga för användningen av dessa små radiostationer under fältförhållandena.

Därför har jag ansett det nödvändigt att tillmötesgå arméförvaltningens äskande i den mån, som jag här gjort. Ur fredsutbildningssynpunkter, ur ekonomiska synpunkter och på grund av att just denna lilla typ är utexperimenterad till en sådan fulländning, att man inte åtminstone inom rätt lång tid framåt kan komma till något bättre, anser jag, att detta anslag är av behovet påkallat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till engångskostnader för ingenjörmateriel.
(Forts.)

Punkterna 62—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 68 och 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 71 och 72.

Lades till handlingarna.

Punkten 73.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 452,000 kronor, med 43,000 kronor till 495,000 kronor.

Anslag till avlöning åt värnpliktiga vid sjöförsvaret.

Såsom omnämnts under punkt 13 här ovan, hade

dels i tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 25) av herr *C. Thorén* och den andra inom andra kammaren (II: 37) av herr *E. Björnberg*, föreslagits, att riksdagen ville besluta, att värnpliktig, som hade att fullgöra längre tjänstgöring än 225 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta 2 kronor om dagen;

dels ock uti en av herr *O. Öhman* m. fl. inom andra kammaren väckt motion (nr 248) hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att värnpliktig skulle under tjänstgöringstiden erhålla ett penningbidrag av 1 krona per dag vid tjänstgöring på förlägningsorten och 1 krona och 50 öre vid tjänstgöring i fält och till sjöss samt att dessutom till värnpliktig, som vore familjeförsörjare eller på annat sätt försörjningspliktig, skulle utgå familjebidrag till icke självförsörjande hustru eller av den värnpliktige beroende föräldrar med, per dag räknat: i ortsgrupp I 2 kronor 35 öre; i ortsgrupp II 2 kronor 70 öre; i ortsgrupp III 3 kronor 5 öre; i ortsgrupp IV 3 kronor 40 öre; i ortsgrupp V 3 kronor 75 öre; samt

Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid
sjöförsvaret.
(Forts.)

för varje barn eller annan person, vilken den värnpliktige hade att försörja: i ortsgrupp I 50 öre; i ortsgrupp II 60 öre; i ortsgrupp III 70 öre; i ortsgrupp IV 80 öre; i ortsgrupp V 90 öre.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å förenämnda av herrar Thorén och Björnberg väckta motioner (I: 25 och II: 37) ävensom å den av herr Öhman m. fl. väckta motionen (II: 48), i vad desamma avsåge förevarande anslag, öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 452,000 kronor, med 31,000 kronor till 483,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Widell, Bergqvist, Hammarskjöld, Thelin, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å förenämnda av herrar Thorén och Björnberg väckta motioner (I: 25 och II: 37) ävensom å den av herr Öhman m. fl. väckta motionen (II: 248), i vad desamma avsåge förevarande anslag, öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 452,000 kronor, med 43,000 kronor, till 495,000 kronor.

Herr **Widell**: Även under denna punkt gäller det frågan om tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven. Det är emellertid fråga om ett mycket ringa antal dagar. Kungl. Maj:t har föreslagit 94,000 dagar, och utskottets majoritet har sänkt dagantalet till 70,000. Emellertid torde det vara alldeles uppenbart genom utredningar, att ett mindre dagantal än det av Kungl. Maj:t föreslagna knappast räcker, om handräknings- och bevakningsarbeten skola utföras i behörig ordning.

Det är ju en ganska obetydlig sak, det här gäller, men jag tror, att den i alla fall har sin vikt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag m. fl. avgivit.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Även på denna punkt har en annan myndighet, marinförvaltningen, begärt ett dagantal av 118,000, medan summan för innevarande år är 62,000. Vi ha ansett oss böra gå en medelväg och, såsom den föregående talaren sade, föreslagit 70,000. Försvarsministern säger gentemot detta krav på 118,000 dagar bestämt ifrån, att »en så anseelig höjning av ifrågavarande dagantal, som marinförvaltningen sålunda föreslagit, finner jag mig icke kunna tillstyrka». Medelvägen ha vi gått och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 79—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86 och 87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1929/1930 upptaga ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar med oförändrat belopp, 500,000 kronor.

*Anslag
till kustartil-
leriets krigs-
beredskap och
övningar.*

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Wallés, Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss, Ward* och *Högström* ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Under erinran om att förevarande anslag i kostnadsberäkningarna till den nya marinorganisationen upptages till ett belopp av endast 350,000 kronor, får utskottet, som icke funnit skäl föreligga att nu tillstyrka högre medelsanvisning än 425,000 kronor, hemställa, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar, nu 500,000 kronor, med 75,000 kronor till 425,000 kronor.»

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Reservanterna ha här stannat för en summa av 425,000 kronor, alltså 75,000 kronor mera än vad 1925 års beräkningar gingo ut på, och jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Om detta anslag stod det strid redan i fjol. Då hade den dåvarande försvarsministern föreslagit samma belopp, som nu är upptaget i Kungl. Maj:ts proposition. Från socialdemokratiskt håll yrkades då liksom nu nedsättning, men båda kamrarna biföllo det högre beloppet, då det ansågs vara fullständigt styrkt, att det år 1925 beräknade beloppet inte på något sätt kunde vara tillräckligt. Det var en direkt felräkning, som förelåg. Jag hade verkligen inte trott, att det skulle bli någon strid om den här saken i år. Så har emellertid blivit, och jag får därför nu yrka bifall till utskottets förslag, som överensstämmer med det beslut, som fattades i fjol.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Då den föregående ärade talaren talade om felräkning, är det endast ett talesätt. Ingen har varit mindre hågad att mottaga den nya organisationen än just den grupp, till vilken dessa medel skola gå. Redan under försvarsrevisionens tid opponerades det mycket livligt därför att man ansåg, att detta vapenslag hade satts i någon skymundan och opinionen slutade då med denna nya beräkning, som man talar om och som herr Widell åberopar. Vi ha icke godkänt den nya beräkningen, och jag anser det vara riktigt, att man då tager upp ungefär det anslag, som man anser går åt. Ett bevis på att vi inte ha stannat alldeles vid 1925 års siffror är, får jag säga, att vi lagt till 75,000 kronor.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.

Punkten 90.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 6,500,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *J. P. Johansson* och *E. A. Enhörning* (nr 61) samt den andra inom andra kammaren av herrar *N. V. Sandström* m. fl. (nr 223), hade vidare hemställts, att riksdagen för utrustning av Gustavsviks örlogsdepås dockanläggning för budgetåret 1929/1930 ville bevilja ett extra reservationsanslag av 36,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, a) att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 6,500,000 kronor, med 600,000 kronor till 5,900,000 kronor;

b) att herrar *J. P. Johanssons* och *Enhörnings* samt herr *Sandströms* m. fl. förenämnda motioner (I: 61 och II: 223) måtte anses besvarade genom vad utskottet förut under punkten anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Hammar skjöld*, *Theelin*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blådinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

a) att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1929/1930 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp 6,500,000 kronor;

b) att herrar *J. P. Johanssons* och *Enhörnings* samt herr *Sandströms* m. fl. förenämnda motioner (I: 61 och II: 223) må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört.»

Herr Forsberg: Herr förste vice talman! Ett yttrande av herr Rosén på förmiddagen har givit mig anledning att begära ordet.

Herr Rosén sade, att man bör hålla sig till sanningen. Ja, sanningen är, att, om man följer utskottets förslag och minskar det ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader med 600,000 kronor, kommer rustplanen ej att kunna följas för pansarbåten Sverige och pansarkryssaren Fylgia. Det antal yngre officerare, som skulle utbildas genom expeditioner, kommer att minskas, enär fartygen ej kunna utgå på expedition hösten 1930. Beträffande övningsfartygen för skeppsgossar komma svårigheter att uppstå för underhållsarbetenas planerande, och det allmänna underhållet av hus och byggnader kommer naturligtvis att eftersättas.

En annan sak, som är särskilt viktig i dessa tider, då arbetslöshet råder, är, att en del arbetare, omkring 75 personer, med absolut säkerhet komma att avskedas. Jag tycker, att det är mer än egendomligt, att socialdemokraterna och även de frisinna de velat vara med om det.

Med anledning av vad jag nu nämnt, ber jag, herr förste vice talman, att få ansluta mig till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är en sanning med modifiering, att vi, reellt sett, satt ned anslaget på denna punkt. Tidigare har nämligen ett anslag å 230,000 kronor varit upptaget på denna punkt för reparation av pansarbåten Oscar II. Då detta reparationsarbete beräknas vara slutfört med budgetåret 1928—1929 är det helt naturligt, att vi uteslutit an-

slaget härtill. En ny varvsorganisation har också blivit genomförd. Innan den var genomförd upptogs ett belopp även för det ändamålet. Organisationen, den billiga, är anbefalld och genomförd, och det är därför klart, att något belopp för det ändamålet icke längre bör upptagas. Detta gör, att anslaget är lika starkt nu som förut, men vi ha uteslutit de poster, som icke längre höra dit.

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.
(Forts.)*

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag har be-
gärt ordet på denna punkt, därför att jag särskilt intresserat mig för och stu-
derat den fråga, som det här gäller.

När man betraktar detta anslag, finner man, att året innan den nya här-
organisationen beslöts, det vill säga för budgetåret 1925—1926, anslaget upp-
togs till ett belopp av 7,141,000 kronor. I 1925 års organisation beräknade
man anslaget till 5,360,000 kronor, och när man ansåg sig kunna göra det, var
det på den grunden, att man räknade med ett prisfall av 10 procent. Såsom
herr Nilsson sade, räknade man också med en förenklad varvsdrift och organi-
sation, vilken skulle gå till 550,000 kronor mindre än förut. Men man räknade
också med, att avrustningskostnaderna skulle kunna nedbringas något, och med
dessa antaganden kom man till ett belopp av 5,360,000 kronor. Året 1926—
1927 var man i alla fall uppe i 6,000,000 kronor, och för året 1927—1928 upp-
togs anslaget till 6,500,000 kronor, vari ingingo kostnader för reparation av
pansarbåten Oscar II med 230,000 kronor. För året därpå räknade den då-
varande försvarsministern med 6,500,000 kronor, vari ingick andra delen av
Oscar II:s reparation med samma belopp, 230,000 kronor.

När nu Kungl. Maj:t i år begär samma belopp som i fjol, 6,500,000 kronor,
beräknar statsutskottet i stället ett belopp av 5,800,000 kronor plus 100,000
kronor av särskild anledning, och utskottet kommer så till ett belopp av
5,900,000 kronor, vilken siffra skall jämföras med fjolårets anslag, 6,500,000
kronor.

Men det är att märka, att man, när man räknar med 1925 års anslag, förbi-
sett åtskilliga saker. Bland annat har man icke räknat med någonting för de
samövningar, som skola äga rum med flygvapnet, vilka kostnader upptagits
till 80,000 kronor. Vidare föranleder varvsdriftens förenkling icke en reduktion
av 550,000 kronor utan enligt de sakkunnigas beräkning en reduktion av 450,000
kronor, vadan av den anledningen böra tillkomma 100,000 kronor.

Slutligen förbisåg man i den beräkning, som gjordes år 1925, att man höjt
livslängden för fartygen, varigenom underhållsanslaget ökats i väsentlig mån,
därför att man hade att underhålla äldre fartyg än man från början räknat
med, vilket betyder en ökning av kostnaderna, som kan beräknas till 100,000
kronor.

Nu är det märkvärdigt, att man trots detta i år anser sig kunna räkna med
mindre anslag än vad försvarsministern i fjol och året förut räknade med.
Vidare bör man taga i betraktande, att den reparation av pansarbåten Oscar II,
varom herr Nilsson talade och för vilken kostnaderna skulle avdragas för
vartdera av de två föregående åren, nu är fullbordad. Men det kommer andra
sådana reparationer till, och marinförvaltningen har aldrig räknat med de
större reparationer, som kunna förekomma t. ex. å pansarkryssaren Fylgia,
vilken kommit att träda in på samma sätt som Oscar II förut.

Man talar om, att det finnes reservationer, det talas därom i den kungl.
propositionen, men då man undersöker, huru det är med dessa reservationer,
finner man, att de äro uppättna eller bli uppättna under detta år vad Karlskrona
varv beträffar.

Vad Stockholms varv beträffar beräknas det på grund av arbetsinställel-

Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.
(Forts.)

ser en besparing av 175,000 kronor vid nu löpande budgetårs slut, men man beräknar, att den kommer att åtgå under kommande budgetår därigenom, att man då tager igen det försummade arbetet. Om dessa medel icke beviljas, blir följden den, att Stockholms station måste avskeda en del personal.

På samma sätt förhåller det sig vid Karlskrona varv, där, såsom jag nämnde, reservationerna beräknas vara konsumerade vid årets slut. Därifrån meddelas det, att, om anslaget icke beviljas, svårigheter komma att uppstå för klargörande av till utrustning anbefallda fartyg och att underhållet av andra fartyg måste avstanna. Man räknar med, att antalet till inskjutning avsedda torpeder måste nedgå med 20 stycken samt att 39 arbetare skola komma att avskedas.

Vidare är det rätt egendomligt, att man sätter ned anslaget i år mot vad som gällde i fjol och förfjol — nedsättningen är ju otvivelaktig — då man tager i betraktande den utredning, som gjorts av de flottsakkunniga. I denna utredning beräknas medelsbehovet för år 1938 till 6,413,600 kronor. Man undrar då, varför anslaget nu, då underhållskostnaderna i själva verket äro större, än de komma att bli efter genomförandet av nybyggnadsplanen, skall tagas upp så väsentligt mindre.

Vad skola varvscheferna göra? De måste ju underhålla den materiel, som finnes. Det är ju en nödvändig sak. Man kan inte eftersätta underhållet av denna materiel, och man försätter dem ju i ett tvångsläge av den allra svåraste och obehagligaste beskaffenhet, om de inte skola kunna underhålla materielen. Beträffande hela denna fråga om reservationerna är det alldeles klart, att det inte är fråga om reservationer i vanlig bemärkelse, ty de ha uppstått genom eftersatt arbete, vilket ju måste tagas igen, om inte underhållet skall komma att försummas.

Jag skulle därför vilja hemställa till kammaren, om inte ändå kammaren skulle kunna finna det lämpligt, att man uppstar anslaget här till samma belopp, vartill det blivit upptaget i budgeten de två föregående åren, nämligen till, som Kungl. Maj:t här begärt, 6,500,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! I anledning av herr statsministerns anförande skall jag be att få säga ett par ord.

Herr statsministern anger 1925 års siffra och säger, att ehuru den var så och så låg, så ha ni i alla fall kommit upp till 6 miljoner. Att vi kommit upp dit beror därpå, att staten måst anslå medel för ett uteblivet prisfall. Det väntade prisfallet har nämligen icke inträffat. Man har här tagit hänsyn till detta, och beloppet blir enligt 1925 års beräkning 5,800,000 kronor. Nu ha vi föreslagit 5,900,000 kronor. Emellertid anger herr statsministern, att tidigare anslag för reparation av Oscar II visserligen bortfallit, men att detta egentligen ingenting betyder, då det tillkommit andra reparationsarbeten. Detta är riktigt, men anslaget är ju avsett såsom ett ordinarie anslag för just dylika arbeten. I allmänhet skola sådana reparationer bestridas av och inom detta anslag, men ibland har man dock begärt extra anslag för dylikt ändamål. Redan när fråga uppstod om Oscar II:s reparation, ansågo flera av oss i statsutskottet, att kostnaden borde bestridas ur det stora anslaget och att man sålunda icke skulle bevilja något extra anslag därför. Det ansågs emellertid, att anslaget vid själva övergången till den nya organisationen var så ansträngt, att man borde ge något därutöver. Att vi under ett par år givit 6 miljoner eller 6 1/2 miljoner utgör alls icke något bevis för att man bör fortsätta därmed i längden. Övergången, har man tidigare sagt, kostar mycket pengar, bl. a. därför att en hel del gamla fartyg behövde repareras. Detta har beaktats, men man bör vara angelägen att nu komma ner till de från början beräknade siffrorna.

Nu äro dessa saker borta. Oscar II:s reparation är icke längre aktuell och den tidigare planerade organisationen är genomförd. Anledning saknas att fortsätta som förut. Vi ha alltså kommit till den, med hänsyn till vad som skett tidigare, riktiga siffran, då vi nu föreslå ett belopp av 5,900,000 kronor.

Man kan, som herr Forssberg, alltid tala om att folk behöver arbete, men man får väl söka upp något annat. Man får väl också i Karlskrona nöja sig med de anslag, som ingå i själva organisationen och i kostnadsramen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Ja, jag hör ju vad herr Nilsson här anför, men det hjälper inte, om herr Nilsson också räknar ifrån kostnaden för Oscar II:s reparation och säger, att det inte skall komma något annat sådant extra reparationsarbete i stället, utan att detta, som herr Nilsson säger, skall ingå i det ordinarie underhållet. Herr Nilssons resonemang hjälper inte i alla fall, ty beträffande dessa 5.9 eller låt mig till en början säga 5.8 miljoner, vilken summa strängt taget skulle motsvara det belopp, som anslogs 1925, nämligen 5,360,000 kronor — därom äro vi ju överens. att dessa 5.8 miljoner motsvara det anslag man avsåg 1925, varjämte tillkomma 100,000 kronor av särskild anledning, som jag inte behöver ingå på, så att det hela blir 5.9 miljoner — så komma vi ju ändå inte ifrån det faktum, att varvsdriftens förenkling inte motsvarat, vad man beräknat den till. Det uppgår inte till 550,000 utan till 450,000 kronor. Vi komma inte ifrån, att vi nu beräkna högre livslängder för fartygen, och att de därför kräva större underhåll, än vad man ansåg 1925. Vi komma inte ifrån, att man undgått den högre kostnaden på grund av samövningen med flyget, och slutligen kan man ju inte komma ifrån, vad flottkommissionen sagt, vilket jag anförde nyss, nämligen att medelsbehovet 1938, enligt det betänkande, som den avgivit, beräknats till något över 6,400,000 kronor.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag skall inte yttra mig om Oscar II:s reparation och annat, som här berörts. Jag vill bara säga några ord angående en sak, som kanske blivit för litet uppmärksammas.

Det är ju så, att marinförvaltningen i fjol begärde 6,500,000 kronor plus ett förstärkningsanslag på 540,000 kronor eller tillsammans 7,040,000 kronor. Kungl. Maj:t föreslog då riksdagen att bevilja 6,500,000 kronor. Marinförvaltningen fick inte förstärkningsanslaget, men det andra beviljades av riksdagen. Nu säger marinförvaltningen i år, att på ifrågavarande anslag finnes en betydande reservation, och när marinförvaltningen säger »betydande», så är den ganska stor — den är inte liten då. Denna reservation har uppkommit »till stor del» genom störningar i varvsdriften under fjolåret. Anslaget måtte ha varit så rikligt, att det även på annat sätt än genom varvsstrejken uppstått besparingar.

Nu yttrar marinförvaltningen vidare: »Visserligen borde de underhållsarbeten, som blivit eftersatta, redan under innevarande budgetår utföras, men då det icke syntes lämpligt att i större utsträckning återtaga arbetare, som redan erhållit avskedsersättning, eller nyanställa sådana, torde verkställandet av de eftersatta arbetena böra förskjutas att även omfatta nästkommande budgetår.» Med anledning av dessa förhållanden begär nu marinförvaltningen inte 7,040,000 kronor som i fjol, utan nöjer sig med 6,500,000 kronor, vilket är rätt ovanligt. Detta har Kungl. Maj:t också begärt.

Nu är det inte så, som herr Forssberg tror, att det kommer att bli några avskedanden, ifall riksdagen skulle bifalla utskottets förslag. Det blir i stället så, att man genom att ta utskottsförslaget slipper att i någon större utsträckning anställa sådana, som äro avskedade med avskedsersättning, och inte hel-

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.*

(Forts.)

Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.
(Fortis.)

ler behöver man antälla några nya arbetare. Om man anställer dem, lär man bli fast för dem sedan. Jag kan inte finna annat, än att för detta år det av utskottet föreslagna anslaget bör räcka till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 47.

Då tiden nu var långt framskriden, hemställde herr förste vice talmannen, att den fortsatta föredragningen av föreliggande utlåtande ävensom behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 6 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929—1930 under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingress;
- nr 2, slutmening;
- nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;
- nr 4, angående av riksdagen beslutad ändring av § 38 riksdagsordningen;
- nr 5, angående lag om ändrad lydelse av 23 § i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;
- nr 6, rörande lag om ändring i lagen den 4 juli 1910 (nr 77 s. 1) om sjuk-kassor m. m.;
- nr 7, rörande lag om befrielse i visst fall för befälhavare eller förare å luft-fartyg, hörande till krigsmakten, från skyldighet att gälda skadestånd;
- nr 8, rörande lag om ändrad lydelse av 30 kap. 21 § rättegångsbalken;
- nr 9, rörande förslag till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån m. m.;
- nr 10, rörande verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;
- nr 11, rörande verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;
- nr 12, rörande verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;
- nr 13, rörande val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
- nr 14, rörande val av riksdagen militieombudsman och hans efterträdare;
- nr 15, angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande;
- nr 16, rörande ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank;
- nr 17, rörande ändring i gällande bestämmelser om ersättning till expropriationsnämnd;
- nr 18, angående fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;
- nr 19, angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;
- nr 20, rörande godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater undertecknad skiljedomstraktat;
- nr 21, rörande ändrade bestämmelser för tillsynen över sparbanker;

- nr 22, angående avskaffande av lastpenningarna;
nr 23, angående godkännande av ett mellan Sverige och Ungern slutet handels- och sjöfartsavtal;
nr 24, angående val av tre fullmäktige i riksbanken och två fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dem;
nr 25, angående val av ledamöter och suppleanter i styrelsen för riksdagsbiblioteket;
nr 26, rörande fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;
nr 27, angående tullfri införsel av vissa astronomiska instrument;
nr 28, angående godkännande av en mellan Sverige och Kina undertecknad tulltraktat;
nr 29, angående anslutning till ett i Paris den 27 augusti 1928 avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig;
nr 30, rörande verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;
nr 31, rörande vissa ändringar i de sociala arrendelagsbestämmelserna;
nr 32, rörande lag om ändrad lydelse av 7 kap. 1 §, 8 kap. 1 § och 20 kap. 6 § i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
nr 33, angående förslag till viss ändring i lagen den 4 juli 1910 om sjuk-kassor; samt
nr 34, rörande lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, bevillningsutskottets memorial nr 12 samt första lagutskottets utlåtanden nr 16—19 och memorial nr 20.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 280, av herr *Cederborg* m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.;
- nr 281, av herr *Thorberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.;
- nr 282, av herr *Rydén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.;
- nr 283, av herr *Olsson, Olof*, och herr *Linders*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarkollegium för budgetåret 1929/1930;
- nr 284, av herr *Bergman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.; samt
- nr 285, av herr *Rydén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt vid högre folkskolor.

Herr *Öhman* avlämnade en av herr *Linder* och honom undertecknad motion, nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Thorberg* väckte en motion, nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens åren 1925, 1926 och 1928 fattade beslut.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående ändrade bestämmelser rörande val till riksdagens kamrar m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner om grundlagsändring, avseende att åstadkomma en mera rättvis mandatfördelning vid val till andra kammaren;

nr 11, i anledning av väckt motion angående förhindrande av illojalt användande av väljarbeteckningar vid val till riksdagens andra kammare;

nr 12, i anledning av väckt motion om utrikesnämndens omvandling till ett utrikesutskott eller fredsutskott; och

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning och förslag om en utvidgning av gällande bestämmelser om kommunala nybildningar m. m.;

statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; samt

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur i limnologi för docenten Einar Naumann m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
